

Ierodiacon
SAVATIE BAȘTOVOI

Între FREUD și HRISTOS

marineasa

De ce se sting luminile în discotecă?

(Lupta cu rușinea)

*Iată încă o regulă: Nici o rușine nu poate fi atât de puternică,
încât să nu poată fi biruită.**

Fiecare epocă a însemnat o luptă împotriva a ceva. Renașterea a luptat pentru restaurarea omului, epoca modernă pentru instaurarea democrației ș. a. m. d. Dar cea mai interesantă este lupta care se duce astăzi. Ultima luptă a omenirii, poate pare ciudat, este lupta cu rușinea.

Teoria lui Freud despre complexe, pe care acesta a lansat-o în secolul trecut, a umplut imediat mințile multora, de multe ori fără știrea și fără voia lor. Nu știu în ce măsură a reușit Freud să ne vindece de aceste complexe, cert este că el a reușit să creeze un complex nou cu care a infectat secolul XX - *complexul Freud*.

În ce constă acest complex al lui Freud? El constă în căutarea și găsirea obsedantă a unor pricini eliberatoare, cum ar veni, a unor complexe. Freud n-a făcut decât să preia nevinovata constatare a lui Budha: *Viața este suferință, pentru orice suferință există o cauză*. Însă Freud merge mai departe,

* Dale Carnegie, *Cum să fii fericit în familie* (rus.), cap. Să scăpăm de falsă rușine, p. 311.

el anexează și cauzele acestei suferințe, din punctul lui de vedere, desigur.

Cauzele suferinței lui Freud sunt puțin neobișnuite, cu toate acestea ele au reușit, în foarte scurt timp, să devină niște cauze comune. Una din ele este dorința băiatului de a se culca cu propria mamă și a fetei cu tatăl (?) - complexul lui Oedip, iar cealaltă e rușinea care provine din sentimentul de inferioritate pe care îl avem din cauza unor nereușite anterioare.

Obsesia reușitei în viață pare să fi găsit în vremea noastră o rezolvare atât de simplă: perseverează, impune-te! Cum vrei să te respecte alții, dacă tu însuși nu te respecți? Învinge-ți timiditatea, cauza tuturor nereușitelor.

Psihologii moderni oferă o mulțime de metode de a scăpa de timiditate, aceasta a devenit o preocupare centrală a pedagogiei școlare și a familiilor tinere. Totul pentru a cultiva personalitatea copilului, pentru a scăpa de frustrarea "comunistă"!

Însă a ucide în tine sentimentul rușinii încă nu înseamnă că tu însuși nu vei mai săvârși fapte de rușine. Penibilul rezultă tocmai din seninătatea cu care cineva face lucruri jenante; convins că face ceva bun. Dimpotrivă, noi avem nevoie de sentimentul rușinii pentru a evita să ne facem de râs în fața celorlalți. Rușinea este cheazăia demnității noastre.

Este curios cum tânărul "sociabil", care înainte de a se prezenta trebuie să spună o glumă de care râde singur, a înlocuit idealul nobilei tăcut și sobru. Acești bufoni ai vremurilor noastre, tinerii descurcăriși, care vând țigări la bucată sau fac vreo altă afacere micuță, îi fascinează în mod curios pe înghițitorii de seriale ieftine. Ce simpatici sunt ei când nu-și pot aminti cine a scris *Faust* sau spun că Einstein a scris *Sonata lunii*! Și știți ce-i face atât de atrăgători? Faptul că nu se rușinează deloc când li se spune că sunt proști.

Eu nu încerc să înlocuiesc acest ideal cu cel creștin, pentru că vreau să fiu citit până la capăt. Dar aş propune să ne întoarcem la grecii antici, care trezesc de obicei multă admirație chiar și la cei care nu știu nimic despre ei.

Să luăm cea mai bună variantă a bărbatului timpurilor noastre: tânăr, cu bani, conduce o afacere personală, unul din cei doi care se întâlnesc în lift în reclamele la crema de ghețe și se uită cu invidie la pantofii celuilalt. Unul din cei care, respectând recomandările psihologului său, începe întotdeauna primul vorba. Acum să vi-l închipuiți pe acest bărbat al vremurilor noastre nimerit în grădina lui Pitagora, unde începătorii tac în primii trei ani. Se înțelege că bărbatul nostru, la prima încercare de a se "pune în evidență", a fost alungat de pitagoreici ca un bătăran.

Să-l ducem, dar, pe acest bărbat la taoiști, poate că acolo îl vor primi. Dar iată că Lao Zi nici măcar nu-și ridică ochii spre vorbăria noului venit, el știe că tăcând poți spune toate.

L-am dus pe urmă la Confucius, dar și acesta, văzând cât preț pune acest străin pe luciul pantofilor săi, îi spune: "Înțelept este cel care, fiind îmbrăcat în zdrențe, poate să stea în adunarea celor îmbrăcați în haine scumpe, fără să se rușineze".¹

N-am să continui această călătorie, dar vă asigur că bărbatul nostru nu va fi primit în nici una din tradițiile popoarelor lumii. Acest ideal este un produs al secolului nostru, care la noi a ajuns abia de zece ani. Un produs al unui continent lipsit de tradiție, lipsit de religie și de cultură, continentul hamburgerilor.

1. «Să stea, fără să se rușineze, îmbrăcat într-o robă veche alături de rei înveșmântați în blănuri și mătăsuri strălucitoare, de-așa ceva numai Zi Lu e în stare!» Confucius, *Analecte*, Cap. 9 (*Despre păstrarea regulilor*), 9, 27, Ed. Humanitas, 1995, p. 170.

Reclamele pe care le vedem pe stradă, în ziare și la televizor, toate te îndeamnă să fii primul, să fii cel mai bun. Sigur că îndată apare întrebarea: cum să fie toți "primul"? În tradițiile tuturor popoarelor pentru a deveni "primul" e nevoie de multă osteneală, trebuie să te umpli de virtuți. Acum însă e mult mai simplu. Vrei să fii primul? Nici o problemă, cumpără bateriile *DURACELL* și fumează *KENT*, dar, dacă nu-ți ajung banii, cel puțin uită-te la una din emisiunile *PRO TV*, toate îți vor spune că ești primul!

Nouă, românilor, această psihologie ne este foarte bine cunoscută de la țigăncile din stradă. Numai acestea, pentru a te capta, încep să-ți "ghicească" tot felul de blonde care se țin de tine, că ai mulți dușmani și că o să-ți vină niște bani din străinătate. Numai că, dacă refuzi să le dai bani, îndată devii "cioară borâtă" sau alt animal puțin simpatic.

Toate aceste laude ale timpului nostru noi le primim numai dacă cumpărăm produsul căruia i se face reclamă, altminteri, rămânem aceeași români nespălați care am fost până la instalarea *PRO TV*-ului. Sigur că este o traumă psihologică foarte puternică.

Ești gras? Bea *FANTA* și toate fetele se vor îndrăgosti de tine! Ești pipernicit și colegii de clasă îți dau bobârnaci când te văd? Nu-i nimic, dă-te cu after shave *GILLETE* "pentru bărbați puternici"! Ești o fire enervantă și de aceea nu ai nici un prieten? Încearcă "sensul adevăratei prietenii" cumpărând un pachet de țigări *ROYALE*!

Acum vă propun să înțelegem de unde această luptă cu "timiditatea" și cu reziduurile "comuniste" în noile programe școlare și în tot ce vedem și auzim. Cum altfel s-ar fi putut vinde unei femei normale din România cizmele acelea lungi, care nouă ne aduc aminte de pescarii din deltă, scumpe cât o vacă? Sau cum s-ar fi vândut niște hamburgeri de plastilină la prețul pe care poți să-ți cumperi un pui, dacă

nu s-ar fi afișat mai înainte panouri pe stradă cu portretul unei tinere femei sub care scrie: "Eu să spăl și să calc"? "Eu să mă mulțumesc cu puțin?" "Eu să fiu devreme acasă?"

Societatea de azi crește o generație de cumpărători: cumpărători de haine, cumpărători de computere, cumpărători de cărți, cumpărători de contraceptive. E nevoie de multă atenție pentru a nu ne transforma într-un robot comercial, care cumpără fără discernământ lucruri de care nu are nevoie. Dar mai ales să fim atenți să nu plătim pentru aceste lucruri de nimic cu propriile noastre virtuți, cu propria, adevărata noastră demnitate.

Pentru a-și vinde marfa, casele de modă și cosmetică au lansat *complexul fetei fără prieten*. Vârsta de la care o copilă trebuie să simtă acest complex scade în raport cu setea de bani a producătorilor, așa încât, fără exagerare, îl poți găsi și la fetițele de grădiniță, deși, spun unii, într-o formă nevinovată. Aceste mărturi s-ar fi vândut în proporție mică, mă refer în special la lenjeria intimă, ciorapi, bluzițe, fustițe, fiind, clar, niște *unelte de specialitate*, însă, o dată cu lansarea acestui *complex al fetei fără prieten*, ele se vând bine și în rândurile copilelor care încă mai au de susținut examenul de capacitate.

Deoarece, la această vârstă, e normal ca fetele să nu dispună de atâta bănet (deși unele, ce-i drept, îl dobândesc singure, folosind cu îndemănare uneltele pomenite mai sus), s-a inventat un complex și pentru părinții care sar cu banul, *complexul părinților încuiați la minte*. De obicei, aceștia sunt niște părinți răi, care nu-și lasă propriii copii să-și trăiască viața.

Dar cel mai interesant este când vânzătorii de mărfuri stranii țin predici religioase. Aceste predici ajung la inima tuturor tinerilor mai degrabă decât cele ale Apostolului Pavel: "Dumnezeu ne-a creat atât de minunați, El ne-a făcut bărbat

și femeie și a sădit în noi atracția unii către alții. El ne-a poruncit să ne iubim - Dumnezeu Însuși este Dragostea! Iubiți-vă, dar, cât sunteți tineri, cumpărând prezervativele cutare și contraceptivele cutare. Și, ca dragostea voastră să nu se stingă niciodată, cumpără-i iubitei tale această trusă de machiaj. Începe chiar acum, tinerețea nu ține veșnic..."

De fapt, lucrurile stau puțin altfel, firea ne-o spune. Deși pofta a biruit și a luat locul minții, totuși ne dăm seama că nu-i chiar bine ceea ce facem. Altfel, de unde panica studentei căreia i s-a spus, pe neprins de veste, că i-au venit părinții și sunt pe coridor, iar în patul ei nestrâns mai este cineva? Dar și mai expresivă este rușinea de a se întâlni fata cu părinții băiatului și invers. Dacă nu-i nimic rău în ceea ce faceți, de ce vă rușinați? Când a fost să se săvârșească păcatul, pofta a alungat rușinea, iar când vine timpul să mărturisim, rușinea se îmbătoșează.

Poetul Esop, care nu reprezintă tradiția Biblică, are o fabulă extraordinară despre rușine: *Zeus, când făcu oamenii, rânduind în fiecare felurite înclinații, dar uită să le dăruie tocmai Rușinea. Și, nemaiaivând pe unde să o așeze, îi porunci să intre prin dos. Rușinea se supără și se împotrivi. Dar Zeus își susținu cu tărie porunca și Rușinea zise: "Întru prin dos dacă n-o să intre și Eros prin același loc; dacă va intra el, eu voi ieși". Din această privință, toți desfrânații sunt nerușinați ("Zeus și Rușinea").*

Intenționat am pomenit, și acum și mai sus, tradițiile altor popoare și credințe, pentru a nu mă face un apologet nesuferit al creștinismului. Virtuțile umane au fost și rămân aceleași în toate timpurile și la toate popoarele, ele sunt: modestia, blândețea, înțelepciunea, dragostea, care niciodată nu cade. 1 Corinteni 13, 8

Ceea ce ne călăuzește spre virtute, ca un fir al Ariadnei, este sentimentul rușinii, care, după părerea Sf. Părinți, este

glasul Duhului Sfânt din noi. Rușinea nu este prezentă la copii, atâta timp cât aceștia se află în starea de inocență fericită, care este dincolo de virtute. Ea apare însă o dată cu primele mișcări spre păcat, când copilul află ce este binele și răul.

Fetița care până mai ieri îți sărea în brațe când te vedea, după ce a văzut un film cu triumphi roșu, roșește și devine foarte tăcută. Această rușine este ceea ce o oprește să ajungă la păcat, o dată cu vârsta, numai dacă nu se va potrivi emisiunilor care o îndeamnă să-și "îvingă" timiditatea. Această rușine ar fi salvat-o și de alte situații jenante și, de ce nu, tragice, redând-o nevătămată viitoarei sale familii, copiilor și soțului. *Rușinea femeii oprește rușinea*, spunea unul din Părinții pustiei.

Rușinea este starea tuturor oamenilor de după cădere. Atunci când noi ne împotrivim rușinii, pentru a săvârși păcatul, noi ne împotrivim glasului lui Dumnezeu, care *umblă în răcoarea serii* și strigă: *Adame, unde ești?* Facere 3. 9

Noi toți am moștenit această fire, și cei care cred în Dumnezeu și cei care nu cred. Dacă vrei, aceasta este o dovadă că Dumnezeu există, că Biblia este adevărată. Urmăriți aceasta pe tinerii care vin din provincie la studii în orașe. Minunați-vă de timiditatea lor de care râd prezentatorii TV. Minunați-vă de roșeața din obraji atunci când își cumpără un pachet de țigări într-un bar aglomerat. Minunați-vă de modestia cu care stau pe tușă în discotecile barbare, așteptând să vină un blues ca să-și invite la dans fata de care s-au îndrăgostit.

V-ați întrebat vreodată de ce se sting luminile în discotecii și de ce acești tineri se rușinează să danseze? V-ați întrebat de ce adolescentele se închid în cameră și se învață una pe alta acele mișcări nefirești? V-ați întrebat de ce studentele din anul I nu se dau scoase din cameră atunci când își vopșesc pentru

prima oară părul sau își schimbă freza? Poate pentru că sunt încă niște biete copile, care n-ar fi făcut asta niciodată, dacă nu ar fi cerut-o timpul.

Tânărul trăiește numaidecât acest conflict: pe de o parte, toți îi spun că aceasta este bine, pe de alta, el simte o puternică împotrivire în adâncul ființei sale, pe care nu o poate explica. Glasul lăuntric îi spune că e o neghiobie ca o mulțime de oameni să se adune într-o hală mare și să se miște unul în fața altuia, pe de altă parte, asta-i provoacă plăcere. Atunci, pentru a le împăca pe amândouă, se sting luminile în discoteci, iar cei începători cu totul se ameteșc cu vin ca să alunge senzația penibilă. Rămâne doar plăcerea aceea înfricoșătoare, goală.

Începătorii săvârșesc păcatul cu lumina stinsă. Ei nu numai că se rușinează unul de altul, dar, fără să-nțeleagă, se rușinează de blândețea omniprezentă a Ziditorului. Obiceiul de a stinge lumina ni se trage de la Adam, acesta, îndată după săvârșirea păcatului, a fugit să se ascundă la umbra unei tufe din Grădina Raiului. De atunci noi repetăm gestul bietului Adam.

Noaptea se săvârșesc furturile, violurile, e vremea prielnică pentru păcat. Tot noaptea a ieșit și Iuda de la Cina cea de Taină ca să-L vândă pe Iisus, după cum ne descrie Evanghelsitul Ioan: *Deci, după ce a luat acela bucată de pâine, a ieșit numaidecât. Și era noapte.* ^{Ioan 13, 30} Iuda, mergând să-l vândă pe Iisus, ținea în mână bucată de pâine pe care Acesta i-o întinse la masă. Ca să înțelegem frumusețea acestui gest, trebuie să știm că în tradiția iudaică gazda întindea prima bucată oaspetelui celui mai iubit. Asta a vrut să arate și Hristos când i-a întins bucată lui Iuda, cu atât mai mult că aceasta nu era o pâine simplă, ci pâinea euharistică, adică însuși Sfântul Trup al lui Hristos, care S-a jertfit pentru răscumpărarea noastră, inclusiv și pentru Iuda. Insistând

asupra acestui amănunt, Sf. Ioan ne atrage atenția asupra gradului mare de nerușinare a lui Iuda, la care a ajuns din cauza patimei.

Lupta cu rușinea este lupta cu noi înșine. Să nu ne închipuim că dacă rămânem fără un picior sau fără ochi ne numim handicapați, iar dacă lăsăm să ni se distrugă unul din sentimentele de bază ale ființei noastre ne vom numi atlanți. Tot handicapați ne vom numi, dar niște handicapați monstruoși, de care nu va mai vrea nimeni să îngrijească.

Este înfiorător că această luptă cu rușinea le reușește celor care o poartă. Dacă-mi îngăduiți să mă exprim mai exact, *celui* care o poartă, adică diavolul. Da, este cu putință să învingem rușinea și o dată cu ea orice urmă a chipului lui Dumnezeu care este în noi. E nevoie, ce-i drept, de ceva efort, dar nu e imposibil. Noi avem puterea și libertatea de a ne transforma în niște monștri care își sfârtecă cu răceală propriii copii în numele unei absurde izbăviri de complexe.

Pentru cei care au căpătat obiceiul de a lupta cu rușinea există totuși o posibilitate de a și-l satisface. Luptați cu rușinea pe care o simțim atunci când nu reușim să părem ceea ce am fi vrut în fața celorlalți, aceasta este o rușine păcătoasă, izvorâtă din mândrie. Luptați cu rușinea care ne vine atunci când trebuie să mergem la duhovnic să ne mărturisim păcatele de care nu ne-am rușinat când le făceam. Luptați cu rușinea veninoasă care ne sufocă atunci când trebuie să spunem celui alt: "iartă-mă, n-am avut dreptate".

În rest, lăsați rușinea să vă șoptească cele ce aveți să faceți, și așa veți scăpa de rușine.

În ce privește complexe, acestea sunt faptele și gândurile tainice care ne cresc pe față și pe ochi, oricât nu ne-am lupta cu ele. Cum vrei să n-ai complexe dacă te masturbezi, te aprinzi de poftă când vorbești cu o fată, ești zgârcit și vrei să pari mai mare decât ești? Lasă-te de acestea

și vei scăpa de complexe. Fă faptele luminii, că Lumina a venit în lume, dar oamenii au iubit întunericul mai mult decât Lumina, pentru că faptele lor erau rele. Că oricine face fapte rele urăște Lumina și nu vine la Lumină, pentru ca faptele lui să nu se vadă. Dar cel care lucrează adevărul vine la Lumină, ca să se arate faptele lui. Ioan 3, 19-20

Să lepădăm dar lucrurile întunericului și să ne îmbrăcăm în armele luminii. Să umblăm cuviincios, ca ziua. Romani 13, 12-13

E cam greu, ce să faci? Lumea toată se transformă într-o discotecă cosmică. Luminile sunt stinse. Totul este gata. În întuneric, un glas cunoscut ne strigă pe nume.

Prima dragoste

Ce bine că ești, ce mirare că sunt .. scria delicatul, regretatul Nichita Stănescu. Aceasta cred că este una din cele mai frumoase și mai adânci declarații de dragoste pentru că în ea, cu discreție dăumnicească asisă însuși Dumnezeu, favorul mirării nesfârșite. *Ce mirare că sunt, ce mirare că ești... Ce bine că suntem!*

Această mirare o simte tânărul care pășește printre lucruri, atent să nu se rănească. Această mirare este prilej de bucurie și de durere, ea ne unește sau ne înstrăinează.

Tânărul își rotește capul în mijlocul lucrurilor, împins afară din copilărie ca un soldat fricos la prima lui săritură cu parașuta, pe care îl împinge sergentul. Tânărul se lovește cu îndemânare de lucruri, lucrurile îl lovesc în mișcarea lor haotică. Tânărul își ascunde durerea privindu-i cu un zâmbet danjenitor pe străinii din jur.

Printre aceste lucruri îngrozitoare și reci, care se mișcă în cripetele unui timp dezveșnicit, tânărului îi apare chipul minunat al celuiilalt, chipul minunat al femeii: *"Ce bine că ești, ce mirare că sunt" ..*

Această pașire printre lucruri coincide cu înstrăinarea de părinți, atunci când tânărul pleacă într-un alt oraș la studii, vremea pe care o așteaptă fiecare, vremea aventurii și a

lucrurilor noi, vremea maturizării. Este vremea împărțirii vieții noastre în două, este, dacă vreți, o nouă viață, o naștere pe care ne-o asistăm cu sufletul la gură. Este vremea noilor prietenii, iar pentru mulți, a primelor prietenii adevărate. Este vremea despre care ni s-au povestit atâtea lucruri curioase de către cunoscuții noștri mai mari.

Prima zi de școală, noii profesori, noii colegi, privirile flămânde care o caută pe colega sau colegul visurilor de acasă, de care de mult aștepti să te îndrăgostești. "Balul Bobocilor" - discuții, pregătiri, prognoze. Așteptare.

O! Tânăra singură într-o cameră de cămin, aplecată de-asupra chivetei pline cu vase nespălate, își smulge, pătrunsă de invidie, sprâncenele. Deasupra patului are un poster cu Brad Pitt, o foaie pe care scrie: "Dacă poți cu adevărat, vreau!" Pe raftul de fier, printre cursurile xeroxate, reviste cu bărbați și femei despre a căror viață nu știe nimic. Lumina pătrunde printre hainele puse la uscat și borcanele cu mâncare de acasă, căzând pe paturile în care s-a săvârșit păcatul. Ce nou e acest fel de singurătate!

Tânăra aceasta încă trăiește în lumea filmelor americane, în lumea posterelor și a reclamelor TV. Ea are haine corespunzătoare, freză și pantofi. Știe chiar și expresii americane pe care le folosește în vorbire. Nu are doar prieten, de fapt, are unul care se ține de capul ei, dar nu e de ea.

Și el e un băiat bun, știe să stea în lotus și ridică piciorul până de-asupra capului. E puțin dur, deși încă nu s-a bătut niciodată. Are brichetă "Zippo"...

Cam acesta este "bagajul" cu care pășește tânărul contemporan în viața sentimentală. Acești tineri se vor mai urmări o vreme pe terasă, la o cafea cu țigări scumpe, cumpărate la bucată, sau poate se vor îmbrățișa fără nici o rușine la prima discotecă sau la primul "chef".

Drama tinerilor moderni e mai mare decât cea a predecesorilor. Cred că nu a existat nici un timp în istorie în care dragostea dintre două persoane să fie atât de golită de poezie. Nu vreau să vorbesc de virtuțile creștine ale castității sau măcar abstenenței, ci chiar și de acea poezie a grecilor sau romanilor păgâni, care până nu de mult a inspirat sentimente de admirație față de femeie, au pus-o pe un pedestal, fie și vremelnic, dar oricum mai vrednic decât situația jalnică în care se află femeia vremurilor noastre.

Astăzi au devenit o rușine declarațiile de dragoste, ele sunt considerate un preludiu de prisos și banal, pe care le mai auzim doar în comediile proaste cu râsete în fundal. Idealurile noastre sunt motocicliștii grăbiți din filmele americane și fetele cu cizme lungi, care se dau în timpul cât se umple rezervorul cu benzină. Noi aplicăm în viața noastră lănteziile unor regizori bolnavi despre vizitatori de pe alte planete și timpuri, care seduc prin raționala lor.

Mai bine ar fi fost ca tinerii să se abțină de la împreună-animale, dar să nu renunțe la vorbele de dragoste. Vorbele de dragoste sunt cele care ne unesc cu elevărat, care ne sustrag timpului și morții, sunt cele care ne fac, treptat, din animale oameni. Ele nu sunt acele vorbe la mășate pe care și le spun amanții din filmele de duzină, ele sunt mai degrabă o bucurie pe care o trăiești în prezența celui alt. Arată-i celui alt că prezența lui te face bucuros și trece împreună cu el în barca inocentă a unei declarații de felul celei stănesciene din apele timpului în oceanul veșniciei. *„Ce bine că ești, ce mirare că sunt”.*

Nu trebuie numaidecât să-i spui că are ochii cei mai frumoși, ca să ajungi până la urmă să o dezmembrezi bucată cu bucată cu laudele tale. Suntem frumoși pentru că așa ne-a făcut Dumnezeu, Lui i se cuvine lauda. Și Ciprian de la uragina spunea: *Dacă i și avea vreun motiv ca să te lauzi*

cu trupul tău, ar fi numai atunci când este sfârtecat pentru Hristos. Mai în scurt, alungă pofta din inima ta și orice cuvânt pe care îl vei rosti va fi un cuvânt de dragoste, pentru că cel stăpânit de poftă laudă fără noimă și nu merită luat în seamă. Când ești cuprins de poftă însă, mai bine taci, ca vorbele tale să nu sune ca râgâitura unui bețiv și să strici totul.

Nu poți impune tânărului să renunțe la distracțiile caracteristice acestei vârste și să citească Sf. Părinți, cu toate că aceste cărți ale Sf. Părinți sunt pline de energie creatoare și dinamism, sunt niște cărți în excelență pentru tineri. Dar cel mult s-ar putea renunța, în prima etapă, la bătăliile care irumpe din televizoare și din cântecele la modă. Renunțați la idealul super-manului cu mască de care se îndrăgostește un foto model care știe să bată bine cu picioarele. Asta nu pentru a vă restrânge relațiile dintre voi, ci pentru a vă păstra împreună, pentru a evita despărțirea dureroasă.

Citiți mai bine versurile poezilor buni, pe care poporul nostru îi are din belșug: Eminescu, Stănescu, Bacovia, Blaga. Ele vă vor învăța să meditați asupra *acestei întâmplări simple*, cum o numește Blaga. Cu ei veți călători până la marginile timpului și ale morții, pentru că poezii buni, chiar și cei păgâni, din totdeauna au pus sentimentele erotice în vecinătatea morții care ne paște pe toți, ceea ce critica literară o va denumi poezie erotico-tanatică, ca și aceste versuri de Bacovia:

Sunt câțiva morți în oraș, iubito,
Chiar pentru asta am venit să-ți spun
Pe catafalc, de căldură-n oraș
Încet cadavrele se descompun.

Cei vii se mișcă și ei descompuși
Pe lutul de căldură asudat.
Sunt câțiva morți în oraș, iubito,
Și azi chiar sânul tău e mai lăsat...

Dragostea este sentimentul suprem și de aceea trebuie să se întemeieze și să se alimenteze din cugetări adânci, vrednice de rodul pe care îl hrănesc. Aceste teme fundamentale sunt: moartea, viața, timpul, veșnicia, dincolo de care, învăluit în dragoste, petrece Dumnezeu. Tânărul preocupat de astfel de gânduri va renunța ușor la răceala arogantă a eroilor de televiziune, preferând smerenia și blândețea oamenilor cu adevărat puternici, care-și revarsă dragostea lor din belșug, pentru că o au.

Noi suntem oameni, oameni care tânjesc după o vorbă de alint, după un cuvânt de mângâiere care să ne smulgă îngurătății, oricât de mult nu am lupta pentru a părea mai duci, mai "altfel". Pentru că *toți suntem fii ai Celui Înalț*, ^{Psalm 81, 6} *făpturi atât de minunate*. ^{Psalm 138, 14}

Ținerii au fugit din Biserică pentru a-și trăi o închipuită libertate, dar au sfârșit prin a se înjuga la carul greu al îngurătății, geloziei ucigătoare și al despărțirilor care-i rănesc pe viață. S-au dus să învețe despre dragoste, plecând de la Cel Care este Dragostea. *Cel Care a zidit trechea, oare nu aude? Cel Care a făcut ochiul, oare nu vede?* îi întreabă pe unii ca aceștia proorocul David. ^{Psalm 93, 9} Oare Cel care este Dragostea nu știe să vă învețe să iubiți?

Nici ieri femeia nu e mai înălțată decât în Biserică, ea e milată de Iarbatul său *așa cum Hristos a iubit Biserica*, ^{1 Corinteni 5, 25} milă care duce la jertfire de sine. Ea este icoana vie a lui Dumnezeu. De aceea mi se par extraordinare cuvintele unui poet român contemporan, care, adresându-se tânărului creștin, îl atenționează cu blândețe: "Fiule, ia aminte, atunci când vei vedea să dai alesei tale primul sărut, să te gândești că trebuie să săruți o icoană a lui Dumnezeu". Nimeni încă nu a învățat un astfel de sărut, pentru a-l expune pe ecranele televizoarelor.

Marcel Maureau, un scriitor francez contemporan, notează cu tristețe în unul din jurnalele sale (*Discurs contra piedicilor*) că a-ți săruta iubita în public înseamnă a o împărți cu ceilalți. Fericiți cei care au devenit singurii iubiți ai femeilor lor.

Dincolo de aceasta, există singurătatea și moartea, bătrânețea și despărțirea. Atunci, târziu, când numai amintirile mai rămân, perechilor de azi, care s-au cunoscut în luminile otrăvitoare ale stroboscoapelor, care și-au rostit replicile tăioase și arogante la un telefon public, nu vor putea rosti aceste versuri de Blaga:

Ne-om aminti cândva, târziu
De-această întâmplare simplă,
De-această bancă unde stăm
Tâmplă fierbinte lângă tâmplă...

Cel mult, poate această poezie englezească, pe care o citez din memorie, o poezie pe care multe dintre femeile care și-au ratat prima dragoste o trăiesc, au trăit-o și, cu durere o spun, o vor trăi:

Să presupunem un oraș.
În acest oraș să presupunem o casă.
În această casă să presupunem o cameră,
iar în această cameră să presupunem pe cineva
stând în întuneric,
stând și plângând
după cineva care tocmai a ieșit și a stins lumina,
uitând că ea este acolo.*

* Îmi cer iertare de la cititor că nu-i pot oferi numele autorului, pentru că eu nu mai citesc poezie. Știu numai că este o carte albă, un alb murdar, intitulată cel mai probabil *Trei poeți englezi contemporani*, tradusă în mod sigur de Mircea Ivănescu.

Pentru cei care vor să citească, poezia lui Blaga se numește *Risipei se dedă florarul...*, iar a lui Bacovia, *Cuptor*.

Între Freud și Hristos (De câte feluri este abstinența?)

Sunt eunuci care din pânțelele maicii lor s-au născut așa; și sunt eunuci care au fost făcuți eunuci de oameni; și sunt eunuci care s-au făcut pe ei înșiși eunuci pentru împărăția cerurilor (Matei 19, 12)

Acest articol este un răspuns întârziat dat unui medic creator la o întrebare foarte discutată: cum poți trăi în abținere fără să te dereglezi, când medicina a demonstrat de mult că la baza multor boli psihice și chiar organice, de cele mai multe ori, stă insatisfacția sexuală? Organismul are nevoie de aceste relații ca de hrană și aer. Omul este parte a naturii și se supune legilor acestei naturi, de aceea încălcarea lor nu poate rămâne fără urmări distructive.

Funcționament clasic, pe care îl știe toată lumea. Nimic de spus împotriva acestei descrieri logice și, mai ales, demonstrate de practica atât de îndelungată a medicinei. Despre aceasta citim în reviste, auzim la televizor, învățăm la școală.

De peste tot suntem bombardați cu reclame de felul: "Fă treaba asta de atâtea ori pe zi și vei fi mai frumoasă! Cei care fac cutare și cutare nu îmbătrânesc!" Și altele.

Cu toții știm cum arată un abstinent, mai exact, simțurile a unui abstinent. Abstinentul are coșuri pe față, e nervos, chiar isteric, e tiranizat de fantasme care îi dau o înălțare posacă, într-un cuvânt, e un ghem de complexe.

Acest argument însă e greu de folosit atunci când încerci să aduci unui călugăr tânăr, care nu prezintă nici unul din

Dereglările metabolice pe care le are abstinentul descris de Freud și de medicina postfreudiană nu au numai decât niște cauze organice, ci, în primul rând, psihice. Eu personal am cunoscut și încă mai cunosc persoane cu probleme afective cărora medicii le recomandă o viață sexuală mai intensă. Însă lor nu le-a căzut nici părul de pe gât, nu au scăpat nici de depresii și nici nu și-au îmbunătățit relațiile cu ceilalți. Dimpotrivă, după ce au ajuns să ducă lucruri din casă, aur și bani pentru a-i plăti pe adolescenții de cartier "pentru tratament", o persoană din cele cunoscute s-a sinucis. Cred că sunt foarte mulți care sfârșesc astfel, nu dețin statistici.

Credința medicilor ateî în această ipoteză a vindecării prin sex cunoaște exagerări de coșmar, cel puțin în România. Știu bine că în casele de bolnavi psihici pacienții sunt eliberați să se împerecheze ca animalele, iar la o vreme chirurgii vin și avortează bielele bolnave. Mă gândesc în ce măsură această metodă de tratare este mai "umană" decât călugăria.

Nu lipsa contactelor organice și depozitățile seminale îl nenorocesc pe bietul pacient, ci lipsa afectivității. Tot Freud a constatat că acești melancolici înstrăinați se masturbează foarte mult, deci, într-un fel sau altul, își îndeplinesc nevoile fiziologice. Totuși, aceasta nu le trezește setea de viață, nu-i tămăduiește de boala lor. Dacă s-a și constatat o remediare temporară după acest fel de "tratament" (eu știu că medicii creează cupluri de pacienți pentru așa ceva), este pentru că cei doi sărmani, batjocoriți în acest fel, poate că și-au unit și sufletele, dincolo de această animalică și tristă descărcare seminală, adică au cunoscut un început al dragostei, pe cât li se putea.

Pentru a înțelege paradoxul abstenenței fericite a monahilor, trebuie să separăm mai întâi lumea în două. Există un spațiu al lui Freud, spațiu în care trăiește societatea contemporană, și spațiul lui Hristos, în care conviețuiesc toți sfinții de la începutul istoriei și până la sfârșitul ei.

spațiul lui Freud este un spațiu închis, pe de o parte, de misterul nașterii, pe de alta, de absurdul și iminența morții. În tîmbul acestei cocoase morbide omul are la îndemână foarte puține plăceri, în schimb are o mulțime de fobii: frica de moarte, frica de boală, de bătrânețe, de sărăcie, frica de a rămâne singur.

Priată din acest unghi, viața omului este o absurditate dureroasă pe care el, omul, trebuie să o prefacă în ceva frumos. De aceea omul se leagă de orice prilej spre plăcere pe care i-l oferă viața: plăcerea sexuală, cea mai puternică dintre toate, plăcerea de a crea obiecte frumoase, plăcerea de a cunoaște cât mai mult până la plăcerea banală de a mânca gustos.

Este interesantă din acest punct de vedere evoluția helenismului grecesc explicat de unii savanți precum Mircea Eliade¹ sau Walter Otto.² Grecii nu erau un popor religios, omul este omul lui Freud, adică lor nu le erau străine credința în omnicie și în intervenția puterilor supranaturale. Pur și simplu zeii în care credeau grecii nu erau niște filantropi, ei nu compătimeau suferințele muritorilor nu-i sustineau în împotrivă atunci când Prometeu, un zeu minor, a dorit să stingă focul oamenilor. Zeus l-a pedepsit crunt, legându-l de o stîncă unde vulturii aveau să-i ciupească ficatul, care se reîntoarce peste noapte pentru a fi devorat la nesfârșit. Acești oameni cuprinși de deznădejde, pe care o amplifică și călătoria lor într-un destin neschimbabil, dincolo de care îi așteptau flăcările Hadesului, au hotărât să-și trăiască plăcerile doar pe pămînt. Așa s-au înmulțit teatrele, orgiile dionisiace și jocurile olimpice.

1 Mircea Eliade în *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Vol. I.

2 Walter Otto în *Zei Greciei - Imaginea divinității în spiritualitatea*

1 Humanitas 1995.

Omul lui Freud, care este orice om care se uită astăzi cu încântare la televizor, are și mai multe motive decât grecii antici pentru a-și cere dreptul la plăcere. După o naștere împotriva voii sale, omul este aruncat într-o lume plină de nedreptate, este obligat să facă lucruri care nu-i plac, ca până la urmă să îmbătrânească și să meară.

Cea mai puternică plăcere, spre care, după opinia aceluiași Freud (fără îndoială întemeiată), a aspirat încă din copilărie, i se arată omului ca o oază eliberatoare. Această plăcerea este plăcerea sexuală, împodobită cu ghirlandele unei mistici minore, în cel mai bun caz, cum sunt unele credințe orientaliste.

Această plăcere devine un scop, dar devine și un criteriu de apreciere. Un bărbat este mai bărbat în măsura în care este înconjurat de femei, și femeia este mai femeie în măsura în care este înconjurată de bărbați. Într-un cuvânt, a trăi înseamnă a-ți satisface nevoile fiziologice.

Este firesc ca tânărul care, din anumite motive, nu are acces la aceste plăceri să se simtă un neîmplinit, un deșeu. Această stare îl roade și îl cufundă în iadul melancoliei și al inutilității. El își creează o lume a gândurilor sale ascunse, în care el este un erou, are motocicletă și bani. El nu se odihnește niciodată, din apele tulburi ale imaginației lui aprinse chipuri de sirene îl duc spre tărâmurile negre ale bolii.

Iată cauza îmbolnăvirii omului lui Freud: sentimentul propriei inutilități și neîmpliniri, amenințat de apropierea intransigentă a morții, și nu banala nesatisfacere a necesităților fiziologice.

Călugării nu suferă de nici unul din aceste complexe. Universul lor are o cu totul altă configurație. Călugării sunt cei care au murit realmente, adică nu au deloc conștiința trecutului și a viitorului, au doar prezentul, un prezent de o clipă. Dincolo de această clipă începe veșnicia.

Nefiind din această lume, având credința neștrămutată că pământul este doar o cameră de hotel închiriată, pe care o va abandona foarte curând, călugărul are o existență mai degrabă extracorporală decât corporală, după cum scrie și Sfântul Apostol Pavel: *Iar dacă Hristos este în voi, trupul este mort pentru păcat; iar Duhul, viață întru dreptate* (Rom. 8:13). *Căci legea duhului vieții în Hristos Iisus m-a liberat de legea păcatului și a morții* (Rom. 8:2). *Drept aceea, fraților, nu suntem datori trupului, ca să viețuim după trup.* (Rom. 8:12). Locuința, hrana, cât și toate îndeletnicirile sale reprezintă și întrețin un est mod de viațuire, denumită "îngerească".

Pentru a nu mai purta grija trupului, călugării nu-și mai tăie părul și barba, iar ascetii din vechime nici nu-și spălau trupurile, ceea ce fac și astăzi unii călugări de pe Athos și din mănăstirile cu regim închis. Conform regulamentelor

3. Mănăstirile cu regim închis sunt cele care nu sunt decodate pentru viața civilă. Regulamentul vieții de obște prevede că monahii, deși au haine negre și ascuțite, să le poarte întotdeauna curate, pentru a nu-i aminti pe trupușii și mai ales, pe mireni slabi în credință. Oricum, creștinismul nu a avut niciodată o virtute în faptul că cineva nu se spală, aceasta este mai degrabă o umare a cufundării totale în rugăciune și meditație la care se învârt unii acești. Deoarece practica monahală a constat că mulți din cei care au îmbrățișat acest fel de viață, fără a parcurge treptele purgătoare și-au ieșit din minți, faptul nu numai că nu se recomandă, ci chiar se interzice în obștile cu tradiții sănătoase. Asceza ortodoxă se distinge profund de asceza credințelor orientale, care văd trupul ca pe un ambalaj inutil și obositor al sufletului, prin faptul că ea nu este îndreptată împotriva trupului, ci orice penitență trupească nu trebuie să depășească scopul, care este cel de a domoli patimile. Conform dogmaticii ortodoxe, sufletul nu este superior trupului, după cum nici trupul sufletului, ci amândouă, recuperându-și armonia, alcătuiesc ființa umană. Deși sunt foarte dese îmbolnăvirile în rândul călugărilor din cauza bolilor fie fizice, fie datorate istovirii prin nesomn și nemâncare, aceasta este întâmplă în mănăstirile cu sterozi necărturari, aflați ei înșiși într-o stare gravă de înșelare, care poate fi numită nebunie, suferind de ceea ce psihiatrii numesc delir religios și nu reprezintă deloc tradițiile ascetismului

monahale, călugării dorm îmbrăcați în straiile în care umblă și ziua (sau măcar în același fel de straiie, straiile monahale), având mijloacele încinse cu curele de piele, ca niște ostași întotdeauna gata pentru moarte. Asta îi ajută să se îndepărteze de obsesia trupului și necesitățile lui.

Pe șeama condițiilor "neigienice" ale modului de viață a asceților creștini s-au făcut întotdeauna glume de către necredincioși. Ateistii sovietici foloseau în serios acest aspect în predicile lor, dovedind inumanitatea religiei creștine, care necinstește demnitatea individului în numele unui Dumnezeu absurd și sadic, Care asistă cu plăcere umilirea făpturii Sale. Câți însă dintre cei care cred așa au avut ocazia să cunoască sau măcar să vadă un ascet adevărat?

Trupurile acestor oameni nu emană mirosul neplăcut al necurăției, cum este firesc. Eu personal am bucuria să trăiesc lângă un astfel de bătrân sfânt, în vârstă de 93 de ani și pot să mărturisesc. Nu am cunoscut personal, dar un călugăr demn de încredere (care, de altfel, este absolvent al Facultății de medicină din București) mi-a povestit despre un astfel de bătrân "nespălat" dintr-o mănăstire din România, că, atunci când i-a sărutat mâna, mâna bătrânului mirosea a trandafir. Cel care mi-a povestit pe atunci încă nu era călugăr și, zice, nici nu prea ar fi vrut să i-o sărute, văzându-l așa ciufulit, într-o chilie plină de păianjeni, mai ales că bătrânul nici nu era preot, ci doar diacon. După ce au ieșit l-a întrebat pe prietenul care îl adusese devenit și el călugăr, dacă i-au făcut baie bătrânului, că mirosea așa

ortodox. Monihismul bănătos are întotdeauna în față cuvintele Sf. Apostol Pavel: *Căci lupta noastră nu este împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva începătorilor, împotriva stăpânilor, împotriva stăpânitorilor întinerului acestui veac împotriva duhurilor răutății care sunt în văzduh* (Efeseni 6: 12).

Acela i-a răspuns că bătrânul nu se mai spală de zece ani. Măsura acestui bătrân era așa încât la vreme de secetă, el clucea ploaia cu rugăciunile sale.

Ceea ce face ca trupul să miroase urât sunt patimile care lucrează și emit duhoarea morții. Trupul îndumnezeit prin lucrarea harului poate să răspândească mireasma nefirească, mireasmă pe care o simțim în preajma moaștelor Sfinților. Deci, dacă trupurile moare de sute de ani, altele de aproape două mii de ani ale Sfinților pot mirosi atât de frumos nu e de mirare că, fiind în viață, ele miros la fel.

Dar ca să fiu mai ușor de înțeles, am să folosesc un exemplu mai familiar și mai simplu de verificare. Tăietorii de porci, tauri sau berbeci știu foarte bine că masculii prevăzuți pentru tăiere trebuie castrați din timp, pentru a salva carnea de mirosul specific. Acest miros nu este o urmare a murdăriei animalului și nici nu poate fi înlăturat prin spălare ci este rezultatul lucrării hormonale. Oamenii despătimiți, călugării slinți despre care vorbim deoarece au renunțat în ei orice dorință și mișcare a cărnii și-au salvat trupurile de duhoarea patimilor, pe care alții nu și-o pot înlătura nici cu cele mai scumpe săpunuri și parfumuri.

Ocupația principală a călugărului este curmarea fanteziei, a oricărei imaginații omenești, chiar și a celor bune, pentru a face loc harului Duhului Sfânt. De aceea călugărul înaintat în virtuți practice nu are dorințe personale, deoarece nu mai trăiește el ci Hristos în el ^{Galateni 2,20}, ca unul care nu are nici trecut, nici viitor, ci are doar presimțirea fericită a eternității, mai bine zis, trăiește veșnicia.

În aceste condiții abstinente pentru Hristos este protejat de factorii care îi pot produce traume organice și psihice. Fantasmelor, care întrețin și amplifică suferința omului lui Freud, în cazul ascetului ortodox sau lipsesc cu desăvârșire,

sau au o durată efemeră, incapabilă să abată voința de la ținta ei principală, care este Hristos.⁴

Pentru a curma cu desăvârșire fantasmele, tradiția ascetică ortodoxă, spre deosebire de cea romano-catolică, interzice orice fel de încercare de a-ți închipui până și lucrurile aparent dumnezeiești, cum sunt Strașnica Judecată, Hristos pe tron sau Hristos pe Cruce.⁵ "Cel ce nu vede nimic la rugăciune, spune Sfântul Simeon Noul Teolog, Îl vede pe Dumnezeu". Prin acest exercițiu neînterupt, cu participarea Duhului Sfânt, ascetul ajunge să nu mai aibă nici vise, adică își poate controla până și mișcările subconștiente din timpul somnului. Se înțelege de ce un astfel de om își controlează foarte ușor impulsurile atât de brutale ale poftei trupești, curmându-le cu desăvârșire.

Lupta cu patimile nu se face oricum și nu reușește oricui. Dimpotrivă, sunt foarte puțini, chiar și dintre monahi, cei care ajung la culmile descrise mai sus. Ascetul este, în primul rând, un cunoscător desăvârșit al sufletului omenesc, un mare psiholog și chiar psihiatru. Pentru a ajunge la această cunoștință, el studiază tratatele de o precizie uluitoare ale înaintașilor, care sunt cuprinse în *Filocalia* (enciclopedia viețuirii călugărești) și în alte cărți. De aceea nici un ignorant nu poate pătrunde dar mai ales nu se poate menține în acest spațiu periculos al fecioriei pentru Hristos, dovadă sunt multele cazuri de nebunie în care cad cei care fac aceasta fără călăuzitori iscusiți, mai ales din rândul mirenilor care

4 Se zicea despre avva Isidor că patruzeci de ani avea de când simțea păcatul cu mintea, dar niciodată nu s-a învoit, nici cu al pofteri nici cu al mâniei. *Patericul Egiptean Pentru Avva Isidor* cap. 3.

5 De exemplu acest cap din cuvântul despre trezvie și virtute al Sf. Isihie Sinaitul: «Așadar, un fel al trezviei e să-ți supraveghezi fantezia, adică atacul ca, neavând fantezia la dispoziție, Satana să nu poată făuri gânduri mincinoase, pentru a le înfățișa minții spre amăgire mincinoasă». *Filocalia* vol. IV Ed. Hrisma, București, 1994 p. 61

Încearcă să-ți limite pe călugări după ce au citit fără sfătuire cărțile care sunt foarte multe astăzi. Dintre ei, într-adevăr, sunt foarte mulți mârniți chinuți cumplit de melancolie și de instabilitate, care sunt fructele inevitabile ale patimei curviei. Dar asta se întâmplă nu pentru că fecioria este imposibilă, ci pentru că ei o practică incorect, rugându-se greșit și înălțându-se la cugetele lor cum că ar face mare lucru. Din această cauză Dumnezeu îndepărtează harul Său. *«Că de nimic nu putem face»* (Ioan 15). Lăsați-l lăsa pe om doar cu amuletele sale sărace în fața furiei iraționale a acestei patimi monstruoase.

Omul singur nu poate sta în fața acestor urzișuri dezlănțuit, *«ca moartea e de tare și ca iadul de grozav este iadul»*. (Istoria Căminilor 8, 6). Dar aceea nici nu este ușor să explici fenomenul abstenenței fericite unui necredincios care nu poate înțelege lucrarea Duhului Sfânt în oameni. Ascetul are configurația organică și psihică a oricărui alt om, deci este vulnerabil. El, însă este protejat ca sub un clopot, de harul Duhului. Toate nevoințele lui au rostul de a nu îndepărta acest har după ce l-a dobândit. Mai concret, nevoințele au ca scop perseverența, pe care *Dumnezeu nu o va urgisi* (Psalm 50, 10) adică nu va părăsi, starea de golire și purificare în care se sălășluiește Dumnezeu pentru a restabili în noi eu-l curat al întâiului Adam și al lui Hristos.

Păcatul nu este în firea noastră cea adevărată, ci a pătruns în noi ca blestem pentru cădere. Instinctul sexual a fost sădit în Dumnezeu în noi pentru condițiile vieții actuale, ale morții pentru perpetuarea speciei. Sf. Ioan Gură de Aur spunea că dacă nu ar fi fost moartea, nu ar fi fost nevoie nici de căsătorie. Aceasta lege însă nu mai este valabilă pentru cei care vor să trăiască după legea cea dintâi a fecioriei paradisiace, în care omul renaște în ziua Învierii. Dar, deși mintea înțelege aceasta, timpul se împotrivește, urmând cu fidelitate prescripțiile

blestemului. *Căci văd în mădularele mele o altă lege, luptându-se împotriva legii minții mele și făcându-mă rob legii păcatului, care este în mădularele mele. Om nenorocit ce sunt! Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia? Deci, dar, eu însumi, cu mintea mea, slujesc legii lui Dumnezeu, iar cu trupul, legii păcatului.* Romani 7, 23-25

Sofocle se pare că a simțit și el suferința de pe urma acestei legi străine din trupul nostru. Despre aceasta ne relatează Platon în Republica: "Odată, am fost de față când cineva l-a întrebat pe poetul Sofocle: "Cum stai, Sofocle, cu plăcerile iubirii? Mai poți oare să te bucuri de o femeie?" Poetul răspunse: "Nu vorbi cu păcat, omule! Cu adâncă mulțumire am scăpat de iubire, de parcă aș fi fugit de un stăpân smintit și sălbatic".⁶

Fără a fi creștin, marele poet a exprimat în felul său ceea ce va vorbi mai târziu Apostolul Pavel romanilor: *Au nu știți că celui ce vă dați spre ascultare robi, sunteți robi aceluia căruia vă supuneți; fie ai păcatului spre moarte, fie ai ascultării spre dreptate.* Rom. 6, 16

Această lege a trupului a devenit posibil de învins doar o dată cu venirea lui Hristos. În Vechiul Testament, fecioria era cu neputință, din cauză că lanțurile morții încă nu au fost sfărâmate și harul încă nu se revărsase deplin, cum s-a revărsat în ziua Cincizecimii.

Numai cu puterea acestui har este posibilă fecioria fericită, ferită de orice boală și mahnire. Și dacă de la Hristos înapoi istoria a numărat milioane de călugări și călugărițe care au învins firea, ceea ce nu a fost de la începutul lumii până atunci, este un prilej de a crede că moartea și învierea lui Hristos pentru noi n-a fost o poveste.

6. Platon, *Republica*, Opere vol. V, Ed. Științifică și enciclopedică, București 1986, Partea I, 2, pp. 82-83.

Însă chiar și în numele lui Hristos, de multe ori fecioria cedează. Aceasta arată greutatea acestei nevoițe mai presus de fire, arată că fecioria are legile ei și că ea nu se dă oricui, ci este un dar neprețuit, care se dă pe lângă alte nenumărate virtuți.

În *Lavsaricon*-ul lui Paladie, o carte pentru monahi, din secolul IV, se aduce o pildă de abstenență incorectă, neplăcută lui Dumnezeu. *Am cunoscut iarăși în Ierusalim o fecioară care șase ani a purtat un sac și a trăit închisă, neprimind nimic din cele ce-i puteau pricinui o plăcere. La urmă, prinsă de o mândrie covârșitoare, sfârși prin a cădea. Și deschizând erezăra, a primit pe cel ce o servea și s-a împerecheat cu el, deoarece nu și-a făcut nevoința potrivit voinței și iubirii lui Dumnezeu, ci pentru a se arăta pe scena omenească, ceea ce are în ea voința putredă de slavă deșartă. Căci stăpânită de gândurile ei, a fost dusă la disprețuirea altora, neavând ca păzitoare înfrânarea.*

Aceeași soartă o au și monahii care disprețuiesc femeile și căsătoria și cei care îi privesc pe mireni ca pe niște creștini. Realitatea a doua. Aceștia, dacă nu-și corectează prin nevoițe concepțiile, sfârșesc prin a părăsi mănăstirea, devenind ei înșiși acei mireni pe care îi nesocoteau. Cei mai mulți dintre ei nu se mai întorc niciodată la Hristos.

Fecioria e posibilă numai însoțită de blândețe și dragoste, numai în căutarea sinceră a desăvârșirii dumnezeiești, acolo unde a fugit orice dezamăgire sentimentală și repulsie față de viață. Fecioria este rodul intensității vieții din noi, fecioria este setea nepotolită de frumos și libertate. Ea, după cuvintele Sf. Ioan Gură de Aur, are nevoie de o energie teribilă și nervi de oțel. Părerea că mănăstirile sunt pline de misogini, impotenți și de prostănaci care nu au ce mânca acasă este la fel de

ridicolă după cum și sună. În mănăstirile cu tradiție există un sinod al fraților mai mari, care îl cercetează pe noul venit și nimeni din cei care înaintează astfel de motive pentru abandonarea vieții lumești nu este primit în obște și cu atât mai mult nu este tuns monah. Nu sunt primiți în obște nici cei cu probleme psihice, pentru a fi monah e nevoie de multă sănătate, în primul rând de echilibru sentimental.

Dacă fecioria în sine, fără Hristos, ar fi ceva, atunci nu s-ar explica suferința pe care o au impotenții sau castrații. Se spune că Origen s-ar fi castrat ca să scape de patima aceasta, însă nu a făcut decât să-și înmulțească suferința. Pacea nu stă în trupul nostru, ci în mâinile lui Hristos. E adevărat că au existat secte desprinse din trunchiul creștinismului care, înțelegând greșit cuvintele Mântuitorului,⁸ se castrau. Pe unii ca aceștia îi ceartă chiar Apostolul Pavel: *O, de s-ar tăia de tot cei ce vă răzvrătesc!*⁹ Când spune [Mântuitorul]: *S-au făcut pe ei înșiși eunuci* nu vorbește de tăierea mădulelor – Doamne ferește! –, ci de tăierea gândurilor celor rele. Că blestemat este cel ce-și taie mădularul... Și pe bună dreptate! Unul ca acesta este un ucigaș; dă prilej să fie hulită creația lui Dumnezeu, deschide gurile maniheilor și săvârșește aceeași fărădelege ca și păgânii care se ciuntesc. Tăierea mădulelor a fost dintru început fapta unei lucrări diavolești și a unei uneltiri drăcești, ca să defaime opera lui Dumnezeu și să-l pocească pe om; ca să pună totul pe seama naturii mădulelor și nu a voinței libere”.⁹

8. *Sunt eunuci care din pântecul maicii lor s-au născut așa; și sunt eunuci care au fost făcuți eunuci de oameni; și sunt eunuci care s-au făcut pe ei înșiși eunuci pentru împărăția cerurilor* (Matei 19, 12).

9. Sf. Ioan Gură de Aur, *Scrieri, Partea a treia, Omilii la Matei*, trad. Pr. Dumitru Fecioru, Ed. Ist. Biblic și de Misiune al BOR, Colecția PSB 23, București, 1994, p. 720-721.

Călugării știu foarte bine că oamenii au nevoie de relații sexuale, căci pofta este și bună și rea, după cum spune Sf. Ioan Gură de Aur: "Și mânia și pofta sunt înăscute în firea omenească,... [și] amândouă ne sunt folositoare: mânia, ca să-i pedepsim pe cei răi și să-i îndreptăm pe cei care se uită urât [și să folosim energia mâniei în lupta noastră împotriva păcatului; nota mea], iar pofta, ca să dăm naștere la copii, pentru a continua neamul omenesc prin astfel de moștenitori".¹⁰

Cei care au duhovnici la mănăstiri știu că de multe ori călugării sunt chiar mai îngăduitori cu canoanele decât preoții mireni, deoarece ei știu ce înseamnă să te lupți cu o patimă și știu cât de ușor este să cazi. *Odată au adus la avva Ammona o fată având în pânțece și i-au zis lui: cutare au făcut lucrul acesta, dă-le lor canon, adică pedeapsă pentru păcatul ei, făcând semnul crucii pe pânțele ei, a poruncit să i se dea șase perechi de cearșafuri, zicând: nu cumva mergând, să nască și va muri, sau ea, sau pruncul și nu va afla cele de îngropare. Iar pârâșii ei i-au zis lui: de ce ai făcut aceasta? Dă-le canon! Iar el a zis lor: vedeți, fraților, că aproape este de moarte și ce pot eu să fac? Și a slobozit-o pe ea și n-a îndrăznit bătrânul să osândească pe nimeni.*¹¹

Căci știm că toată făptura împreună suspină și împreună are dureri până acum. Și nu numai atât, ci și noi, care avem pârga Duhului, și noi înșine suspinăm în noi, așteptând înfierea, răscumpărarea trupului nostru. Rom. 8, 22-23

Trăind pentru veșnicie și în veșnicie, ascetul ortodox nu este lipsit de nici una din bucuriile celor căsătoriți. El nu poate fi considerat nici o verigă ruptă din lanțul generațiilor, care nu lasă în urma lui urmași. Trăind pentru

un Dumnezeu spiritual, într-un univers spiritual, călugărul naște în chip spiritual fii duhovnicești, pregătindu-i pentru veșnicie. Numărul fiilor născuți de un călugăr depășește cu mult posibilitățile de a naște a părinților biologici, căci călugării nu doar că nasc sute și mii de fii în timpul vieții lor, ci și după moarte, răspunzând la rugăciunile credincioșilor, nasc nu numai duhovnicește, ci, prin mijlocirile lor înaintea lui Dumnezeu, dezleagă pântecul femeilor sterpe, făcându-se pe drept cuvânt pricinuitori chiar și a nașterii biologice. De aceea lumea îi numește "părinți".

În afară de aceasta, roadele abstenenței sunt în văzul tuturor. Călugării sunt longevivi, întotdeauna proaspeți, foarte spirituali și senini. Bătrâni precum părintele Cleopa, Arsenie Papacioc, Teofil Pârâian din România sunt întotdeauna înconjurați de mulțime de tineri, de regulă studenți, care vin să-i asculte și să se distreze duhovnicește împreună cu ei. Acești bătrâni sunt iubiți de copii, de oamenii simpli de la sate și de profesorii universitari. La ei găsesc un cuvânt de mângâiere femeile bătute de bărbații lor, la ei aleargă copiii părăsiți de părinții biologici, sub epitrahilul lor vechi plâng sărmănele studente rănite de avorturi, batjocorite de iubiții lor. Deși au renunțat la viața de familie, ei refac familii distruse, îi redau pe copii părinților lor, îi împacă pe tinerii îndrăgostiți. Mii de pelerini călătoresc zilnic pentru a-i vedea pe acești abstenenți fericiți.

Împerecherea nu este nici hrană și nici aer, fără de care nu poate avea loc schimbul de elemente necesare pentru întreținerea vieții în trupul omenesc. Ea nu este ceea ce-i lipsește trupului, ea este simplul act prin care Dumnezeu a lăsat să se prelungească viața pe pământ.

Copiii trăiesc în chip fericit lipsa relațiilor sexuale, stare spre care ne îndeamnă să ne îndreptăm Mântuitorul. Aceasta

este starea inițială a lui Adam și Eva. Aceasta este starea spre care tind, prin modul lor de viață, călugării ortodocși, împotrivindu-se gândurilor pătimase, care sunt pricina oricărei boli și tristeți.

Abstinența este cea care ne face asemenea lui Hristos, asemenea lui Dumnezeu, de aceea ea dă celui care o practică sentimentul unei înalte demnități. Abstinenței în numele lui Hristos fac aceasta din voia lor liberă, ei nu sunt siliți de circumstanțe și de aceea nu pot fi comparați cu frustrații lui Freud.

Ei au avut ce pune în loc, ei au cunoscut din practică ce înseamnă a ieși din timp pentru a păși în veșnicie. Aceștia sunt oamenii fericiți care au reușit să creadă în Hristos mai mult decât în Freud. Ei sunt cei care s-au smuls de pe patul de tortură al medicului evreu și au încercat să vadă și să trăiască altfel, ceea ce le reușește de două mii de ani încoace.

Noi știm că abstinența este împotriva firii, a firii noastre căzute, de aceea a o practica înseamnă a te înălța de-asupra legilor naturii, înseamnă a avea cu adevărat putere. Mulți își frâng grumazul în această luptă cosmologică, mulți cad ca păsările istovite de putere în zborul lor spre tărâmurile calde. Mulți însă ies învingători.

Aceasta este credința stranie a creștinilor, care se întrec în această virtute cu miliardele de îngeri feciorelnici. Totul însă e cu puțință doar în spațiul lui Hristos, unde nu poate să intre nici un desfrânat, ^{1 Corinteni 6, 9} acolo unde scripetii legilor naturale înțepenesc prin lucrarea tainică a Duhului Sfânt. Dincolo rămâne frica și moartea.

Ce mi-a plăcut să înțeleg din "Pacientul englez"

Ceea ce voi face în continuare este un mozaic compus din secvențe ale filmului 'Pacientul englez'. Să nu se mire nimeni dacă ceea ce va rezulta nu va semăna cu vestitul film, despre care am auzit că are o mulțime de "Oskar-uri". Eu și Nietzsche cred că am un cititor inteligent înzestrat cu suficient umor ca să asiste cu blândețe repovestirea filmului. În câteva cuvinte, a unui om care nu se mai uită la televizor de mult și care nici măcar în cazul acestui film nu s-a dezmintit, ci l-a văzut cumva mai mult cu spatele în timp ce lucra la calculator acasă la cineva. Purcezând la această faptă delicată nu mi-am propus să fac un comentariu coerent (cum să-l fac dacă nici n-am văzut bine filmul?) ci mai degrabă să descopăr inepuizabilul care este în fiecare dintre noi cum același lucru ne poate duce pe fiecare în intimitatea gândurilor sale, cu toate că această intimitate, trebuie să punem, diferă de la om la om. Căci mă gândesc că cei care au privit acest film cu multa atenție poate chiar de mai multe ori și ar putea să-l povestească sunt foarte mulți, însă altfel decât un călugăr pentru că, așa mi s-a părut, toți călugării sunt un fel de "pacienți englezi". Acest film vă poate chiar ajuta să înțelegeți mai bine taina călugăriei, taina vieții noastre, a oamenilor. Într-un fel, e un film pentru călugări.

Filmul începe cu un episod deja banal pentru privitorii obișnuiți cu filme comando. Un tânăr aviator englez decolează, este doborât și cade. Este găsit de niște băștinași musulmani care îi acordă un prim ajutor și-l transportă pe cămile prin deșert până la un spital. Următorul cadru ni-l înfățișează pe fostul aviator, după o perioadă de timp, printre alți bolnavi și surorile de caritate a căror tinerețe și voioșie contrastează cu neputința pacienților. În continuare însă, filmul ia o întorsătură mai prozaică. Eroul nu se însănătoșește, pentru ca mai apoi să se răzbune, doborând în zbor toată flota germană, pentru că de el nu se îndrăgostește fiica unui ministru englez, nimerită în prizonierat la nemți, pe care trebuie să o sărute pe fundalul unui apus de soare la sfârșitul filmului. Într-un cuvânt, eroul-nostru nu e un Rambo, el este mai mult un cadavru, un morman de amintiri părăsit pe o targă.

Garnizoana află că trebuie să plece din acel loc. Pacienții sunt încărcăți în mașini și transportați împreună cu surorile medicale. Pe drum, una din mașini calcă pe o mină și explodează. În timp ce toți se adună să cerceteze rămășițele, o soră se îndepărtează și intră într-o biserică părăsită aflată nu departe. Ea hotărăște să rămână acolo împreună cu pacientul englez "până când acesta va muri", pe urmă să-i ajungă din urmă. Această femeie tânără și foarte energică, dăruită total misiunii sale, înjghebează un așternut în care își culcă pacientul. Este copleșitoare de aici încolo apariția bruscă a lui Hristos într-un film în care cuvântul Dumnezeu s-a pronunțat o singură dată, și-atunci cu specificarea "dacă există vreun Dumnezeu". Hristos străbate din dragostea jertfelnică a acestei femei pentru un semi-monstru străin, pentru rănitul din pilda samarineanului evanghelic. Cu toate că El – Hristos – va rămâne necunoscut până la urmă.

Am terminat cu povestirea filmului. Oricum, nici nu mai era mare lucru de povestit, mai departe acțiunea se

desfășoară în jurul acestei biserici părăsite. Și mai exact, reținea se desfășoară în memoria vătămată a acestui semicadavru. Privitorul este invitat să asiste un efort de rememorare a unui om irecuperabil. Dacă vrăj este un film despre ceea ce a fost și nu va mai putea fi, despre acțiunile pe care le putea să fie, dar niciodată nu vor fi, cum le scria Blaga.¹ Un film despre noi cu dumneavoastră.

Când zic asta mă gândesc la starea comună tuturor oamenilor dincolo de aspirațiile și preferințele individuale ale fiecăruia. Mă gândesc la trecutul irecuperabil și la viitorul inognoscibil la moartea care ne unește sau poate ne uniformizează ne așază în memoria nerăscolită a istoriei. Cândva trupul impotent al istoriei va face eforturi uriașe ca să ne aducă aminte de noi dar nu va reuși.

Nu vreau să par un adept al sectei lui Ronn Hubbard (Inițiatorul "dianeticii" care nepropune dăruirea rememorarea infinită a faptelor trecute, până la naștere și chiar din existențele anterioare pentru a ajunge la cunoștința adevăratei noastre naturi) ci să propun un subiect de meditație cuvânt foarte la modă de altfel. E mai degrabă o rugătare și aducere aminte a vremurilor de demult. Psalm 139, 7-12. Mă numește David la vremurile în care nu eram. Cândit-am la zilele cele de demult și de anii cei veșnici mi-am aus aminte. Psalm 6, 5.

Dar pentru a continua meditația pe această temă noi trebuie să admitem că Dumnezeu există. Cei care nu reușesc încă acest efort trebuie să se onrească aici, deapănă în continuare lectura le pare și mai plictisitoare decât până acum.

Trupul mutilat al pacientului englez și efortul cu care el încearcă să-și amintească trecutul mă duce cu gândul

¹ Lucian Blaga, *Risipei se dedă florarul*.

la Adam. Ne putem imagina starea strămoșului nostru de după acel accident cosmic pe care îl provocase singur. Zic așa pentru că teologia Acelui Dumnezeu despre care am convenit că există spune că, o dată cu căderea sa, Adam a atras căderea întregului Univers, el a declanșat alunecarea spre haos a întregului Cosmos, mișcare care ne obsedează astăzi prin constatarea găurilor de ozon și a cataclismelor ecologice despre care se vorbește atât.

După acest accident, Adam a devenit un mutant, el a uitat aproape totul. Adam a pierdut legătura harică pe care o avea cu Dumnezeu, mintea lui se întunecase, el a devenit, putem spune, nebun. În această stare de șoc, Adam este izgonit din rai. El încă nu înțelege ce i se întâmplă. Lui i s-au făcut niște făgăduințe pe care el nu le înțelege. Ce este aceea a-ți dobândi pâinea în sudoarea frunții? Adam nu știa nici cum arată această pâine, el nici nu obosise niciodată, nici nu transpirase. Toate acestea lui i-au fost necunoscute în rai.

Adam a căzut din lumină în întuneric, din nemurire în moarte și boală, din fericire în suferință, din dragoste în singurătate. El a căzut din cunoaștere în necunoscut. El își aștepta moartea promisă, despre care nu știa când și cum va fi.

Cosmosul își continua mișcarea lentă spre distrugere. În calea sa, în cele din urmă, el ar fi trebuit să-l stârpească și pe Adam. Natura își începe răzburarea irațională împotriva răufăcătorului ei: fiarele nu i se mai supun, după poruncă, ci dimpotrivă, îl amenință de peste tot; stihiiile nu-l mai ascultă ca mai înainte, apa îl îneacă, focul îl arde, vântul îi strică semănăturile. Adam este un bolnav înfricoșat lăsat la cămașa întregului Cosmos.

Și iată anume în acest context intervine Dumnezeu. Cu înțelepciune negrăită, Dumnezeu îl sustrage pe Adam de sub zidul povârnit al Universului, care amenința să-l strivească. Dar cum? Prin moarte. Dedându-l morții, Dumnezeu îl va

renaște pe Adam într-o altă dimensiune,² prin participarea la trupul nemuritor al lui Hristos,³ atunci când actualul pământ și cer vor dispărea și Dumnezeu va crea pentru Adam un pământ nou și un cer nou, *Isaia 66, 22, Apoc.21.1* care nu vor avea dimensiunile spațiale și temporale cunoscute nouă. Moartea însă e atât de necunoscută, atât de înfricoșătoare.

Adam a trăit pe pământ, a născut urmași, urmașii lui au născut alți urmași, până la noi. Povestea cu căderea lui din rai, cu un oarecare Dumnezeu care l-a creat nu știu cum din lut, apoi i-a făcut o femeie din coastă, este foarte prăfuită și poate să trezească cel mult un zâmbet de simpatie. Ce simpatici erau oamenii în vechime credeau sincer această gogomănie inventată de iudani. Însă astăzi, când s-a dezvoltat atât de mult medicina, când cu ceva bani poți să îți cumperi un loc al tău pe lună, cum pot să mai creadă unii așa ceva? Veșnicie viață după moarte, cred că și preoții "red" în e... numai să mănânce painile băbuțelor. Ce prostii! Dacă s-ar fi uitat la Discovery, ar fi văzut acea emisiune interesantă în care se demonstrează clar că omul a provenit din maimuță. Vai de capul lor, nu știu nici un pic de biologie, nici istorie. În genere nu citesc nici un fel de cărți. Nici nu le dau voie să citească poezii, ca să nu afle adevărul și să nu mai aibă cine umbla la biserică să-i hrănească pe lăinduhoșii aceia. Aici e raiul și aici e iadul, dacă am ce mânca și ce bea – e rai, iar dacă n-am – e iad. Dar ce rai? Fără temeii, fără

2. Aceasta și alte idei din carte sunt fărăme din dogmatica ortodoxă. Pentru discuțată mai pe larg în cartea lui Panayotis Nellas, *Omul, animal îndumnezat*, apărută în românește la editura Deisis.

3. O dată cu căderea sa, Adam și-a atras stricăciunea și moartea asupra lui. Hristos, venind să mântuiască lumea, îmbracă acest trup stricăcios mănâcându-l prin apele morții, îl redă lui Adam întreg și nemuritor. În prezentate actuale, omul se face părtaș la acest trup, mănâcându-l în Sfânta Euharistie. Euharistia, fiind adevăratul trup al lui Hristos, prin intrarea în contact cu firea trupului nostru, conține trupului nostru muritor însușirile trupului nemuritor al lui Hristos, ne îmbracă la propriu în trupul lui Hristos.

distracții, umbli toată ziua cu goama și-i cântă lui Dumnezeu, ce mai fericire! Plictiseală mare, e mai interesant în iad, acolo vor fi toți oamenii deștepți, toți artiștii mari și filozofii "eretici", asta da companie! Oricum, dracii au făcut mai mult bine omenirii decât Dumnezeu, ei ne-au învățat să fim liberi, să nu mai fim robii umili ai lui Dumnezeu, ci ființe capabile să trăiască singure.

Dar să ne întoarcem la pacientul nostru. În biserica părăsită, el zace într-un pat improvizat. Razele de dimineață descoperă îngerii prăfuiți ai unui pictor minor, pictați în manieră renașcentistă. Pe jos, cărți uzate, obiecte de cult împrăștiate ici și colo. La marginea patului stă o femeie tânără. Cu un efort vădit, bolnavul încearcă să-i povestească ceva despre Herodot, părintele istoriei. Ea nu știe cine este Herodot, dar e frumoasă. În jur e război.

Vreau să presupunem varianta absurdă în care acest morman de impotență ar putea naște urmași, urmași după chipul și asemănarea sa. Să ne mai închipuim că el și-ar povesti copiilor amintirile sale, cum a fost el tânăr și aviator. Dar n-am spus care erau amintirile. Bolnavul își amintea o idilă amoroasă pe care a avut-o cu nevasta frumoasă a unui ofițer, îmi pare chiar a comandantului său. Cum credeți, de câte generații va fi crezută această poveste? Cum va suna în urechile unui monstru impotent relatarea despre un strămos de-al său care a fost înalt și zdrobea în zbor avioanele inamice, că o femeie frumoasă se ținea de capul lui, că făcea parte din nu știu ce dinastie de aristocrați etc.? Pe urmă să-i mai și spună că există un doctor care ar putea să-i facă o operație plastică și să-l facă și pe el la fel de înalt și de frumos ca pe strămoșul său, dar că trebuie mai întâi să creadă cu adevărat în el. Cred că această poveste i-ar aduce sărmanului mai degrabă suferință și greață din cauza imposibilității ei.

Aceeași reacție o are și urmașul mutilat al lui Adam. Lăsați-mă în pace cu originea voastră Dumnezeiască, cu viața

veșnică! Lăsați-mă să-mi trăiesc măcar puținul pe care îl am așa cum vreau eu. De ce mă răscoliți cu aceste gânduri care mă așa mă frământă și nu știu cum să le alung? Sau credeți că sunt atât de prost încât să nu vreau să mă trăiesc veșnic, credeți că mie îmi place că trebuie să mor și să mă despart de tot ce mi-a iubit? Credeți că îmi place să știu că iubita mea va îmbătrâni și se va face ca babele a căror atingere în tramvai mă îngreșoasează? De aceea, nu-mi mai băga degetul în rană cu aceste povești imposibile. Vreau, da, vreau să fiu nemuritor, vreau să fiu veșnic tânăr, dar este prea frumos ca să existe. E un rod al disperării omenești. Realitatea însă este mult mai tristă, nu e așa cum o vedem: ne naștem fără să o vrem, creștem, ne îndrăgostim, suferim din gelozie, ne despărțim, naștem copii, îmbătrânim și murim.

E de înțeles că ce omul simte atâta repulsie de la ideea de Dumnezeu, mai ales de la acea religie a unor retete de mantuire cum sunt, de ce nu, canoanele Bisericii Ortodoxe. Nu cred însă că este vreun om căruia nu i-ar plăcea să trăiască veșnic și să nu îmbătrânească niciodată, să nu-i credeți nici Dumnezeu voastră, am auzit destui laudându-se cu veșnicia lor de tinerie. Este mai degrabă reacția vulpii la strugurele pe care nu îl poate ajunge.

Pentru a înțelege mai bine reacții irrationale pe care le avem în fața oricărui lucru necunoscut, eu mă întorc întotdeauna la gândurile copilăriei, când sufletul încă nu era îmbăcșit de prejudecăți și refulări artificiale. Îmi amintesc de mama masochistă cu care o puneam pe mămica să-mi citească povești despre tot felul de voinici pe care un tovarăș de luptă sau de călătorie îi omora, iar peste trei zile vreo zână îi învia cu niște apă vie. Pe de o parte, îmi plăcea să știu că acest tată Frumos va învia, iar pe de alta, nu știam unde sunt acei voinici care mănâncă jăratec ca să pot să pornesc în căutarea tatii vii. De obicei, eu plangeam la aceste povești și mămica

trebuia să mă liniștească în poala ei. Ea însă nu știe nici până azi că eu nu plângeam atât de mila lui Făt-Frumos, cât de mine și de ea, care trebuia să murim, dar nu aveam apă vie. Când am crescut mai mare și orice nădejde de a mai găsi acei "munți de după nouă mări și țări, care se bat cap în cap și unde pasăre zburătoare n-a zburat" pentru a găsi apă vie, s-a spulberat, am urât orice poveste despre tinerețile fără bătrânețe și viața fără de moarte ca pe cele mai sadice unelte de tortură inventate vreodată împotriva omului.

Însă care din noi suntem noi? Cel de atunci, cel de acum cel de mai târziu? Cu câtă ușurință trecem de la visurile copilăriei la teribilismul pubertin, de la existențialismul adolescenței la uniforma familistului care tremură pentru postul său de muncă. Budiștii erau convingeți că omul este întotdeauna altul, născându-se neîncetat, după cum smântâna rezultă din lapte și din smântână untul. Stănescu însă spunea că *omul este ceea ce-și amintește despre sine*.⁴

Cine suntem noi, cine era acea *pată de sânge care vorbește*,⁵ după expresia aceluiași Stănescu, trântită ca o haină în patul neputinței? Mă refer la pacientul nostru, cine era el: cel ce se vedea sau ceea ce-și amintea el despre sine? Cei doi care, deși erau unul, vai, sunt atât de diferiți...

Da, omul este ceea ce-și amintește despre sine, dar, în același timp, este și ceea spre ce tinde. Amintirile sunt mai mult o sărăcie decât o avere, deoarece ele sunt tocmai ceea ce nu este și niciodată nu va mai putea fi, ele sunt ceea ce a pierdut omul, dar și ceea de ce el s-a izbăvit. *Trecutul, ca un roi de viespi veninoase, a fugit din inima lui, nu-l mai macină*,⁶

4. Nichita Stănescu în *Vârsta poeziei*, o carte cafenie, groasă, cu autoportretul autorului pe copertă.

5. "Eu nu sunt decât o pată de sânge care vorbește", *Haiku* de Stănescu.

6. Ștefan Baștovu, *Animalul vsat*, în vol. *Elefantul Promis*, Ed. Arc, 1996.

eria un poet care și-a evitat trecutul. Singura avere indispensabilă și permanentă a omului este ceea ce spune că acesta are. Este însă înfrorător când idealul devine parte a trecutului și cum este în cazul romanticilor. Un astfel de om este prezentat, de fapt, ca ceea ce nu are și nu de ceea ce are. El este mortul care păzește un cimetir de amintiri – un cimetir pe care nu-l mai vizitează nimeni – căci el există doar în mintea întințată a paznicului – care este chiar mortul însuși.

Îmi este foarte la îndemână să ilustrez cele spuse aducând în discuție filmul pacientului nostru. Am văzut că cei mai mulți la pronunțarea cuvintelor "Pacientul englez" răspund: da, este un film psihologic, foarte deprimant. Acesta este și motivul pentru care m-am hotărât să scriu despre acest film, o ocupație aparent nepotrivită unui călugăr. Motivul este următorul – eu nu m-am gândit nici o clipă că acest film este depresiv, mie mi-a părut a fi un film familiar, un film real, un film despre mine. Atunci am înțeles prăpastia care stă între psihologia călugărilor și a necălugărilor. De aceea nu am ratat ocazia să povestesc ceva despre universul atât de incitant al monahilor. Astfel voi explica mai ușor starea proastă pe care o are un călugăr după vizionarea acestui film.

Sfântul Inghenatie Briancianinov, ierarh și ascetic rus din secolul trecut, spunea că cei care nu se călugăresc de bunăvoie suferă în cele din urmă de călugărește boala și moartea fără voia lui. Sfântul nu are în vedere călugăria ca ritual ortodox – ci în primul rând lipsirea de plăcerile trupului, bogăției și slavă. Și pacientul englez, ca și călugărul, nu are bucurii trupești. Prin aceasta ei sunt egali. Există totuși și ceea ce îi deosebește: aceasta este atitudinea fiecăruia față de ceea ce i se întâmplă. Pacientul englez nu mai poate, nu încetează să voiască; călugărul, deși toate îi sunt îngăduite și la îndemână, poate să nu vrea. Primul nu vrea să-l doilească, al doilea se bucură. Primul este handicapat, al doilea sănătos. Primul trăiește începutul iadului, al doilea raiul.

Cu cât plăcerea a fost mai mare, cu atât despărțirea de ea este mai dureroasă. De aceea omul care a dus o viață în păcate, la bătrânețe sau în boală, trăiește în primul rând suferința despărțirii de păcat, mai mult decât consolarea că s-a odihnit odată în el. Niciodată amintirea brută a plăcerii nu a putut înlocui plăcerea, ci dimpotrivă, prin intensitatea ei, pricinuieste o suferință direct proporțională. Amintirile pacientului englez, care în mod normal ar fi trebuit să tensioneze privitorul spre plăcere, creează un cumplit sentiment de jenă și suferință. Ele răscolesc ca o chiuretă pântecul deschis al minții noastre. Toți oamenii, toți până la unul vor trăi suferința acestui personaj, dacă nu în boală, cu siguranță în brațele vâscoase ale unei bătrâneți impotente, de unde, ca de pe o tavă chirurgicală, îi va lua mâna înmănușată a morții pentru a-i arunca în urna iadului.

Iadul este locul în care trecutul se războiește mișelește cu omul. Iadul este locul în care amintirile, ca niște larve din filmele cu extraterestri, crapă și cresc infinit din trupul și sufletul nostru, sfâșiindu-ne neconștient ca vulturii rinichii dezgoliți ai lui Prometeu. Iadul este irupția absolută și infinită a patimilor care nu mai au posibilitate să fie satisfăcute. Asume astfel descrie iadul Sfântul Grigore cel Mare, în dialogurile sale despre moarte. Patimile, deși sunt de origine spirituală, pot fi satisfăcute doar prin trup. După moarte, când trupul își va schimba însușirile, latura spirituală își va păstra starea și obiceiurile din timpul vieții. Atât doar că intrând în veșnicie, patimile vor cunoaște un progres infinit, așa încât o mică iritare să se transforme în turbare, iar o privire vinovată să capete proporțiile oceanului dezlănțuit al poftelor. Trupul însă nu va fi capabil să îndeplinească dorințele. Suferința va rezulta din învâlmășeala tuturor patimilor năpustite:

supra impotenței trupului. Existența trupului este necesară, atât păcătoșii, cât și dreptii își vor recăta trupurile. Sfinții, spune Sf. Grigore, pentru a se bucura de armonia desăvârșită spre care au fost creați, iar păcătoșii pentru a muri neîncetat și veșnic în trup și în suflet.⁸

În acest sens, omul este ceea ce își amintește despre sine, știind că el este nefiind, existând numai ca o realitate virtuală în propria memorie. Egiptenii aveau credința că omul trăiește atât timp cât dăinuie amintirea despre el, de aceea construiau în elu mauzolee faraonilor. Natura nelimitată de timp și spațiu a sufletului uman are capacitatea de a trăi cu intensitate infinită, ceea ce în adevăr nu mai există. Suferința este suma acestor existențe care atârnă de sufletul fiecăruia. De aceea omul trebuie să le depășească, smulgându-se din mlaști memoria, pentru a se stabili pe piatra unui ideal luminos. Acest ideal luminos este reversul suferinței: apropierea de Dumnezeu se realizează în măsura în care ne îndepărtăm de motivele noastre, căci acesta este drumul de la moarte la viață⁹ despre care ne-a vorbit Hristos. Oricine nu realizează acest drum rămâne un simplu avorton pe care moartea, în cele din urmă, îl scoate din pânțelele morții al timpului.

Totuși omul nu este doar ceea ce își amintește despre trecut, ci mai este și ceea spre ce tinde. Însă idealul trebuie să fie deosebit de natură, încât să nu ajungă vreodată să poată fi înghițit de trecut. Ca și în cazul pacientului englez, ceea spre ce tind majoritatea oamenilor, în cele din urmă, întoarce ca un bannerang împotriva lor înșiși. Adică, în afară de nemurire și înțelenire, nimic nu poate cunoaște o ascendență nelimitată. Iar celelalte pot fi distruse într-o clipă de un accident extern, declanșând regresul umilitor spre suferința nesfârșită.

8. Sf. Grigore cel Mare, *Dialoguri despre moarte*, Ed. Amarcord 1997, Timișoara.

Ceea ce mai înainte îi conferea impresia puterii și a prosperității, acum sunt *roade de care îi e rușine*.¹⁰⁰ Pentru a sublinia monstruozitatea acestei rușini, regizorul așază la marginea patului acestui impotent o femeie tânără care îl îngrijește, însă o femeie care pleca noaptea în brațele unui bărbat sănătos, acel soldat musulman care o cam neglija. Viața acestor oameni este îngrădită de sârma ghimpată a trupurilor lor. Din această cauză femeia aceea atrăgătoare la început pentru virtuțile ei pentru dăruirea cu care își asumă destinul acestui om distrus, trăiește o viață de subsol în care ea este o biată femeie de ocazie batjocorită de atracția carnală către un soldat prea puțin interesat de ea. De cealaltă parte este imaginea dispărută a frumuseții și agerimii pacientului său care concurează teoretic cu imaginea soldatului musulman. Ni se sugerează cumva idila ratată dintre pacient și îngrijitoarea sa din cauza impotenței trupesti. Toate acestea creează ceea ce necălugării numesc o „atmosferă deprimantă”.

Există totuși un amănunt care conferă personajului o umbră de demnitate, o reminiscență a omului trecut care trădează o anumită delicatețe bărbătească. Este scena în care pacientul descoperă un volum de Herodot și o întreabă pe ea dacă știe cine este. Ea spune că nu, și el îi răspunde cu simplitate și blândețe că e părintele istoriei. E foarte frumoasă această scenă deoarece aici se strecoară superioritatea neîngâmfată a handicapatului în fața sănătoșeniei și frumuseții femeii neștiutoare. Acest amănunt îl face cumva seducător pe acest monstru ca și bunătața bestiei din vestita poveste. În jurul lui se creează dintr-o dată o aură de mister și noblețe, care poate să atragă și să mențină.

Acesta este doar un exemplu cum omul preocupat de cele spirituale nu încetează să trezească interes chiar

în cazul desăvârșitei sale în potența trupei. Nici înrântețea și nici boala nu-l fac nefolositor, ci dimpotrivă, ele chiar contribuie simțitor la înfrumusețarea lui. Dacă un bărbat care a fost preocupat doar de pozoaba nărilor și tot farmecul lui și l-a limitat la aceasta, o dată cu apropierea bătrâneții și a bolii ajunge să nu mai trebuiască nimănui bărbatul preocupat de virtute este într-o continuă ascendență. Așa sunt bătrânii călugări care eclipsa au cu virtuțile lor orice frumusețe trupească a călugărilor tineri, dinu deșerți de experiență. În fața înălțimii lor frumusețea trupească pare ca machiajul ieftin al unei fete de la țară. Orice boală și neputință trupească ajung să-l împorlobească pe bărbatul virtuos ca niște cicatrici de război, în ele, ca într-o vază de cristal, se așază trandafirul virtuților.

Dacă o simplă replică despre Herodot a trezit atâta admirație față de neputinciosul pacient cât de impresionant ar fi fost el dacă prin povestirile sale, ca o nouă Șaherezadă, ar fi avut putere să o țină lângă el pe femeie, așa încât ea să nu mai simtă nevoia să-l părăsească pentru acel soldat. Acesta este examenul cel mai greu al bărbăției, ca să poți opri prin cuvânt o femeie de la pacat și, în același timp, să nu-i inspire nici o speranță că ai putea să păcătuiești vreodată cu ea. Căci greutate este în a atrage o femeie spre păcat, când ea însăși e atrasă de frumusețea bărbătească prin legea firii, nu a o opri prin cuvânt, astfel încât ea, chiar și fiind atrasă spre tine trupește, să se împotrivească și, îneplesită de filozofia ta, să se supună ca o mieluşea sub sabia cuvântului tău – iată bărbăția care niciodată nu cade. În acest fel ei o pot călăuzi pe acea femeie spre nemurire oferindu-i cel mai neprețuit dar. Această înțepmă treaptă a bărbăției o ating numai Sfintii, cum

ar fi de exemplu Sfinții Vitalie,¹⁰ avva Ioan Colov¹¹ sau Serapion.¹² Ei au arătat că lucrul acesta nu e cu neputință și fiecare timp își are sfinții săi care întăresc acest cuvânt, inclusiv și timpul nostru. Acești bărbați continuă să impresioneze și după ce trupul le-a dispărut cu desăvârșire mii de femei se leapădă de plăcerile trupesti, preferând să discute cu ei în rugăciune.

Pacientul englez este oglinda noastră și este extraordinar că regizorul îl așază într-o biserică părăsită. Această biserică

10. Sfântul Vitalie a fost călugăr și își petrecea ziua muncind, iar de banii câștigați se ducea la bordel. Pentru această el a ajuns să fie huidurat și batjocorit de frați, ca unul care necinstește cinul călugăresc. Sfântul însă răbda toate acestea și nu le răspundea nimic. Nevoința lui însă era aceasta, că se ducea în cameră la desfrânată și îi plătea bani pe noapte, aceea, dar nu se culca cu ea, ci se punea într-un colț și citea Psaltirea. Multe din acele femei se lepădau de păcat, unele se călugăreau iar altele se căsătoreau și trăiau o viață normală. Sfântul însă le-a interzis să povestească despre aceasta până la moartea lui. Când Sfântul a murit frații au găsit pe pieptul lui un bilețel cu porunca Mântuitorului: «Nu judeca și nu vei fi judecat». Atunci au aflat ei de înălțimea fratelui lor.

11. Se spunea despre avva Ioan, că unei tinere i-au murit părinții și a rămas sărmană. Iar numele ei era Paisia. Deci a socotit să-și facă gazda de străini, ca să primească părinții schitului. A rămas dar așa primind pe străini vreme multă și odihnind pe părinți; iar după o vreme, după ce a cheltuit lucrurile a început a fi lipsită. Deci s-au lipit de dânsa niște oameni răzvârnici și au schimbat-o din socoteala cea bună. Și de aceea a început a petrece rău, încât a ajuns ea ca să curvească. Au auzit părinții și foarte s-au mahnit. Și pofindu-l pe avva Ioan Colov, i-au zis: Am auzit despre sora aceea că petrece rău, și ea când putea și-a arătat mila ei către noi, iar acum noi să arătăm către dânsa milă și s-o ajutăm. Deci ostenește-te până la dânsa și după înțelepciunea ce ți-a dat-o Dumnezeu iconomisește cele pentru dânsa. Deci a venit avva Ioan la dânsa și a început să-i vorbească: Spune stăpânei tale că am venit eu! Iar ea l-a gonit zicând: Voi dintru început ați mâncat cele ale ei și iată că este săracă. Iar a zis avva Ioan: Spune că foarte am s-o folosesc. Iar slugile ei zâmbind îi zicea lui: Dar ce ai să-i dai de voiești să te întâlnești cu dânsa? Drept aceea, sându-se bătrână, i-a spus despre dânsul. Și-i zice ei cea tânără: Acest

este Cosmosul pe niște aște distrugeri în care ne trăim ca orna.
 Ca și pacientul englez noi stăm trântiți în patul neputinței,
 ptând inevitabila moarte. Nu are rost să închidem ochii
 în fața acestui zid spre care ne îndreptăm cu viteză, oricum
 ne vom izbi de el și durerea noastră va fi mare.

Noi toți am fost în trupul lui Adam și suferim de pe urma
 acelui accident cosmic. Acum pe masa de beton a timpului
 lăsați de o amnezie totală noi îngănăm frânturi fără legătură
 despre o oarecare fericire, dragoste veșnicie. Pe te patul
 aluinței noastre stă aplecat Hristos, El ne lovește cu panna
 rului peste față și ne vorbește: "Prietene Eu sunt, Îți mai aduci

amintire de a pururea umblă pe lângă Marea Neagră și găesc mărgăritare
 la apă și bindu-se dar a zis să-l aducă la dânsa. Deci după ce s-a suit,
 și a zis ea mai înainte așezut pe pat. Și venind avva Ioan așezut aproape
 de dânsa. Și căutând la fața ei i-a zis: Pentru ce l-ai defăimat pe Iisus
 și ai venit la aceasta? Ea auzind a înghețat cu totul și plecând în jos
 capul său, avva Ioan a început a plânge foarte. Și a zis ea lui: Avva ce
 cauți? Iar după ce a căutat iarăși s-a aplecat în jos plângând, și i-a zis
 lui: Dacă satana joacă în fața ta și nu voi plânge? Iar ea auzind i-a
 zis: Este pocăință avvo? Îi zice ei: Este. Îi zice lui: Ia mă un voiești. Îi
 zice ei: Să mergem. Și s-a sculat să meargă după dânsul. Și a fost seama
 lui Ioan că nimic n-a pus la rânduială nici n-a grăit pentru casa sa. Și
 a murit. Deci, după ce au ajuns la pustie s-a făcut seară și făcând de
 seară un căpătâi mic și însemnând chipul crucii i-a zis: Dormi aici! Și
 a zis ei: Și ți lui puțin mai departe și împlinindu-și rugăciunile s-au culcat
 în pat. La miezul nopții deșteptându-se, vede o cale luminoasă de la cer la
 pământ și a văzut pe îngeri lui Dumnezeu ducându-i sufletul. Drept aceea
 bindu-se și mergând la dânsa, a mișcat-o cu piciorul. Iar după ce a
 zis că a murit s-a aruncat pe sine cu fața la pământ rugându-se lui
 Dumnezeu și a auzit că un ceas al pocăinței ei s-a primit mai presus
 de tot pocăința multora care zăbovesc și nu arată fierbințeala unei pocăințe
 adevărate. *Patericul Egiptean pentru Slova I pentru avva Ioan Colov*
 Ed. Episcopiei Alba Iulia 1990 pp. 104-105

12. A venit odată avva Serapion trecând printr-un al lăptului,
 și a văzut o curvă stând lângă chilia lui și i-a zis ei: gătiti-ai patul? Ea a zis:
 Da, do! A încuiat bătrânul: așteaptă-mă deseară că voi veni la tine și

aminte de Mine?" "Nu știu ce zici, răspundem noi, du-Te și nu mă chinui, lasă-mă să mor".

Războiul s-a sfârșit. Îngrijitoarea pacientului nostru aleargă printre soldații bucuroși și îl găsește pe iubitul său musulman. Niște soldați scot din biserică targa cu Omul și aleargă bucuroși prin ploaia care tocmai se pornise. Ce interesant a trimis Dumnezeu această ploaie, de parcă ar fi vrut, după toată grija pe care i-a purtat-o atât de anonim, să-l spele cu apele Botezului. Lipsea numai preotul ortodox care să rostească formula de viață făcătoare: *Se botează robul lui Dumnezeu cutare. În numele Tatălui, Amin. În numele Fiului, Amin. Și al Sfântului Duh, Amin.*

am să petrec noaptea aceasta aproape de tine. Iar ea, răspunzând, a zis: bine, avvo! Și s-a gătit și a așternut patul și s-a așteptat pe bătrân cu cele de trebuință. Iar după ce s-a făcut, a venit bătrânul la dânsa, nimic aducând și intrând în chilie, i-a zis: i-ai gătit-ai patul? Ea a zis: da, avvo. A încuiat ușa și i-a zis ei: așteaptă puțin fiindcă avem pravilă, până ce o voi face! Și a început bătrânul slujba. Și începând Psaltirea, la fiecare psalm făcea rugăciunea, rugându-se lui Dumnezeu pentru dânsa ca să se pocăiască și să se mântuiască. Deci lăudându-l Dumnezeu; și sta femeia tremurând și rugându-se aproape de bătrânul. Dacă a înprăvit bătrânul toată Psaltirea (o Psaltire citită astfel în cel puțin 6-7 ani), ea a căzut la pământ. Iar bătrânul, începând Apostolu! a citit mult dintr-însul. Și așa și-a împlinit slujba. Deci umilindu-se ea și înțelegând că nu pentru păcat a venit la dânsa, ci ca să-i mântuiască sufletul, a căzut în fața lui zicând: fie-ți milă, avvo, și povățuiește-mă unde pot plăcea lui Dumnezeu. Atunci bătrânul a povățuit-o pe dânsa într-o mănăstire de fecioare și a dat-o la stareță, zicând: ia pe sora aceasta și nu-i pune ei jug sau poruncă, ca ceilalți surori, ci orice vorește, dă-i și cum vorește dă-i voie să umble. Și după ce a făcut puține zile, a zis: eu multe păcate am și voiesc la două zile să mănânc. Și după puține zile a zis: eu multe păcate am și voiesc la patru zile să mănânc. După alte puține zile s-a rugat stareței, zicând: fiindcă mult am mârhnit pe Dumnezeu cu lăărădelegile mele, te rog, pune-mă într-o chilie și o astupă, și pe o gaură dă-mi puțină pâine și rucodelie. Și i-a făcut ei un loc. Așa i-a lăsat lui Dumnezeu în cealaltă vreme a vieții sale

ibidem, Pentru Slova Săvârșită avva Serapion, cap. I pp. 223.

De ce ne place atât de mult “Saint Valentines”?

Sărbătorile tradiționale sunt zâmbetul unui popor. E destul să nimeriști la una din ele ca să afli, fără cuvinte, o istorie de secole, uneori de milenii. La noi, la români, una din aceste sărbători a devenit “Saint Valentines”.

Această sărbătoare, fără îndoială, are în ea o putere uluitoare. Deși românii au aflat de existența ei de puțină vreme, iar mulți încă mai învață să-i pronunțe denumirea corect, totuși ea a devenit foarte populară, stârnind mai multă vervă și pregătiri decât sărbătorile deja învechite, cum sunt Crăciunul și Paștele.

Trebuie să fie un mister la mijloc, pentru că altfel e greu de explicat ceea ce s-a petrecut în România anul acesta. Cum un popor cu o istorie atât de îndelungată, cu tradiții sărbătorești și folclorice, cum puține popoare mai sunt pe lume, a uitat într-un an totul și a rămas cu această sărbătoare străină?

Este, într-adevăr, un rebus psihologic să explici cum tineri care nu au citit niciodată viața unui Sfânt arată atâta entuziasm față de acest “Saint Valentines”.

Cultul Sfinților a fost întotdeauna un prilej de poticneală în calea spre biserică, deoarece oamenii, de regulă, nu pot accepta să se închine în fața unui alt om. Protestanții găsesc

În acest cult al nostru dovada cea mai bună că suntem idolatri, căci dăm oamenilor cinstea cuvenită "unui singur Dumnezeu". ¹ *Timotei 1. 17* Ateștii văd în cultul Sfinților un semn de alienare, o metodă de a-l supune și complexa pe om prin contrapunerea unui ideal inventat și irealizabil. Chiar și printre ortodocși există mulți care încă nu și-au rezolvat această problemă: cum să se închine în fața unui simplu om, nu e mai bine să se închine direct lui Dumnezeu?'

1 Ortodocșii nu se închină la Sfinți ca la Dumnezeu, ci ca unor înaintași vrednici de respect, care ne întrec în virtuți. Primii creștini săvârșeau euharistia pe trupul unui mucenic, având convingerea că rugăciunile lor sunt auzite, deoarece acesta și-a vărsat sângele pentru Hristos, deci s-a mântuit. În general, mucenicia pentru Hristos este garanția aproape sigură că acel om a dobândit împărăția cerurilor și este în apropierea lui Hristos, ca și tâlharul căruia i s-a făgăduit "astăzi va fi cu Hristos în rai". De aceea noi ne rugăm lui, ca unul care ne trecere înaintea lui Dumnezeu și poate pune un cuvânt bun și pentru noi. Despre cele două feluri de închinare, unul cuvenit lui Dumnezeu și altul celor care ne întrec prin vreo vrednicie, Sf. Ioan Damaschin scrie astfel: "Închinarea este simbolul supunerii și al cinstirii. Cunoaștem diferite feluri de închinare. Primul fel de închinare este închinarea de adorare, pe care o facem lui Dumnezeu, singurul prin fire demn de închinare. Al doilea fel de închinare este închinarea adusă din pricina lui Dumnezeu, Care prin natură este demn de închinare: prietenilor și slujitorilor lui Dumnezeu - după cum Isus al lui Navi (*Isus Navi 5, 14*) și Daniil (*Dan. 8, 17; 10, 9*) s-au închinat îngerului - locurilor lui Dumnezeu -, după cum zice David: *Să ne închinăm în locul în care au stat picioarele Lui* (*Ps. 131, 7*) - obiectelor așezate lui Dumnezeu - după cum întreg Israelul se închina cortului și, stând în jurul templului din Ierusalim și privind din toate părțile la el, se închină și acum - sau conducătorilor care au fost puși de El - după cum Iacov s-a închinat lui Isav (*Fac. 33, 3*), ca unul care a fost făcut de Dumnezeu fratele său mai mare și lui Faraon (*Fac. 47, 10*), ca unul care a fost pus conducător de Dumnezeu și după cum i s-au închinat lui Iosif frații lui (*Fac. 42, 6; 43, 26*). Cunoșc apoi închinarea în semn de cinste, dată de unii către alții - după cum s-a închinat Avraam fiilor lui Emor (*Fac. 23, 7*). Așadar sau suprimă orice fel de închinare, sau primește-le pe toate potrivit rațiunii și modului cuvenit" (Sf. Ioan Damaschin *Cele trei tratate contra iconoclaștilor*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1998, p. 47-48).

Într-un cuvânt, de la reforma lui Luther în 1517 și până astăzi preoții și credincioșii ortodocși (și romano-catolici) apără cu multă dificultate credința în Sfinți. Mulți credincioși ai Bisericii noastre au trecut la protestantism anume pentru că nu și-au putut rezolva acest conflict de conștiință: cum așa, în Biblie scrie să nu te închini, iar eu mă închin?² Deci, până și cei care, vorba vine, cred în Dumnezeu, vedem că refuză cinstirea Sfinților. Și când colo, după câteva reclame

2. Iată ce scrie în această privință în primul tratat contra Iconoclaștilor Sf. Ioan Damaschin: "Iconoclaștii însă spun: Fă icoana lui Hristos sau a Maicii Lui, Născătoarea de Dumnezeu, și să-ți fie de-ajuns. Ce nebuniei! Ai mărturisit prin aceasta în chip evident că ești dușmanul sfinților. Căci dacă faci icoana lui Hristos, dar nu și pe a sfinților, este clar că nu interzici icoana, ci cinstirea sfinților, deoarece faci icoanele lui Hristos, ca ale unui glorificat, dar respingi icoana sfinților, ca unii ce ar fi lipsiți de glorie, și prin aceasta numești adevărul minciună. *"Eu trăiesc, zice Domnul, și voi slăvi numai pe cei care Mă slăvesc"* (Iez. 17, 16; 1 Regi 2, 30). Iar dumnezeiescul Apostol zice: *"Astfel nu mai ești rob, ci fiu; dar, dacă ești fiu, ești și moștenitor al lui Dumnezeu prin Hristos"* (Gal. 4, 7). Și: *"Dacă suferim împreună cu El, este ca să fim și slăviți împreună cu El"* (Rom. 8, 17). Nu ai pornit război contra icoanelor, ci contra sfinților. Căci spune Ioan Teologul, cel care se odihnea pe pieptul Domnului: *"Că vom fi asemenea Lui"* (I Ioan 3, 2). După cum ceea ce este unit cu focul devine foc nu prin natură, ci prin unire, prin ardere și prin participare, tot astfel și trupul Fiului lui Dumnezeu care S-a întrupat. Căci corpul, prin participare ipostatică la firea dumnezeiască, a ajuns, fără să se schimbe, Dumnezeu; n-a fost consacrat prin energia lui Dumnezeu, cum a fost cazul cu fiecare dintre profeți, ci prin prezența totală a Celui care consacră. Că sfinții sînt dumnezei o spune Sfânta Scriptură: *"Dumnezeu a stat în adunarea dumnezeilor"* (Ps. 81, 1). Iar dumnezeiescul Grigorie, interpretând acest loc, spune că Dumnezeu stă în mijlocul dumnezeilor pentru a împărți vredniciile (P. G. XVI, col. 365 B.). Și pe bună dreptate, căci sfinții, încă de pe când erau în viață, au fost plini de Duhul Sfânt, iar la moartea lor harul Sfântului Duh se află în chip nelipsit în sufletele lor, în trupurile lor din morminte, în chipurile lor și în sfintele lor icoane, nu în chip substanțial, ci prin har și lucrare. (Sf. Ioan Damaschin, Ibidem, pp. 53-54-55).

cu inimioare la Pro TV, milioane de tineri îmbrățișează cultul Sfinților, cei mai mulți chiar înainte de a crede în Dumnezeu! Acest Pro TV a "convertit" în câteva zile mai multă lume decât Hristos în timpul vieții Sale pământești! Numai acest fapt trebuie să ne pună pe gânduri în ce privește calitatea acestui mod de sărbătorire a Sfinților.

Este, într-adevăr, un mister, misterul iraționalității dezlănțuite al bețiilor dionisiace înveșmântat în numele unui mucenic al lui Hristos. Mi se pare interesant de discutat în jurul acestei asocieri paradoxale. Prin ea am putea arunca un con de lumină asupra multor ciudățenii din viața noastră, dar mai ales, ceea ce este și mai neplăcut, să ne convingem de existența unor realități în care, de altfel, nu prea credem.

Deja este o banalitate a spune că nu există oameni necredincioși, ci există doar religii nesuferite. Altfel cum unii oameni care nu s-au rugat niciodată la Sf. Nicolae îl cinstesc sărbătorește pe Santa Claus în varianta lui americană? Cum cei care nu cred în Evanghelie se adună cu flămânzenie în fața televizoarelor ca să vadă "Ultimile ispite ale lui Hristos" de Scorsese? Da, un astfel de "hristos" se prea poate să fi existat, dar n-avem nimic de zis, ne convine. Însă varianta Lui bisericească e cam ireală, e chiar depresivă. Îi preferăm pe Afrodita și Dionisos.

Oamenii nu rabdă un Dumnezeu care să se amestece în viața lor. Ei cred că ceva poate să existe, însă ceea ce există trebuie să se încadreze în câmpul lor de cunoaștere și, mai ales, în câmpul preferințelor și al preocupărilor lor. Nietzsche care declara cu seninătate că el este antihristul nu lepăda niciodată de pe limbă numele lui Dionisos și Zarathustra. Însă faptul de a nu recunoaște existența lui Dumnezeu nu-L poate face pe Dumnezeu să dispară din Univers, chiar și numai pentru că sunt unii care îl roagă să rămână.

Și Zarathustra al lui Nietzsche, și Hyperion al romanticilor, și alte asemenea zeități nu sunt decât proiecții ale minții oamenești. Nici unul dintre ei n-a existat, e chiar uimitoare absența argumentelor care să apere originea lor. Această problemă nici nu apare în cazul lor, chiar ateștii folosesc cu seninătate numele acestor zei pentru a-și ilustra ideile, arătând că nici prezența lor nu-i stânjenește și nici absența lor nu i-ar împiedica să recurgă la autoritatea lor. Important, în cazul lor, nu este faptul că există, ci doar ceea ce exprimă. Toți acești zei sunt întruchipări ale patimilor sau ale spaimelor omenești. Ei pot fi atât zei "originali", cât și oameni muritori, îngeri, Sfinți și chiar să poarte numele lui Hristos, dar investiți cu calități pe placul celor care recurg la ei, cum vom vedea că este și cazul acestui "Saint Valentines", care nu poate fi Sfântul Valentin cel adevărat.

Moda de a-și construi zei după poftele lor a apărut la greci, mai exact o dată cu Homer. Acesta e cel care a curățat lumea greacă de zeii amorfi, zoomorfi sau monstruoși, a populat-o cu oameni "divini" și cu zei asemănători oamenilor. Pentru aceasta el poate fi considerat marele reformator religios al Greciei.³ Dr. Bowra observă că "acest sistem complet antropomorfic nu are, desigur, nici o legătură cu adevărata religie sau cu moralitatea. Zeii lui sunt o invenție încântătoare și hazlie a poezilor".⁴

Religia greacă este prima religie europeană, în sensul atitudinii, o religie nonconformistă. Pentru grecii antici, nu Dumnezeu crease lumea, ci lumea este cea care i-a zămislit pe zei. Este, cumva, prima treaptă spre ateismul științific al sovieticilor. Zeii provin din ordinea impersonală și

3. Kostas Papaioannou, *L'Art grec*, Mazenod, Paris, 1972, p. 48, cit. de Alain Besancon în *Imaginea interzisă, Istoria intelectuală a iconoclasmului de la Platon la Kandinski*, Humanitas, București, 1996, p. 19.

4. În volumul E. R. Dodds, *Grecii și iraționalul*, Polirom, 1998, p. 14.

indiferentă, care este deasupra lor. Ea le dă zeilor ființa, figura și puterile. Însuși Zeus, conducătorul clanului ceresc, este un zeu minor, care și-a cucerit postul în urma unor lupte, să spunem drept, nu chiar oneste. La rândul lor, acești zei, deși au unele particularități distincte, care le-au fost atribuite tot de oameni, sunt totuși destul de instabili, astfel încât își pot încălca cu ușurință propriile caracteristici.

Pentru greci, binele săvârșit pe pământ nu era răsplătit și răul nu era pedepsit. Pe toți îi așteptau beznele subpământene ale Hadesului. Ahile, căruia Ulise reușește să-i evoce fantoma, declară că i-ar plăcea să fie mai degrabă pe pământ sclavul unui om sărac 'decît să domnească peste toată împărăția morților'.⁵

Astfel timorați, grecilor nu le mai rămâne decât un singur ideal: să trăiești total, dar nobil, *în prezent*. Aceasta este lecția lui Homer. E vorba deci de a profita de tot ceea ce poate da *prezentul*: tinerețe, sănătate, bucurii fizice sau prilejuri de a ne ilustra virtuțile. Desigur, acest ideal, apărut din disperare, va cunoaște modificări, dar conștiința limitelor predestinate și a fragilității existenței nu s-a șters niciodată. 'Deoarece zeii *nu pot să treacă dincolo de limitele sale*, omul a sfârșit prin a realiza *perfectiunea și plecând de aici, sacralitatea condiției umane*'.⁶

Altfel spus, grecul ajunge să atribuie sens religios *bucuriei de a trăi*. El atribuie o valoare sacramentală experienței erotice și frumuseții corpului uman, vede funcția religioasă a oricărei petreceri colective - procesiuni, jocuri, dansuri, cântece, competiții sportive, spectacole, banchete etc. Sensul religios al *perfectiunii corpului uman* - frumusețea

5. Mircea Eliade: *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Editura Științifică, București 1991, Vol. I, p. 258.

6. Ibidem, p. 260.

fizică, armonia mișcărilor, calmul, seninătatea - a inspirat canonul artistic grecesc.⁷ "Caracterul lumesc și naturalețea atât de criticate la religia greacă pot fi regăsite și în artele plastice la vechii greci. Și aici, deosebirea față de arta orientală e imensă. În locul elementului monstruos apare cel organic, în locul elementului încărcat de semnificații și dedesubturi se impune ceea ce - de la greci încoace - obișnuim să numim formă naturală".⁸ Totuși, această formă trebuie să degajeze și să sugereze elementul divin, etemitatea.

Iată, în câteva cuvinte, răspunsul la întrebarea unui preot ucrainean, un bărbătoi mătăhălos cu voce groasă, pe care l-am cunoscut în iarna trecută la Moscova. Acesta își povestea cu simplitate necazul pe care îl avea din cauza felului în care sărbătoresc ucrainenii ziua lui Ioan Botezătorul - "Ivan Cupală". Părintele, autoritar din fire, se revolta că primarul orașului a investit bani în reînnoirea acestei "sărbători tradiționale ucrainenești", cu toate că ar fi fost normal să se bucure de sprijinul autorităților laice. Când s-a mai văzut ca primarii comuniști să investească în sărbătorirea lui Ioan Botezătorul?

Numai că problema era puțin alta: ucrainenii au un fel al lor de a-l sărbători pe cel mai mare ascet al tuturor timpurilor. Această zi echivalează cu ziua Afroditei sau "ziua dragostei" la nemți, numai că se cheamă "Ivan Cupală". Adică anume în această zi ucrainencele au voie să-și înșele bărbații, "fără supărare".

De unde acest amestec de sete dezlănțuită de păcat și sfințenie?

Noi am înțepenit în păcat. În moarte și în frică. Însă atmosfera sărbătorească pe care am trăit-o în Adam în rai

7. Ibidem, p. 260.

8. Walter F. Otto, *Zei Greciei, Imaginea divinității în spiritualitatea greacă*, Ed. Humanitas, București, 1995, p. 10.

persistă în subconștientul fiecăruia. Persistă și tendința obsedantă de a face binele cu orice preț. Nevoia noastră de a face binele e atât de mare, încât, după ce aflăm lucruri eronate înțelese despre Dumnezeu, cum ar fi pedeapsa cu potopul, izgonirea din rai, ne revoltăm și vrem să înlocuim "răul" lui Dumnezeu cu "binele" nostru.⁹ Ne revoltăm împotriva lui Hristos pentru că l-a lăsat pe Iuda să se spânzure, deși știa că aceasta va face,¹⁰ ne revoltăm pentru că l-a dat afară pe săracul care nu avea haină de nuntă.¹¹ Această atitudine față de

9. Pedepsele din Vechiul Testament, atât potopul, cât și arderea Sodomei și Gomorei sunt manifestări ale iubirii Dumnezeiești. Dumnezeu a pedepsit omul cu moarte lentă, pentru ca oamenii să aibă timp să se pocăiască, văzând prăpădul din jur. Sf. Ioan Gură de Aur e de părere că acești oameni care s-au pocăit - au primit ușor pe Hristos atunci când El, în cele trei zile ale morții Sale, cu trupul s-a pogorât la iad și a propovăduit acolo după cum ne spune și Apostolul Petru: *Pentru că și Hristos a suferit o dată moartea pentru păcatele noastre. El, cel drept, pentru cei nedrepti, ca să ne aducă pe noi la Dumnezeu, omorât fiind cu trupul, dar viu făcut cu duhul - cu care S-a coborât și a propovăduit și duhurilor învinse în închisoare - care useseră neascultătoare altădată, când îndelunga răbdare a lui Dumnezeu aștepta, în zilele lui Noe - și se pregătea în care puține suflete - adică opt, s-au mântuit prin apă* (I Petru 3: 18-20).

10. Există o idee izvorâtă din "bunătatea" omenească - potrivit căreia mântuirea s-a făcut și prin Iuda, deoarece dacă acesta nu l-ar fi vândut pe Hristos, am fi rămas în continuare în păcatele noastre. Prin urmare, Hristos - stăruind pe Iuda și știa totul dinainte, l-a predestinat pe Iuda pieirii, folosindu-se de el pentru cauza mântuirii neamului omenesc, în timp ce Iuda, "unealta mântuirii noastre", și-a pierdut sufletul. Hristos știa într-adevăr că Iuda îl va vinde, însă nu l-a predestinat pentru aceasta. Dacă Iuda, în momentul vânzării s-ar fi gândit la mântuirea neamului omenesc și nu la pungă cu bani - atunci - m fi putut spune că el a contribuit la opera mântuirii noastre, însă, din cele spuse în Evanghelii, nu putem deduce aceasta nicidecum. Mai mult, despre acest subiect citiți în *Cartile la Materale* Sf. Ioan Gură de Aur, apărute în românește în colecția PSB (Părinți Scriitori Biscești).

11. - Am auzit pe unii revoltându-se împotriva faptului că Împăratul din Ierusalim - evanghelic l-a dat afară pe acel sărman - pentru că nu avea

Dumnezeu este atitudinea Evei după ce a stat de vorbă cu diavolul. Dacă cineva nu crede că Dumnezeu există și că Biblia este adevărată, cel puțin poate să se convingă că Biblia este o carte despre dânsul și că el este Adam întru toate.

Oamenii se îndepărtează de Dumnezeu pentru că ajung la concluzia că Dumnezeu le vrea răul, că i-a făcut ca pe niște robi ai Săi, de care ascunde tot ce e mai bun. Un astfel de Dumnezeu absurd, Care, pe de o parte, zice că e bun, iar pe de alta își maltratează făpturile, nu poate să existe. În om se răscoală condiția lui de conducător, care este în el dintru început, după chipul lui Dumnezeu.

Dar ce avem noi cu Dumnezeu? Noi pur și simplu nu credem că El există și gata. Spune-mi, dar, atunci de ce sărbătorim "St. Valentines"? Dar "Santa Claus"? Dar "Ivan Cupală"? Pentru că ei sunt buni, sunt mai "de viață"! Dacă s-ar sărbători toți Sfinții așa, n-ar mai fi oameni care să nu umble la biserică, dar așa, cu posturile voastre, voi împiedicați oamenii să vină la Dumnezeu. Ce rost mai are o religie care, în loc să se îndrepte spre oameni, se îndepărtează de la ei? Degrabă n-o să rămână nimeni în Biserică, cel puțin tinerii nu pot să accepte o credință neguroasă ca a voastră, o credință pentru babe și moși impotenți. De ce nu faceți și voi ca indienii și chinezii, puțină yoga, puțină kama-sutra și ar fi bisericile pline? Că doar Dumnezeu a lăsat dragostea nu ca să ne călugărim, ci ca să o trăim!...

Cam așa arată discursul remixat pe care diavolul l-a șoptit Evei în rai: De ce ești proastă, Eva, ai atâta putere, stăpânești peste animale și peste stihii, nu-ți închipui că ai putea să stăpânești și fără să ai asupra ta tot timpul controlul lui

haină de nuntă. Sigur că este o înțelegere greșită: Evanghelia este o carte care propovăduiește sărăcia, de aceea în cazul dat este lesne de acceptat că haina este faptele bune, virtuțile pe care omul nu le avea.

Dumnezeu? Oricum, El ascunde de voi un mare secret, de fapt El se teme că, dacă o să mâncați din acest pom, o să stăpâniți și peste El, de asta nici nu vă lasă. Tu însă nu fi proastă, mănâncă din el, învinge-L pe Acest răufăcător invidios care nu vă lasă să vă bucurați cu adevărat de viață!

Eva a simțit în sine grandoarea "misiunii" la care a fost chemată. Ea își adună forțele și "Îl înfruntă" pe Dumnezeu. Sf. Efreem Sirul spune că ea a trăit atunci plăcerea monstruoasă pe care o are fiecare când săvârșește un păcat mare. Ea a simțit plăcerea biruitorului! *Acea fericire, care nu este altceva decât plăcerea în fața unui obstacol învins.*¹² În această stare a alergat ea la Adam, pentru a se lăuda cu ce făcuse: "Poftim, Adam! Tu nu ai avut putere să o faci, dar eu. uite la mine, am făcut-o! Ții minte acea poruncă pe care ne-a dat-o Dumnezeu? Ei, uite că eu am călcat-o și nu numai că nu am murit, ci am căpătat putere asupra tuturor! Poți să mănânci și tu dacă vrei, eu îți permit.

Eva a alergat la Adam ca o regină. Ea era convinsă că a devenit mai mare decât Adam, căci Îl înfruntase pe Însuși Dumnezeu. De aceea Dumnezeu a și pedepsit-o supunând-o bărbatului său pentru totdeauna. Facere 3, 16

Primii oameni au simțit atunci euforia pe care o are fiecare după săvârșirea păcatului, acel mister care insuflă putere și stăpânire asupra tainelor Dumnezeiești. Din cauza acestei euforii omul nu realizează adevărata sa stare, ca un lup care linge în înfierbințeală o lamă de cuțit înmuiată în sânge, ascunsă în zăpadă. Așa cum lupul, după ce a lins sângele înghețat, ajunge la lamă și, tăindu-și limba, începe a-și mânca propriul sânge până moare, așa și omul cuprins de fierbințeala păcatului se omoară singur, bându-și sângele vieții celei veșnice pentru totdeauna.

12. Friedrich Nietzsche în *Aforisme. Scnsori*, Humanitas, 1992.

Justificarea păcatului este o trăsătură fundamentală a oamenilor, indiferent de religia și cultura de care aparțin. Greutatea cu care apasă păcatul în subconștientul nostru astfel devine insuportabilă. Omul realizează că plăcerea atât de mare pe care o procură cu mijloace atât de mici este o taină insondabilă și că el pătrunde într-un spațiu care nu îi aparține. Omul fură și de aceea are nevoie de un cearșaf de falsă dreptate sub care să se ascundă, pentru a trece cu bine câmpul înzăpezit al moralității. Nimeni nu poate săvârși răul în numele răului, această idee este străină firii omenești. Până și Hitler era convins că face un serviciu omenirii și istoriei, nu mai vorbesc de Nietzsche, care era obsedat de ideea purificării speciei umane. Omul simte o nevoie inexplicabilă de a face binele. Aflându-mă mai des, poate, decât alți oameni printre pușcăriași, deoarece slujesc uneori în penitenciarul din Bender (Tighina), zic că am stat de vorbă cu ucigași și criminali de primă mână. Trebuie să zic că încă nu am auzit pe nici unul să spună că a nimerit în pușcărie pe dreptate, toți au vrut să facă binele, dacă au omorât, au omorât pe dreptate, dacă și-au tăiat amanta, ea a căutat-o, dacă au furat ceva, bine au făcut, căci Dumnezeu a pedepsit prin ei nedreptatea bogatului.

Omul sau evită ceea ce știe el că este păcat, sau dă o interpretare proprie păcatului, care îl absolvă de orice vină. De aceea, marea majoritate a oamenilor se consideră "nepăcătoși". Există însă o crimă pe care o face toată lumea. Crima aceasta este desfrânarea. Și deși ea este un lucru comun și aproape inevitabil, nu este deloc mai prejos în gravitate decât uciderea, ba chiar o pot arăta cu ușurință, e mult mai mare decât uciderea, pentru că din ea, ca dintr-o matroască rusească, ies la nesfârșit trupurile sfârțecate ale celor nenăscuți. Cred că nici într-un război nu au murit atâția oameni câți mor anual uciși de medicii ginecologi. Pentru a

acoperi un păcat atât de mare, oamenii au creat mitul cuplului fericit. Dar despre ce vorbesc, căci cuplul fericit este dincolo de orice păcat. Păcatul este o invenție a oamenilor neputincioși, a celor care nu au cunoscut adevărata dragoste. Oamenii care se iubesc cu adevărat își sunt lor înșiși și Dumnezeu și păcat, căci dragostea îi înalță până la culmile olimpiene ale spiritului omenesc, plasându-i *dincolo de binele și răul* nietzschean.

Oamenii au simțit dintotdeauna nevoia să dea faptelor lor un caracter universal și nobil, mai ales caracterele tari și energice, cum sunt tinerii. Pentru că universul spiritual la această vârstă e suficient de restrâns, tânărul atribuie conținut metafizic tuturor sentimentelor și chiar senzațiilor mai puternice. Era și mai firesc să fie așa într-o lume în care tarabele cu cărți despre meditație și descoperiri din Tibet sunt mai numeroase decât tonomatele de apă gazoasă din orașele sovietice. Unii găsesc că e foarte "tare" să ai bască și skateboard, alții se laudă cu brichete. Însă acestea reprezintă cazuri particulare, cel mult grupuri, dar nu pot fi generalizate. Aceste ocupații rămân în zona minorului chiar și în mintea tânărului. Ele nu stau în firea noastră, adică ele au pătruns artificial în viața noastră, de aceea ne putem lipsi de ele foarte ușor o dată cu vârsta. Dincolo de acestea însă există ceva de care nimeni nu se poate lipsi, acel ceva este dragostea, care în mintea tânărului o reprezintă ideea cuplului fericit. Orice obstacol în calea realizării acestui cuplu este vrednic de dispreț. Obstacolul cel mai mare însă este morala creștină și părinții. Tânărul îndrăgostit se trezește dintr-odată atacat, pe de o parte, de Dumnezeu și, pe de alta, de proprii părinți. El rămâne, ce dureros, fără origini.

Tradiția romano-catolică a rezolvat genial acest conflict, inventând această sărbătoare a Sfântului Valentin. Tânărul nu numai că este încurajat să aibă o "prietenă", ci

dobândește și binecuvântarea Bisericii, adică a lui Dumnezeu, prin care se împacă și cu părinții, și cu istoria. El nu numai că își păstrează ceea ce a avut, ci dobândește și ceea ce nu avea. E un fel de a împăca oaia cu lupul.

O astfel de "împăcare" nu a existat niciodată în Biserica de Răsărit, ea nu există nici în Evanghelie. Singura nuntă descrisă în Noul Testament, nunta din Cana Galileii, la care Hristos săvârșește prima din minunile Sale, preschimbarea apei în vin, are un deznodământ foarte curios – mirele. Simon Canaanitul,¹³ Matei 10, 4 își va lăsa mireasa și va deveni unul din cei doisprezece Apostoli, ca să moară în cele din urmă ca mucenic în orașul Snanir, din Persia, răstignit în chipul lui Hristos.¹⁴

După divizarea de la 1054, Biserica Romană era firesc să aibă complexul unei false instituții, care avea nevoie să se convingă pe sine și pe alții de corectitudinea actului dezbinării la care a recurs. Deoarece virtuțile morale sunt mai greu de cultivat, romano-catolicii își motivează și până astăzi legitimitatea prin cantitatea enoriașilor. După ce au eșuat în încercarea de a impune Evanghelia cu forța, prin metodele cele mai diverse, începând de la răfuielele inchizitoriale și impunerea mărturisirii anuale obligatorii și până la speculațiile psihologice în jurul apocalipsei din vremea bântuiei ciumei, catolicii cad în extrema unui liberalism exagerat. Această nouă politică a clerului romano-catolic cunoaște apogeul în secolul XVII, prin ceea ce au însemnat așa-numiții cazuiști laxiști. Istoricul și sociologul francez, Jean Delumeau, care a consacrat mai multe lucrări studiului Evului Mediu, surprinde această perioadă în cartea sa *Mărturisirea și iertarea*.¹⁴ Încă de pe atunci, confesoni

13. Vezi *Proloagele*, vol. II, pentru luna mai în 10 zile, Sfântul Apostol Simon Zilotul [zis și Canaanitul], Ed. Mitropoliei Olteniei, 1991, p. 747.

14. Jean Delumeau, *Mărturisirea și iertarea, Dificultățile confesiunii. Secolele XIII-XVIII*, Ed. Polirom, 1998.

romano-catolici au sesizat conflictul dintre morala apostolică și cerințele vremii. Rigoarea creștină, dacă ar fi fost să o respecti, amenința să lase bisericile goale. Speculând pe ideea dezvoltării și modernității, laxiștii recurg la un cod de norme morale foarte stranii, care au stârnit revolta contemporanilor, printre care și Pascal. Discursurile patetice ale unor atare "teologi" sunt, fără îndoială, caricaturale: *Cazurile vremii cer autori ai vremii. Remarcabil doctor va fi criticul acesta, dacă va putea rezolva prin sfântul Augustin toate nelămuririle ivite în materie de simonie,¹⁵ anomalii, interdicții; și dacă va putea încheia toate contractele pe baza principiilor sfinților Grigore din Nyssa sau din Nazianz.¹⁶ În același spirit, Louis Abelly, episcop de Rodez pentru câțva timp, se întreabă retoric: De pildă, în ce carte a Părinților am putea găsi un tratat al restituirilor unde să fie incluse sfaturi pentru a descoperi nedreptățile secrete care se comit în procese, fraudele și înșelăciunile întâlnite în vânzări și cumpărări, tertipurile în încheierea contractelor, destinate să acopere cămătăria. La fel, în ce carte a Părinților vom găsi rezolvări ale dificultăților ce apar zi de zi în chestiuni legate de profit, de simulări pentru autorizarea simoniilor și de alte asemenea subiecte, care constituie cea mai mare parte din ceea ce conțin cărțile cazuiștilor, a căror cunoaștere este absolut necesară unui confesor.¹⁷*

15. Vînderea harului, preoție pe bani. Termenul se trage de la Simon Magul, descris în cartea Faptele Apostolilor (8, 18), care a vrut să cumpere harul de la Apostoli și pe care Sf. Ap. Petru l-a pedepsit cu moartea. De altfel, simonia e discutată încă în Canoanele Apostolice, cât și la cele Ecumenice și locale, despre care se vede că nu avea cunoștință autorul de mai sus.

16. Ibidem, p. 110, Părintele Annat, viitorul confesor al lui Ludovic al XIV-lea, apărându-l pe Valere Regnault împotriva lui Arnauld.

17. Ibidem, p. 110.

Se înțelege că astfel de sfaturi nu se conțin nici în Evanghелиi și nici în Epistolele apostolice, ceea ce curmă mult din autoritatea Sf. Scripturi, dacă urmărim logica laxistă. Pascal ironiza acest fel straniu de a înțelege morala creștină: *În chestiune de morală, noii cazuiști sunt preferabili vechilor Părinți, măcar că au fost mai aproape de apostoli.*¹⁸ Dar motivul pentru care am enumerat aceste picante enormități era acela de a ajunge la concepțiile cazuiste despre sexualitate și granițele între păcatul de moarte și păcatul venial¹⁹ pe care le stabilesc aceștia. Iată câteva din "canoanele" care i-au "menținut" în biserică pe tinerii romano-catolici:

Este probabilă opinia potrivit căreia este doar păcat venial în îmbrățișarea dată din cauza desfătării trupesti și senzuale care se naște din sărut, fără primejdie de consimțământ ulterior și de poluție [ejaculare] – 1666.

Actul căsătoriei îndeplinit exclusiv pentru plăcere nu ar putea constitui cătuși de puțin o greșeală, nici măcar venială – 1679.

Este permisă provocarea avortului înainte ca fetusul să fie înșuflejit pentru a evita moartea sau dezonoarea unei tinere – 1679.

Poluția [masturbația] nu este interzisă de dreptul natural. De aceea, dacă Dumnezeu n-ar fi interzis-o, ea ar fi

18. Ibidem, p. 109.

19. Sf. Iustin Popovici [adică tradiția ortodoxă n. m.] nu acceptă minuțioasele și nesfârșitele inventarii ale păcatelor (specifice moralei romano-catolice) în păcate mai grave, păcate mai puțin grave etc., ci împarte păcatele în două categorii "existențiale": pentru care omul s-a pocăit/pentru care omul nu s-a pocăit; "păcatele nu de moarte" nu sunt "păcatele mai puțin grave" din romano-catolicism, ci păcatele șterse prin pocăință (oricare ar fi fost acelea); la fel și cu păcatele de moarte" (n. tr.). (Din tălcuirea la *Epistolele Sfântului Ioan Teologul*, I Ioan 5, 16, Editura Bizantină, București, 1998, pp. 106-108, Traducere de Sabin Preda și Cornel Coman).

*uneori bună; câteodată ar fi chiar obligatorie cu riscul păcatului de moarte – 1679.*²⁰

Nimic deosebit, o simplă așchie din trunchiul uriaș al spiritualității romano-catolice. Dacă vom arunca o privire asupra trăirii mistice a unor sfinți romano-catolici, vom înțelege ușor originea unor astfel de concepții lejere despre sexualitate.

Iată câteva mostre prețioase spicuite din arsenalul misticii romano-catolice: "Unele stări spirituale la "sfinții" romano-catolici sunt atât de sensibile, încât ne fac să ne îndoim serios de curăția lor. Iată un exemplu foarte caracteristic pentru Tereza de Avilla: "Adeseori Hristos îmi spune: "De acum Eu sunt al tău și tu a mea". Aceste mângâieri ale Dumnezeuului meu mă fac să mă rușinez nespus. În ele simt și durere și desfătare, împreună. Aceasta este o rană prea dulce (...). Eu am văzut un înger care ținea în mână o sulită lungă de aur cu vârf de fier pe care ardea o mică limbă de foc. Acest înger, din când în când, îmi înfigea sulita în inimă și în alte organe ale trupului meu. Iar când o trăgea înapoi, atunci mi se părea că mi se scoate afară tot lăuntru meu. Durerea din cauza acestor răni a fost atât de puternică, încât eu gemeam, dar și desfătarea a fost atât de mare, încât nu puteam să-mi doresc să înceteze vreodată această stare. Cu cât mai adânc intra în mine sulita, cu atât mai mult creștea durerea, dar și desfătarea devenea mai puternică, mai dulce".²¹

20. Trebuie să menționez că ceea ce am citat aici fac parte din coloana B, adică punctele pe care Delumeau le recuperează ca fiind întru totul normale, el văzându-le, într-adevăr, ca pe un progres al bisericii. În coloana A, adică cele cu totul inacceptabile, se găsesc lucruri și mai interesante. *Ibidem*, pp. 107-108.

21. Мережковский Д. С. «Испанские мистики» (D. Merejcovski, «Mistici spanioli»). Брюссель, 1998. Pg. 72-75. Cit. de diacon Andrei Kuraev în "Вызов экumenизма", Благовест, Москва, 1998, pg. 133-134.

În delirul Terezei putem observa o doză substanțială de masochism (o autoflagelare, dacă nu trupească, cel puțin spirituală, care a făcut carieră la romano-catolici) - setea decoștientizată de moarte a fetei nesatisfăcute. "Iată duhul Mântuitorului Iisus. El s-a împrăștiat și asupra Terezei, neprihănită Lui soție. Căci și ea vrea să sufere ori să moară; iubirea ei nu îngăduie ca vreo cauză anume să-i întârzie moartea, în afară de aceea care a amânat și moartea Mântuitorului".²² "Când Tereza se roagă așa: "Să sufăr ori să mor", e ca și cum ar zice: "Vreau să fiu cu Iisus Hristos, cu orice preț. Dacă nu mi-a îngăduit încă să-L însoțesc în slava Sa, măcar Îl voi urma în chinurile Sale, pentru că, neavând bucuria să-L contemplan așezat pe tron, să am măcar mângâierea de a-L îmbrățișa răstignit pe cruce".²³

Aici ar trebui să observăm orgoliul cu care femeia Tereza "se cere" să fie "soață" (nu logodnică!) a lui Hristos. În cazul Terezei asistăm la un șantaj mistic - Tereza parcă l-ar spune lui Hristos: "iubește-mă, dacă nu, mor!". Este amenințarea fetei de pe streșina balconului.

O altă "sfântă", fericita Angela (anul morții 1309), și-a dorit și ea să-L vadă pe Mântuitorul trupește: "Am văzut pe Hristos aplecându-și capul în mâinile mele. Și atunci El mi-a descoperit gâtul și mâinile Sale. Iar gâtul Lui avea o frumusețe de nespus. Totuși, El nu mi-a mai arătat nimic în afară de gâtul acesta, cel mai frumos și mai dulce".²⁴

Deoarece am pătruns în spațiul de unde ne-a parvenit sărbătoarea Sfântului Valentin, voi insista cu încă un personaj, de data asta un "iconograf" celebru. așa cum ni-l prezintă

22. Bossuet, *Idem*, pg. 149.

23. *Idem*, pg. 150.

24. *Confesiunile fericitei Angela* (Откровения блж. Ангелы. Перевод и вступительная статья проф. Л. П. Карсавина. І., 1918. Pg. 75-76). Cit. de diacon Andrei Kuraev, *idem*, pg. 138.

Elie Faure, – călugărul Filippo Lippi, în fața "icoanelor" cărora se închină de secole credincioșii romano-catolici. "Când cunoști povestea lui Filippo Lippi, opera sa te uimește. Ai crede-o mai dependentă de tot ce merită să fie luat pe dată de la viață. Era unul dintre acei bărbați surprinzători și magnific de impulsivi cărora epoca lor le ierta totul, pentru că, privindu-i cum trăiesc, își recunoștea propriul ei instinct. Ei nu cunoșteau altă lege decât propria lor dorință. Benvenuto, o sută de ani mai târziu, va ajunge de zece ori până în pragul crimei. Iată gloria, dar și primejdia sufletului italian. El merge, fără șovăire, până la capătul lui însuși, ca și cum nu ar cunoaște nici o limită între crimă și eroism. Anarhia sentimentală care îi tulbura într-atât pe Masaccio sau pe Donatello îl îndemna pe Lippi să-și trăiască cu aprindere viața, sub toate aspectele ei, pe acest călugăr care rămânea călugăr chiar și după ce sedusese mai multe călugărițe, și care era obsedat cu adevărată furie de iubire. Picta într-o stare de exaltare, între două aventuri pătimașe, cu o pastă violent modelată, cu accente de un roșu care o făcea să îțâșnească din întunecimea capelelor, povestea sfântă transpusă în societatea florentină, chinuită și zbuciumată de drama care o descompunea. În preajma festinurilor și în mijlocul serbărilor din palatele cu săli joase pardosite cu lespezi albe și negre, se strecurau ciudate femei blonde, prelungind timpurile mistice până în inima splendidei orgii, care reînvia în același timp simțurile și gândirea. Filippo Lippi marchează poate clipa cea mai neliniștită pe care au trăit-o florentinii".²⁵

Dar se pare că numărul călugărițelor romano-catolice care practicau un "ascetism" mai liberal nu se limita numai la cele pe care le sedusese Lippi. Episcopul Varnava, într-un

25. Elie Faure, *Istoria Artei*, vol. III, *Arta Renașterii*, Editura Meridiane, București, 1970, pg. 89-90.

studiu dedicat erotismului în artă, citează acest pasaj indecent din Mopassan²⁶, pe care eu îl reiau, acoperindu-mă cu autoritatea fericitului episcop.²⁷ “Fără să vrei îți amintești istoria unei aventuri a conprincepelui saxon August, relatată de Pelnitz. Ultimul povestește cu venin că atunci când conprincepele a părăsit-o pe seniora Mateiy și a schimbat-o cu o călugăriță din mănăstirea Murano, el a fost nevoit “să-și supună dragostea sa unui întreg statut. Călugărița l-a obligat să parcurgă în lung și în lat țara Fineții, până la introdus în capitala Plăcerii”.²⁸

Exaltările mistice ale “sfinților” romano-catolici sunt foarte bine surprinse în tablourile Renașterii și Barocului. Compozițiile alambicate, cromatica încărcată, toate pentru a reda un grad de emotivitate cât mai mare, în cele din urmă, nu sunt decât ilustrații fidele ale “meditațiilor” romano-catolice. Faptul se vede și mai grăitor în varianta sa barocă,

26. Compară: Veresaev V. *Însemnările unui medic* (rus.), СПб., 1902. C. 248.

27. Episcopul Varnava (Beliaev) – a trăit între 1887-1963 în Rusia, ducând, în perioada sovietică, nevoia grea a nebuniei întru Hristos. Unii îl acuză că nu și-a ales la timpul potrivit această nevoia, trebuind mai degrabă să lupte. Alții cred că a înnebunit într-adevăr și că nu se prefăcea. Cei mai mulți însă văd în el un candidat pentru proslăvire în rândul Sfinților. Ep. Varnava este unul din teologii cei mai erudiți ai Rusiei, fiind un cunoscător extraordinar al artelor și culturii universale, citând cu iscusință în scrierile sale lucrări din cele mai diverse domenii de știință. Lucrarea fundamentală pe care a lăsat-o este “Bazele artei sfințeniei”, în trei volume masive, care este un tratat de ascetică de mare valoare pentru timpurile noastre.

28. Această relatare Fux o aduce ca dovadă a desfrăului “rafinat” care domnea în mănăstirile catolice de femei din Evul Mediu (Fux E., *Istoria ilustrată a moravurilor*, V. 2: Secolul galant / trad. în rusă de V. Frice, M., 1914. pp. 325-326). [nota ep. Varnava]. Episcop Varnava (Beliaev), *Bazele artei sfințeniei* (Епископ Варнава Беляев, “Основы искусства святости”), Издание Братства во имя Святого Князя Александра Невского, Нижний Новгород, 2000, p. 34 și 365.

în icoanele cu "Sfânta Inimă", unde Mântuitorul este reprezentat cu o inimă mare, strămtorată de o coroană de spini. "În aceste imagini dulcele ale inimii străpunse există un fel de baroc religios, un fel de poză sentimentală, de neînțeles pentru popoarele cu o altă educație religioasă și estetică. Improprrie este și această mistică a chinuielii (nu tragismului!), care se transformă în masochism, atât de caracteristică pentru catolicism și exprimată pronunțat în culturile liturgice ale "Sacre Coeur"; dar cel mai improprie, desigur, sunt aceste generoase iertări de păcate pentru cunoscuta sumă de rugăciuni, rostite în fața imaginii cu "Sacre Coeur"... La Margareta-Maria Alacoc (viziunile căreia au servit ca temei pentru cultul "Sacre Coeur"), mistica inimii e extrem de primitivă: aceasta e suferința amoroasă împreună cu dumnezeiescul Mire, un masochism erotic. Mai cu seamă se evidențiază cântările ei, care nu sunt altceva decât niște adevărate sonete de dragoste și care oferă un material clasic pentru o investigație psihanalitică".²⁹

Călugărul catolic Pecerin, crescut pe scrierile lui Ioan Gură de Aur, în cei 25 de ani petrecuți în mănăstirile catolice, totuși nu a putut deveni un adept sincer al Terezei din Avila. "Evlavia catolică adeseori respiră cu o înflăcărată patimă pământească. Tânăra fecioară se topește în fața imaginii inimii strălucitoare a lui Iisus, înfășurată de spini și pătrunsă de suflare Sfânta Tereza într-o viziune luminoasă vede un băiat tânăr cu aripi: acesta cu o săgeată de aur îi străpunge inima... Iată femeia în sensul deplin al cuvântului! Și așa au trecut sute de ani în zadar: inima omului nu s-a schimbat, ea este tulburată de aceleași patimi și cheamă în ajutor aceeași zei, și același

29. Vâșeslavțev B. P., *Inima în mistica creștină și cea indiană*. (Вышеславцев Б. П. "Сердце в христианской и индийской мистике". Вопросы философии. 1993, '4. Pg. 75), cit. de A. Kuraev, idem, pg. 139. [trad. mea]

cupidon păgân în același costum și cu aceleași săgeți se ivește în chilia călugăriței carmelite din secolul al XVI-lea”.³⁰

Mistica romano-catolică se învecinează în chip izbitor cu tantrismul păgân. Ea se alimentează din mlaștina nesecată a iraționalității noastre, care alcătuiește fondul comun al religiilor păgâne. Credem că lumina care umple camera călugăriței carmelite în timpul extazurilor ei, despre care Merejkovski spunea că “dacă le-ar vedea o femeie iscusită în arta dragostei, s-ar întreba mirată unde-i bărbatul”, și lumina la care meditează un cuplu budhist în timpul împreunării, este una și aceeași.³¹ Aceasta este lumina de care marii asceți ai Răsăritului Ortodox ne spun să ne temem și să nu o primim. Aceasta este lumina la care se referă Apostolul Pavel când zice: *Nu este de mirare, deoarece însuși satana se preface în înger al luminii.* ^{2 Cor 11, 14}

Abandonarea rigorii dogmatice, împotriva căreia se revoltă atât de ușor omul contemporan, duce în mod inevitabil la excese de felul celor de mai sus, duce în mod fatal la sexualitate. Pentru că tot ceea ce nu este de la Dumnezeu în noi este sexualitate. Așa au fost, de exemplu, unele secte “creștine” din primele secole, cum erau maniheii, despre care Eliade spune că ar fi practicat un tantrism înrudit cu cel budhist.³² În zilele noastre o astfel de sectă “biblică” este “Copiii lui Dumnezeu”, una din mulțimea sectelor cu obsesii sexuale. Aceștia nu numai că practică orgiile, ci chiar

30. Neculin V. S., *Notițe de dincolo de mormânt* (Почерпни В. С. Загробные записки. I. 1989). Pg. 242, cit. de Kuraev idem, pg.140-141 [trad. mea]

31. În timpul unirii [cu sakti], e necesar să se mediteze la vajra (=mbrum virile) și padms (=pânțec), ca fiind umplute în interior cu lumină incincită: albă”. *Candrakirti și Ts’ou k a pa* citați de Mircea Eliade în *Tantrism. Vrăjitorie și mode culturale, Cap. Spirit lumină și sămânță* Humanitas 1997 p. 125

32. Mircea Eliade, op. cit., tot acolo

și copiii și părinții umblă goi unii în fața altora, fără rușine. Teologia lor concentrează foarte expresiv ceea ce geme în inima sărbătorii îndrăgostiților "Saint Valentines": Pentru copiii lui Dumnezeu nu mai există păcat! Nu mai suntem sub Lege, ci sub har, noi suntem deasupra păcatului, a celor ce Îl iubesc pe Dumnezeu și pe care El îi iubește totul le este permis!

Să comparăm, de exemplu, un afiș publicitar al "copiilor lui Dumnezeu", pe care ni-l descrie profesorul sectolog Alexandr Dvorkin, cu ceea ce se petrece la noi în zilele îndrăgostiților: "În anul 1992, toate metrourele din Petersburg au fost înțelepte cu afișele acestei secte. Afișele erau colorate, roz, pe ele era reprezentat Dumnezeu Tatăl sau Iisus Hristos, desfășcându-și brațele pentru a îmbrățișa o mulțime de inimioare – tineri și tinere pe jumătate goi, cu mâinile întinse, mergând în întâmpinarea iubirii dumnezeiești. Iar pe spate, cu caractere citețe, era scris textul și adresa – casa poștală din Polonia. Din această cauză mulți credeau că acestea erau niște afișe catolice, însă aceasta nu era decât o operă tipică a departamentului propagandist al sectei "Familia" [sau "Copiii lui Dumnezeu, n. m.]."³³

Acest surplus de "dragoste" pe care îl simte omul necurățat de patimi atunci când se apropie de ideea de Dumnezeu nu este altceva decât o lucrare a libidoului lui. În vâltoarea senzațiilor puternice, amplificate de sentimentul stăpânirii și al libertății nelimitate, pe care îl are bărbatul asupra femeii pe care o posedă, omul pătrunde cu voie sau fără de voie în spațiul duhurilor care gem după putere. Un caz tipic de astfel de contacte cu lumea dedincolo este chiar liderul sectei "Familia", americanul David Brand Berg, care

33. Alexandr Dvorkin, *Sectologie* (Александр Дворкин, "Сектоведение"), Издание Братства во имя Святого Князя Александра Невского, Нижний Новгород, 2000, p. 436.

primea mesaje de la un oarecare Abraham. "E interesantă mărturia lui Berg despre faptul cum a intrat el în contact cu acest Abraham. După o noapte furtunoasă, Berg se afla culcat între adormitele Marta și Maria,³⁴ când, dintr-odată, a început a vorbi în limbi. Berg a considerat că Abraham se roagă prin el "în Duh". După aceea, afirmă el, trei zile la rând nu a putut vorbi englezește. În continuare, el scrie: "Eu m-am rugat atât de mult ca să primesc darul vorbirii în limbi, dar el nu mi-a fost dăruit. Dar iată că, după ceea ce se obișnuiește a numi păcat, când eu, gol, mă tăvăleam între femei goale, peste mine s-a pogorât Duhul Sfânt și Domnul mi-a dăruit acest dar".³⁵

Asistăm aici la un caz normal de demonizare, care este treapta următoare a ceea ce Episcopul Varnava numește "iubirea mistică" a sfințelor catolice, iar profesorul moscovit, Leonid Osipov, "desfrâu mistic". Omul singur nu poate ajunge la aceste concepții oximoronice despre sfințenie și sexualitate. Dacă sexualitatea e un lucru plăcut și bun în sine, de ce mai ai nevoie să-l sprijini cu autoritatea unui Sfânt și chiar a Evangheliei? Dacă urăști fecioria, de ce nu găsești suficientă substanțialitate în desfrăul tău, ci recurgi la autoritatea religiei fecioriei – creștinismul? Observați că, tot mai des, patroni ai orgiilor de tot felul sunt aleși nu zei păgâni, ci anume Sfinți creștini și chiar însuși Mântuitorul. Un tantrist român mi se lăuda că și el e creștin, pentru că ei în timpul actului sexual rostesc "Tatăl nostru..." și meditează la Maica Domnului și la Ioan Botezătorul. Acest nod gordian îl rezolvă numai sabia Sfinților Părinți. Numai ingenio-zitatea demonilor putea să insuflă oamenilor astfel de idei.

34. Numele în această sectă nu sunt întâmplătoare, în cazul dat ele sunt ale celor două surori din Evanghelie (Ioan, cap. 11).

35. Deborah (Linda Berg Davis with Bill Davis). *The Children of God*. Zondervan. P. 1984. P. 79, 83-86. Citat de Dvorkin, ibidem, p. 441.

Cum să nu vinzi prezervative în numele Sf. Valentin, când directorul Centrului de Teologie și Educație Creștină de pe lângă Colegiul Sf. Marcu și Sf. Ioan din Plymouth, Adrian Thatcher, poate să apere homosexualitatea cu citate din Biblie? "Din punct de vedere teologic, ne convinge Adrian Thatcher, sexualitatea este un mod ingenios prin care Dumnezeu ne cheamă să intrăm în comuniune cu alții. Sexualitatea noastră este o dovadă că suntem făcuți după chipul lui Dumnezeu; noi suntem făcuți pentru a intra în relații cu cineva, și natura lui Dumnezeu este relație".³⁶ "Creștinismul cere ca dragostea sexuală să întruchipeze iubirea care este Dumnezeu, reprezentând-o și exprimând-o, întrupând-o în fiecare comunicare sexuală care are loc între parteneri".³⁷ În sfârșit, sexologul anglican, crede că homosexualitatea între parteneri creștini se întemeiază pe pilde similare din viața Mântuitorului, asupra cărora, dați-mi voie, să nu insist. Creștinii din epoca actuală, spune el, trebuie să depășească gândirea patriarhală asupra păcatului, pe care a răspândit-o Apostolul Pavel, ca o moștenire a tradiției iudaice.

Cu toate că și eu, ca și cazuiștii romano-catolici, n-aș vrea să am dușmani printre tânăra generație, totuși voi încerca să expun în câteva cuvinte morala biblică în această privință. Nicăieri în Scriptură nu ni se vorbește de "îndrăgostiți" în afara căsătoriei. Această întâmplare firească dintre un tânăr și o tânără peste tot în Biblie se cataloghează drept desfrânare, adică păcat de moarte, pentru care evreii erau omorâți cu pietre. Orice relație cu o fată presupunea căsătoria. Ce-i drept, există în cartea Facerii ^{cap. 34} o poveste de dragoste în stil american:

36. Adrian Thatcher, *Liberating sex*, Londra, 1993, p. 78. Citat de Pr. prof. dr. Sonn Cosma: *În Fericiile și Sfânta Triadă*, Ed. Banatica, Reșița, 1999, p. 338.

37. Ibidem, p. 339.

Într-o zi, Dina, fata Liei, pe care aceasta o născuse lui Iacov, a ieșit să vadă fetele țării aceleia. Și văzând-o Sichem, feciorul lui Hemor Heveul, stăpânitorul pământului aceluia, a luat-o și, culcându-se cu ea, a necinstit-o. Apoi s-a lipit sufletul lui de Dina, fata lui Iacov, și i-a căzut dragă fata și a vorbit pe placul fetei. Și a zis Sichem către tatăl său Hemor: "Ia-mi pe fata aceasta de femeie!", deși Iacov a auzit că fiul lui Hemor a necinstit-o pe Dina, fata sa, dar, fiindcă feciorii lui erau cu vitele la câmp, a tăcut până s-au întors ei. Iar Hemor, tatăl lui Sichem, a ieșit la Iacov, ca să vorbească cu el. Feciorul lui Iacov însă, venind de la câmp și aflând despre aceasta, se amărără și se mâniară foarte tare, pentru că Sichem săvârșise o faptă de ocară în Israel, culcându-se cu fata lui Iacov, ceea ce nu trebuia să se întâmple...

Căsătoria însă nu a avut loc. Fiii lui Iacov au răspuns cu viclesug lui Sichem și lui Hemor, tatăl lui: "Nu putem să facem aceasta: să dăm pe sora noastră după un om netăiat împrejur, că aceasta ar fi o rușine pentru noi". Fac. 34, 13-14 Casa lui Hemor acceptă și se taie împrejur, pentru Dina. Iar a treia zi, când erau ei încă în dureri, fiii lui Iacov... și-au luat fiecare sabia și au intrat fără teamă în cetate și au ucis pe toți cei de parte bărbătească. Au trecut prin ascuțișul sabiei și pe Hemor și pe fiul lui Sichem și au luat pe Dina din casa lui Sichem și au plecat. Apoi, fiii lui Iacov se năpustiră asupra celor morți și jefuiră cetatea în care fusese necinstită Dina, sora lor. Au luat toate oile lor, toți boii lor, toți asinii lor, tot ce era în cetate și tot ce era pe câmp; toate bogățiile lor, toți copiii și femeile le-au dus în robie... Atunci Iacov a zis către Simon și către Levi: "Mare tulburare mi-ați adus, făcându-mă urât înaintea tuturor locuitorilor țării acesteia. Eu am oameni puțini la număr; se vor ridica asupra mea și mă vor ucide și voi pieri și eu și casa mea". Iar ei au zis: "dar se putea, oare, ca ei să se poarte cu sora noastră ca și cu o femeie pierdută?" Fac. 34, 25-31

Așa a arătat o poveste de dragoste din timpurile noastre, dar petrecută în timpurile patriarhului Iacov. Dacă cineva va spune că Noul Testament aduce o altă viziune asupra desfrâului, recurgând la întâmplarea evanghelică cu aruncatul pietrei, trebuie să-i contrazicem. Ceea ce a adus nou Hristos nu este atitudinea față de păcat, ci numai față de omul care a săvârșit păcatul. Hristos îi oprește pe evrei să arunce piatra nu pentru că păcatul curviei și-a pierdut din gravitate, ci pentru că evreii erau ucigași. Nu pentru că erau mari râvnitori ai curăteniei se grăbeau aceștia să omoare, ci pentru că în acest fel își satisfăceau ei patima mâniei care era în ei. Hristos ca și cum ar fi zis: *Scoate mai întâi bârna din ochiul tău și pe urmă vei vedea să scoți paiul din ochiul aproapelui.* ^{Matei 7.5} Hristos ne descoperă că desfrâul, pe lângă că este un păcat atât de mare, este și boala noastră comună, cu care trebuie să luptăm cu blândețe și răbdare, dar nu grăbindu-ne să aruncăm cu piatra. Și păcătoșii, ne vestește Hristos, pot să ajungă sfinți, nu-i omorâți înainte de vreme.

Nu numai că nu era îngăduită relația liberă cu o femeie, ci până și revenirea la femeia de care te-ai despărțit era oprită. De aceea, orice aventură tinerească era extrem de periculoasă, căci, pe de o parte, asta îl obliga să se căsătorească cu tânăra respectivă (*De va amăgi cineva o fată nelogodită și se va culca cu ea, să o înzestreze și să o ia de soție* ^{Levitea 22. 16}), iar pe de altă parte, Legea nu-i dădea voie să se mai despartă de ea, decât numai dacă îi oferea carte de despărțenie. "Era o lege veche – scrie Ioan Gură de Aur³⁸ - care nu oprea pe bărbatul care-și ura femeia să o alunge pentru orice pricină și să ia alta în locul ei... Dacă

38. Sf. Ioan Gură de Aur, *Scrien, Partea a treia, Omilii la Matei*, trad. Pr. Dumitru Fecioru, Ed. Ist. Biblic și de Misiune al BOR, Colecția PSB 23, București, 1994, p. 223.

legea ar fi silit pe bărbat să țină în casă pe femeia pe care o urăște, bărbatul ar fi ucis-o. Așa de cruzi erau iudeii! Cum aveau să-și cruțe femeile lor, când nu-și cruțau proprii lor copii, când omorau pe profeți, când vărsau sângele ca apa? De aceea Legea a îngăduit un păcat mai mic, dar a stărpit unul mai mare”. Cartea de despărțenie îi oprea pe evrei de la dărâmarea familiilor și de la desfrâul care s-ar fi produs din cauză că bărbații și-ar fi schimbat la nesfârșit femeile între ei. Dar această lege a fost dată iudeilor, după cum spune Însuși Hristos, *din pricina învârtogăriei inimii lor.* Maten 19, 8

Dimpotrivă, o dată cu revărsarea harului prin Iisus Hristos, Noul Testament înăsprește criteriile cu privire la păcatul curviei: *Ați auzit că s-a zis celor de demult: Să nu preacurvești; Eu, însă, vă zic vouă că oricine se uită la o femeie spre a o pofti a și preacurvit cu ea în inima sa.* Maten 5, 27-28

Sexualitatea poate fi prezentă în formele ei cele mai subtile până și la asceți, fără ca ei să o sesizeze. “Dracul curviei, ne spune avva Dorothei,³⁹ acționează asupra sufletului omenesc uneori brutal, iar alteori în funcție de structura omului. Când diavolul vede că cineva nu vrea să păcătuiască, - el nu e atât de neiscusit în a face răul încât să înceapă a-i insufla vreun păcat evident, el nu-i spune: du-te și curvește... pentru că știe că noi nu vrem asta, iar el nu consideră necesar să ne insuflă ceea ce noi nu voim, ci descoperă în noi însăși pofta... și prin aceasta, sub chipul binelui ne face rău”.

Asprimea Noului Testament e atât de mare, încât și cei mai mari pustnici se considerau desfrânați din cauza gândurilor: *A venit odată un frate la avva Pimen și i-a zis: ce*

39. Cuv. avva Dorotei, *Învățăături de suflet folositoare* (Преп. авва Дорофей, “Душеполезные поучения”). Свято-Троїцкая Сергієва Лавра, 1914. p. 71. *Învățătura 5. Despre aceea că nu trebuie să ne încredem în propria cugetare.*

voi face, părinte, că sunt supărat de curvie? Și iată m-am dus la avva Iviston și mi-a zis: nu trebuie să o lași să zăbovească în tine. I-a zis lui avva Pimen: faptele lui Avva Iviston sunt sus, împreună cu îngerii și nu știe că eu și tu suntem în curvie.⁴⁰ Însă despre aceste înălțimi nu se poate discuta cu necălugării, care se cred eliberați de patimi din cauză că nu și le văd.

De aceea, tocmai în Noul Testament, prietenii între persoane de sex opus în afara căsătoriei sunt prea puțin indicate. Asta nu pentru că Hristos ne-a interzis comunicarea, ci tocmai pentru că orice comunicare de acest fel se reduce la un singur lucru, căci toți suntem *neam viclean și desfrânat*, ^{Mat. 12, 39} după cum ne ceartă Hristos. Dar, spune Sf. Ioan Gură de Aur, "este un alt fel de a te uita la o femeie, așa cum se uită cei cu inima curată. De aceea Hristos n-a oprit uitatul, ci uitatul cu poftă".⁴¹ Dacă cineva se consideră ajuns la această măsură, chiar și după pildele din Pateric citate mai sus, acela să sărbătorească sărbătoarea îndrăgostiților, aici pe pământ și sus în cer.

Noul Testament este vremea feciorelnicilor, începând de la vestitorul lui – Ioan Botezătorul – și până la apostoli, care au îmbrățișat fecioria. Feciorelnică este până și nașterea lui Hristos din Maria. Noul Adam – Hristos – se naște din Noua Evă – Maica Domnului – precum vechea Evă se născuse din Vechiul Adam, fără patimă. Așa cum Eva se născuse din Adam fără mamă pământească, din Dumnezeu, așa și Noul Adam se naște din noua Evă fără tată pământesc, prin Dumnezeu. Mai mult decât atât, fiecare din noi, cei născuți în păcat, e chemat să se nască din nou cu naștere feciorelnică, din Dumnezeu, în Taina Sfântului Botez – nașterea cea de sus. Sfântul Maxim Mărturisitorul e de părere

40. *Patericul Egiptean, Slova P, Pentru avva Pimen, cap. 62.*

41. Ioan Gură de Aur, op. cit., p. 220.

că însuși Adam a fost creat de Dumnezeu după chipul Său, fără voia lui Adam, cu scopul de a se naște mai târziu cu voia lui din Dumnezeu prin Duhul Sfânt în Taina Botezului. Dumnezeu voiește ca omul să conlucreze liber, cu puterea pe care o are în sine, la nașterea sa.⁴²

Și tocmai pentru că noi am avut fericirea (sau nefericirea, pentru mulți) de a ne naște în zodia lui Hristos, nu mai putem să mergem la templul Afroditei având în piept insigna cu Sf. Valentin. Vremea Luperkaliilor a trecut, fecioarele care își pierdeau fecioria pe malul Tibrului în vremea Imperiului Roman nu trebuie să și-o piardă astăzi în numele Sf. Valentin cu aceeași seninătate. Nu trebuie să primim aceste șoapte demonice, dacă avem măcar o mică simpatie pentru acest Sfânt Valentin, iar dacă ne place mai mult să rămânem în desfrâu, atunci să-l urâm pe acest Sfânt Valentin, să-l urâm cu adevărat, după cum și el a urât desfrânarea noastră!

Tânărul are cel puțin două motive de a se alătura acestei sărbători: fie că e împins de pofta trupului, ceea ce e firesc, fie de acea plăcere a lui Nietzsche de a rescrie religia creștină, ceea ce e demonic. Nietzsche, care se credea atât de puternic, a ajuns să fie strivit de demonul său. Faptul că boala lui Nietzsche și toate ideile lui au fost insuflate de duhurile întunecate o arată ultima sa scrisoare, în care bolnavul semnează cu numele împotriva căruia a luptat toată viața, nu fără o influență străină voii sale: "Crucificatul".⁴³ Cert este că și cei care sărbătoresc această sărbătoare sunt posedați de demoni: nu numai pentru că reclamează desfrăul, ci mai ales pentru că se acoperă cu

42. Sf. Maxim Mărturisitorul cit. de Nellas, op. cit., p. 114.

43. Scrisoare adresată lui Peter Gast, Turin, 4 ianuarie 1889: "Maestrului meu Pietro. Cântă-mi un nou cântec: lumea este transfigurată și toate cerurile se bucură. Crucificatul". Ivo Frenzel, *Friedrich Nietzsche*, Ed. Teora, 1997, p. 146.

numele unui mucenic al lui Hristos, așa ceva poate să facă numai demonii. *Iisus Hristos, ieri și azi și în veci, este același.*^{Evrei 13, 8} Să nu ne gândim că dacă vom fi mulți, Îl vom constrânge pe Dumnezeu să schimbe legile moralei divine, după cum se obțin azi legi în urma mitingurilor din piețe. Aceste teologhiseli prea libere în jurul Sfinților și a credinței creștine sunt extrem de grave și credem că la ele s-a referit Dumnezeu, în relatarea lui Asaf: *Iar păcătosului i-a zis Dumnezeu: "Pentru ce tu istorisești dreptățile Mele și iei legământul Meu în gura ta? Tu ai urât învățătura și ai lepădat cuvintele Mele înapoia ta. De vedeai furul, alergai cu el și cu cel desfrânat partea ta puneai. Acestea ai făcut și am tăcut, ai cugetat fărădelegea, că voi fi asemenea ție; mustrate-voi și voi pune înaintea feței tale păcatele tale".* Psalm 49, 17-22

Dacă iubești pe cineva cu adevărat și vrei să-ți unești viața cu el, du-te și spune-i și căsătorește-vă. Dar cum poți să vinzi declarații de dragoste într-o emisiune televizată pentru un tricou sau o bască nenorocită? Atâta costă cuvintele tale? Fata pe care o iubești nu-ți este de ajuns premiu și spectator al dragostei tale sau crezi că te va iubi mai mult dacă va vedea că ceea ce îi spui numai ei în taină vei putea spune și unei pizza? Nu este o mai mare umilință decât a-ți vedea iubitul sau iubita spunând și altcuiva cuvintele pe care credeai că ți le spune numai ție. Sau nu înțelegi că dacă o poate spune la microfon, o poate spune și altcuiva, când nu ești tu de față?

Dar cât de umile sunt acele perechi de "adulți" care se expun pentru aplauze. Cum poți să fii femeie la 40 de ani încă necăsătorită? Asta înseamnă sau că ai fost dezmățată, sau sfântă. Și în primul și în al doilea caz mai bine este să nu mai spui la nimeni. Iar dacă ai fost căsătorită, nu ți-e rușine de soțul și de copiii tăi care poate te văd? Unde v-ați îndrăgostit voi așa de tare la această vârstă? Amândoi plini

de rănila trecutului, de puroiul dezamăgirilor care dor. Aveți nevoie ca alții să vă convingă că vă stă bine împreună și vă potriviți, pentru că voi nu vă puteți rupe din inimă imaginea primei iubiri pe care nu mai aveți putere să o întoarceți înapoi. Un bilet pentru doi la discotecă pe care îl veți câștiga în schimbul rușinii trăite mă îndoiesc că ar putea lecui rănila voastre.

Toată această ceață de cuvinte încearcă să acopere adevărul despre durerea singurătății. Cine nu știe că declarațiile de dragoste sunt mult mai rare decât certurile? Ele sunt atât de rare, încât încap toate într-o emisiune. Dacă ne-ar ajunge putere ca să ne scuturăm capetele de amețeala reclamelor și am feri puțin această perdea artificială, ca să privim ce se petrece dincolo de declarațiile de dragoste, am vedea fața crudă a realității. În SUA, 53% de femei sunt singure, 20% nu au fost căsătorite niciodată și 33% sunt divorțate sau văduve. Un raport elaborat de Alianța Evanghelică din Marea Britanie arată că 44% din bărbații sub 30 de ani, enoriași ai Bisericii Evanghelice (care nu acceptă călugăria! n. m.), sunt singuri.⁴⁴

Crimele de familie sau între amantii sunt extrem de frecvente. În timp ce la televizor se pocnesc baloane și se aplauda cea mai ingenioasă declarație de dragoste, poliția semnează cronici de felul: "24.07.2000, satul Mândrești, județul Bălți. În casa sa, cetățeanul R., anul nașterii 1957, fiind beat, i-a cauzat o rană de cuțit în regiunea inimii soției sale, decesul a survenit instantaneu. / 13.07.2000, comuna Suruceni. La miezul nopții, cetățeanul P., anul nașterii 1956, a lovit-o cu un topor în cap pe fosta sa soție, provocându-i o rană mortală. / 02. 04.2000, Chișinău, str. Vasile Lupu. În

44. Statistică citată de Adrian Thatcher, în vol *Fericirile și Sfânta Triadă*, Pr. prof. dr. Sorin Cosma, Ed. Banatica, Reșița, 1999, p. 338.

urma unui scandal iscat între soții G., femeia și-a lovit soțul cu un ciocan în cap, traumatizându-l mortal. Peste două zile a scos cadavrul din casă și i-a dat foc. / La 22.06.2000, satul Gălăseni, județul Bălți. Cetățeană S., a. n. 1952, cu un topor i-a cauzat răni în regiunea capului concubinului său B, a.n. 1959, care, ulterior, a și decedat".⁴⁵

Numai în anul trecut, în Republica Moldova, aproape 30% dintre femeile asasinate au fost omorâte de către soți, ex-soți și amanți. Doar 3% dintre bărbații asasinați au fost omorâți de către soții, foste soții sau amante. Soții, foștii soți, amanții și foștii amanți au săvârșit mai mult de 26% dintre toate violurile și agresiunile sexuale. În 45% din cazuri, fetele mai în vârstă de 12 ani atacate de un grup de bărbați au recunoscut printre aceștia persoane cunoscute. Numărul cazurilor când femeile au fost atacate de către parteneri intimi a fost de 3 ori mai mare între soții ce trăiau separat în comparație cu cei divorțați și aproximativ de 25 de ori mai mare decât cei căsătoriți. Femeile de toate rasele au suportat într-o măsură egală atacuri din partea partenerilor intimi. Femeile maltratate căpătau leziuni corporale grave, fiind atacate de către cunoscuți mai des decât atunci când erau atacate de către străini.

Bureau of Justice Statistics Crime Victimization Survey (Revista victimelor criminalității. Biroul statistic al Ministerului de Justiție al SUA), august 1995, informează că o pătrime din femeile din SUA, mai mult de 12 milioane, suportă agresiuni din partea foștilor sau actualilor parteneri măcar o dată în viață.

45. Conform datelor acumulate la Ministerul Afacerilor interne din Moldova (pe anul 2000), oferite de DI Victor Borș, inspector principal al direcției poliției ordine publică. Toate datele citate aici despre criminologia familială le-am preluat, cu bunăvoința autoarei (Ana Rapcea), din revista "Capitala".

Această stare de lucruri a dat naștere unei noi ramuri în criminologie, către finele anilor 70 ai secolului XX, "criminologia familială". Specialiștii în domeniu apreciază că omuciderea în cadrul violențelor intrafamiliale constituie circa 20-40% din totalul acestora și 50% din numărul crimelor de agest gen.

Violența casnică, susține Lidia Pogrebnaia, se manifestă prin aplicarea forței și amenințare cu scopul de a controla un om. Violența fizică, sexuală, emoțională și economică, precum și amenințările prezintă diverse forme ale violenței familiale. Scopul persoanei ce practică atare "activități" este să-și păstreze sau să-și consolideze autoritatea și controlul în relațiile de familie. "De remarcat că în ultimii ani omuciderile se caracterizează printr-o ferocitate deosebită. Cadavrele cu multiple leziuni foarte grave, torturate, ciopârțite, arse, dezmembrate, vădesc o cruzime, delicat vorbind, bestială".⁴⁶

Și asta este doar o secvență, poate cea mai neînsemnată, din spectacolul care se dă după culisele declarațiilor de dragoste. Aici ar trebui să anexăm statistica avorturilor, a sinuciderilor. Dar cine poate să facă o statistică a nopților nedormite, a crizelor de gelozie, statistica primelor fumuri de țigară pe care le trage o fată după ce o părăsește iubitul? Cine face o statistică a lacrimilor pe care le varsă femeile după ce le posedă soțul beat? Cine face o statistică a simpatiilor femeilor trecute de treizeci de ani, care nu-și mai iubesc bărbații? Inima omului nu e o jucărică pe care poți să o înfrumusețezi cu o fundiță roșie, ea e ceva mai mult. Iar dragostea nu încapă într-o caricatură cu căteluș de pe o felicitare americanăască. Dragostea nu se măsoară.

Toată această mascaradă e înfiorător de tristă. Tânăr fiind, cum poți să îmbraci această mască de bufon și să uiți

46. Ana Rapcea, *ibidem*.

înălțimile de unde ai coborât, ca să spui câteva replici pe această scenă a deșertăciunii în schimbul unor ochelari de soare? Cine e rău? Sfântul Valentin? Nu. Dragostea? Sigur că nu. Rea e numai atitudinea. Toată drama vieții noastre are la bază aceste jocuri necugetate ale tinerilor cu trupurile și sufletele lor. Tocmai pentru că dragostea trebuie trăită, nu trebuie să o consumi degrabă, tocmai pentru că e frumoasă, nu trebuie pusă spre vânzare, tocmai pentru că e atât de rară, nu trebuie neglijată când se ivește. Cum poate ceva atât de frumos, atât de înălțător, atât de rar și atât de scump ca dragostea să-ți iasă în cale chiar în acele zile neghioabe cu baloane și discuții fără haz? Nu credeți chiar pe oricine face astfel de declarații, dacă vreți să le auziți măcar o dată în viață spuse cu sinceritate.

Nu construiți palatul prieteniei voastre din cărămizile multe și strălucitoare, care se dau pe gratis, ale poftei, ci căutați pietrele tari ale iubirii adevărate. Căci pofta, care este tot timpul în mișcare, s-ar putea să vă lase singuri și să plece, iar dragostea..., *dragostea niciodată nu cade.* ^{1Cor. 13, 8}

Toate-mi sunt îngăduite, dar nu toate de folos. Toate îmi sunt îngăduite, dar nu mă voi lăsa biruit de ceva. ^{1Cor. 6, 12} Morala creștină nu ne interzice să ne îndrăgostim, ci numai ne recomandă să nu ne ucidem între noi. Câți ulcerosi nu mănâncă murăturile care le plac, ca să nu-și producă dureri? Câți nu beau bereși nu se duc în baruri, chiar nu mănâncă carne, pentru că adună bani pentru mașină sau televizor? Ce să mai spunem de afaceriștii care muncesc în străinătate și nu-și văd familia cu anii pentru niște bani nenorociți? De ce dar ne miră că unii oameni folosesc cu măsură plăcerile acestei vieți, ca să nu ajungă la catastrofele în care au pierit semenii lor?

Trupul nu este pentru desfrânare, ci pentru Domnul, și Domnul este pentru trup. ^{1Cor. 6, 13} Cei care încalcă această

lege de neschimbat se supun riscurilor descrise mai sus, ei nu vor scăpa niciodată de tirania propriilor patimi și de tirania demonilor. Ei nu vor ajunge niciodată la dragoste.

S-ar părea că e o contradicție în doctrina creștină: pe de o parte, Dumnezeu ne-a făcut atât de frumoși și a lăsat atracția aceasta atât de puternică între bărbat și femeie, iar pe de altă parte, ne recomandă fecioria. Ce-i asta, un fel de sadism divin? Da, pofta a sădit-o Dumnezeu, și, dacă vrei, pofta a ținut omenirea până acum. Nu, nu numai pentru că prin ea se nasc oameni noi, ci pentru că, dacă nu ar fi fost pofta, bărbații și-ar fi omorât pur și simplu femeile, iar femeile ar fi fugit de ei. E atât de puțină dragoste între femei și bărbați, încât numai pofta îi poate ține împreună. Câte perechi au fost gata să se despartă pentru totdeauna, dar pofta i-a întors înapoi. Dumnezeu știa asta.

Există două atracții diferite, una irațională, cea a poftei, care nu poate să lipsească, și cea a dragostei, la care se ajunge prin virtute. Mai înainte de a alerga la PRO TV ca să-ți ridici talonașul de câștigător, întreabă-te dacă ai priceput care e diferența între ele. Dacă nu vezi nici o diferență, aleargă mai departe.

Acum, o lume întreagă sărbătorește biruința poftei asupra dragostei. Chipul omenesc se retrage timid de pe arena lumii și în locul lui apare Animalul. Aceasta se simte în toată arta modernă. aceasta vedem în tablourile baroc, cu femei care ne arată spatele în locul feței. Aceasta vedem în filmele cu măști de animale umanizate, gen Star Trek. Aceasta se remarcă la femeile tinere care nu se mai văd din cauza picioarelor și a sânilor și a tinerilor din care au rămas numai gecile și pantalonii. A dispărut din viața noastră chipul pur și simplu, fața celui iubit.

Donjuani și Ciocioline

Unul din evenimentele obișnuite ale timpurilor noastre a fost alegerea porno-starului Ciociolina în Parlamentul Italiei. Aceasta denotă starea în care se află societatea noastră, nu pentru că ar fi vorba de o noutate în istoria omenirii, ci pentru că idealurile rușinoase de cândva, depășite pentru o vreme de bunul simț creștin, se întorc acum în societate în forma lor cea mai vulgară.

Istoria a arătat că predicile de amvon adresate acestor fete sunt greu auzite. Unul din prietenii mei, care făcea misiune la un orfelinat, îmi povestește odată despre performanțele sale: "Îți imaginezi, zice el, noi le predicăm că păcatul nu-i bun, dar educatoarele mi-au zis că au tras cu urechea la ceea ce discută fetele de 12-13 ani în camerele lor, toate vor să ajungă dame de trotuar în Occident!"

Eu m-aș fi mirat dacă aceste fete ar fi discutat despre "Plângerile" Sfântului Efrem Sirul sau ar fi enumerat cele 12 sărbători împărătești de peste an. Cei care predică nu trebuie să uite că, după plecarea lor, aceste fete rămân în compania neîntreruptă a altor "predicatori", adică a televizoarelor și casetofoanelor, care par să fie mai iscusiți decât noi în ceea ce vor să spună.

Vreau să le invit pe aceste fetișcane să se vadă cu ochii pe care îi vor avea peste vreo 10 ani. Să zicem că ți-ai cumpărat tricou cu NO și YES și ți-ai pierdut fecioria la 14 ani. Să zicem că te-ai uitat mult în oglindă și ai învățat să ridici sprânceană ca Cindy Crawford. Să zicem că, atunci când treci pe stradă, mulți își întorc capul să te vadă. Totuși, nu uita că nu toți cei care te văd se gândesc la același lucru.

Nu poți fi atât de tânără și să nu pari prostituată. Să știi că, de la o vârstă încolo, sunt oameni care ar putea să-ți reproducă cuvintele pe care ți le spune. În vremurile noastre nu este mare lucru să fii Rasputin, mă uit cu ce ești încălțată și-ți spun ce fel de muzică asculți, care îți este culoarea preferată, ce fel de bărbați îți plac și, dacă vrei, îți spun și alte lucruri. Și asta pentru că ai îmbrăcat uniforma MTV-urilor și a revistelor cu teste de personalitate și zodiacale. Tu ești un produs al acestor reviste, voma unor psihologi distrați, care au făcut din tine o carte deschisă pentru oricine vrea să te stăpânească.

Eu am să-ți dau un alt test de personalitate, care poate să-ți fie de folos:

1. Când îți lași genunchii afară ca să ți-i vadă bărbații, nu uita că oricare dintre ei a văzut o mulțime de genunchi mai frumoși decât ai tăi.

2. Când vezi un bărbat care se uită la tine, să știi că îți caută defectele. Bărbații știu că nu se vor culca cu tine, căci ar fi imposibil să te culci cu sutele de femei frumoase care cochetează. Însă pofta care se aprinde în ei, pentru a nu le aduce suferință, trebuie curmată într-un fel, "că nu gustăm atâta plăcere de pe urma uitatului cu poftă la o femeie, câtă suferință avem de pe urma creșterii poftelor".¹ De aceea, fii sigură, atunci când te analizează, îți caută ceva dezgustător, fie că ai umerii lați, fie că ai gleznele

1 Sf. Ioan Gură de Aur, op. cit., p. 220.

groase, fie că ești prost epilată, fie că te îmbraci fără gust. Unul din poeții postmoderniști mi-a zis secretul lui cum biruie el în astfel de cazuri, zice: "Când vezi o femeie frumoasă și te tulbură, adu-ți aminte că este cineva care s-a săturat de ea».

Eu n-aș vrea să par nici ironic și nici extravagant. Eu port această discuție cu oameni pe care îi cunosc, fără să le imput vreo vină, pentru că am o mulțime de prieteni printre ei, pentru că îi văd pe stradă, în troleu și oriunde. Noi nu putem face abstracție unii de alții. Pentru că sunt un om iubitor de libertate și țin la libertatea celui alt și pentru că știu că nu este om căruia să-i placă să trăiască penibilul, îndrăznesc să port acest dialog, nu pentru a interzice, ci pentru a oferi o posibilă interpretare a libertății.

Să zicem că nu-i nici un Dumnezeu și nici un fel de iad și rai, nu este nici păcatul, în genere, nu este rău și bine. Dar toți trebuie să recunoaștem că este suferință și plăcere și că relația dintre ele, de cele mai multe ori, ne scapă. De multe ori, urmărind plăcerea, obținem suferință sau, când nu ne așteptăm, simțim în suflet o ușurare inexplicabilă, ca o odihnă. Toți oamenii caută plăcerea, până și masochiștii aleg suferința, tocmai pentru aceea că ea le provoacă plăcere. Nimănui însă nu-i place suferința, singurătatea și boala. Și atunci, zicem și noi ca și Budha: "Da, viața este suferință. Da, pentru orice suferință este o cauză și această cauză trebuie găsită".

Tinerii se gândesc că dacă desfrânează sau se droghează și sparg carapacea stânjenitoare a moralei ajung la libertate. Filosofia lui Jim Morrison, care sună chiar așa: "Dacă până și câinii se iubesc când voiesc și unde voiesc, de ce n-ar fi și oamenii la fel", nu este o soluție. Atunci când îmbrățișăm o concepție existențială, e bine mai întâi să-i vedem rezultatele chiar pe patronul ei. Filozofii similare, care făgăduiesc

eliberarea, găsim la Nietzsche, Morisson, Kurt Cobain, dar toți au sfârșit-o foarte prost, fie că au înnebunit, fie că s-au sinucis. Dacă cineva crede că a te sinucide e mare lucru sau că a înnebuni e interesant, se înșală. Eu însumi am fost unul din adolescenții teribili, "artiști" de liceu, care își închipuie că a fi nebun e ceva extraordinar, după ce au citit Arthur Rimbaud sau Eugen Ionescu, dar am încetat să mai cred astfel după ce am fost internat la Socola pe când aveam 18 ani. Una este să privești "Zbor deasupra unui cuib de cuci", și alta este să îmbraci pijamalele acelea vărgate. Numai un om care nu a fost niciodată în comă poate crede că sinuciderea te eliberează și numai un tinerel care nu a fost închis niciodată într-o casă de nebuni și tratat fără voia lui poate spune că nebunia e interesantă. Libertatea trebuie să te ferească în primul rând de nebunie și boală. A fi liber înseamnă a nu putea fi șantajat cu nimic.

Oamenii suferă pentru că nu sunt liberi. Fiecare își închipuie că pentru a fi liber are nevoie de ceva, Salvador Dali zicea că pentru a fi liber e nevoie să fii puțin multimilionar. În fine, fiecare crede că știe de ce are nevoie pentru a fi liber.

Dar ce înseamnă a fi liber? Cred că fiecare e de acord că nu poți fi liber dacă depinzi de un om. Dacă depinzi de doi oameni, ești de două ori mai neliber. Iar dacă depinzi de anumite împrejurări, ești și mai puțin liber decât dacă ai depinde de toți oamenii luați la un loc. Însă și mai neliber vei fi dacă motivul dependenței tale se află în tine însuși, ca un cancer care crește tot timpul.

Cunosc o femeie cu o boală de ochi care m-a impresionat. Acesteia i se usucă pupilele și din cauza asta trebuie să-și pună niște picături speciale, foarte scumpe, altfel orbește pur și simplu. Pe mine m-a cutremurat gândul cât de mult depinde această femeie de acele picături. Cred că pe

oricine ideea de dependență îl îngrozește. Am văzut filme sau cel puțin am auzit de spasmele pe care le are un narcoman dacă nu își ia doza. Am văzut bețivi în criză. Nu ne plac, nu vrem să fim ca ei. Dar trebuie să știm că și beția și drogurile sunt numai forme de a scăpa de suferința singurătății. O altă formă, mai puțin condamnată, tocmai pentru că e cea mai răspândită, este desfrânarea.

Medicii tratează de alcoolism și narcomanie, însă nimeni nu te vindecă de boala desfrâului, dimpotrivă, ți se oferă afrodisiace. Da, desfrânarea are toate caracteristicile unei boli: provoacă durere, poate fi mortală, te izolează de societate și îți distruge viața. O femeie desfrânată își provoacă răni organice în timpul avortului, iar dacă folosește contraceptive, își dereglează activitatea hormonală, își deformează trupul și se îmbolnăvește. O elevă de liceu, dacă o apucă pe această cale, devine insuportabilă pentru părinți și părinții pentru ea, nu mai este capabilă să învețe și este un ghem de nemulțumire, adică suferă ca orice bolnav, ea nu mai este aptă de comunicare, singura ei comunicare devine cea sexuală cu partenerul său. Dar cine vrea să se convingă că aceasta este o boală, să ia obiectul desfrânării și va vedea că spasmele narcomanului și umilința alcoolicului sunt nimic pe lângă criza desfrânatului.

Oamenii au ajuns să fie niște prelungiri ale poftei. Lumea este un sanatoriu de bolnavi care se folosesc unii pe alții ca medicament pentru boala lor. De aceea ei au nevoie unii de alții. Ei sunt nedespărțiți, legați între ei ca niște ocnași cu lanțurile poftei. Dar ceea ce este mai cutremurător este că nu pofta reiese din noi, ci noi reieșim din ea. Industria de unelte de satisfacere a plăcerii, de păpuși gonflabile și vibratoare ne descoperă tirania poftei în sine. Pofta și-a câștigat un statut independent, dominându-ne din irraționalitatea sa devoratoare. În epoca sex-shopurilor, noi

asistăm la personificarea poftelor, dincolo de orice idee de cuplu sau lege a perpetuării. Când tânărul din cauza filmelor și a afişelor cu care trăiește, își începe viața în doi după o perioadă lungă de onanism, celălalt devine pentru el un substitut al masturbării. De aceea generația Coca-Cola își schimbă atât de ușor partenerii, pentru că ei nu mai pot resimți sentimentul de cuplu și, practic, se masturbează între ei. Aici nu mai poate fi nici un fel de adâncime, dispare până și gelozia. Nu în zadar o păpușă gonflabilă costă de la 100 de dolari în sus, pe când o basarabeancă frumoasă costă în Chișinău 5 dolari, dar și mai ușor o iei pe degeaba.

Dar să zicem că pentru fetele de azi e o mândrie să valoreze mai ieftin decât o bucată de gumă. Dar dacă cineva e capabil de mândrie, trebuie să fie capabil și de rușine. Dacă te mândrești cu un iubit care se satisface singur, dacă nu te vede o săptămână, sau se culcă cu alta, e foarte straniu. Dacă te mândrești că ești frumoasă dar în același timp te umilești în acest hal, e și mai straniu. Atunci care ar putea fi vreun motiv pentru care să te rușinezi? Te rușinezi că nu ai fost în barul cutare, pentru că e scump? Te rușinezi când nu știi cine e reprezentat pe un nenorocit de poster? Te rușinezi și-aș spune să o îmbrățișezi pe mama ta, dacă trece din întâmplare pe lângă gașca voastră, pentru că e de modă veche?...

Pentru ce acest mit al femeii emancipate sexual? El nu poate avea urmări bune într-o societate în subconștientul căreia, vrei nu vrei, persistă urmările moralei creștine. Nu zic că populația noastră este religioasă, ci tocmai poate pentru că îi lipsește sensibilitatea orientalilor de la care ne-a parvenit setea de femei "emancipate". Aceia cred că ating prin actul acuplării niște stări spirituale ei își distrug în numele unor întâlniri cu monștri spirituali sentimentul geloziei și al fidelității dar omul european, chiar și cel necreștinat nu poate împăca gelozia din el nici pentru cea mai mare

satisfacție. Dimpotrivă, cu cât mai mare este plăcerea, cu atât crește și gelozia. Se petrece atunci un fenomen paradoxal: bărbatul vrea să aibă o femeie "emancipată", chiar o răpește de la alții, dar nu suportă ca cineva să se atingă de femeia lui. La început el o acceptă, pentru că mândria lui prostească îi spune că e mare și tare dacă a putut cuceri o femeie dorită de toți. El nu simte gelozie pentru bărbații care au fost cu femeia lui, deoarece crede că a furat-o de la cei de până la el și că le este superior, cu timpul însă, după ce ea devine a lui, după ce i se lehamisește de ea, i se pare că cei de până la el, de fapt, i-au furat-o lui. Așa apare situația străveche care mocnește în majoritatea familiilor, ceea ce mulți numesc simplu "nefericire". Această nefericire trebuie învinsă la tinerețe.

Trupul nu este o jucărie cu care te joci până o strici. Trupurile noastre sunt ca un fel de peșteră din Alibaba și cei 40 de hoți, spunem "Sesam deschide-te" când intrăm, iar după ce ne îmbătăm de ceea ce vedem acolo, uităm parola și nu mai știm să ieșim. Și dacă am văzut trupuri fără suflare, care nu mai simt nici plăcere și nici nu o mai provoacă, înseamnă că este altceva, nevăzut, care le face să se miște și să fie atrăgătoare. Acest altceva este sufletul. Doar el ne face să fim mai mult decât o păpușă de gumă, dacă nu-l neglijăm. Altfel, am văzut, suntem chiar mai fără preț decât păpușile gonflabile.

Noi trebuie să ne smulgem din labele reci ale lumii. Nu vă lăsați modelați de afișe și acele teste idioate care sunt peste tot: "Vrei să știi dacă ești iubită? Vrei să știi dacă ești o persoană încrezută? Vrei să știi dacă ești un partener bun?" Aceste teste nu ne descoperă cine suntem, ci mai mult ne învață să fim ceea ce nu suntem. Cineva după aceea se folosește foarte mult de noi. Tinerii sunt prostuți, ei iau în serios orice "secret" de a-l cunoaște pe celălalt și pe sine,

mai ales când aceste secrete sunt prezentate sub forma savantă a unei psihologii sau filozofii.

Nu poți să te lași zombat în așa măsură, este inuman. Cum poți să te simți măgulită când ți se spune "iapă" sau "elefant"? Anume acesta este idealul pe care ți-l propune Kama-Sutra. Dacă ți-ar fi spus un coleg de clasă "iapo", te supărai, iar dacă citești vreo porcărie care te face "femeie-iapă" sau "femeie-capră", te crezi interesantă. Desigur, nu poate nimeni să-ți interzică să fii iapă sau vacă, dar nu cred că este lucrul cel mai de cinste.

Tinerii se grăbesc să-și "trăiască clipa", e un lucru bun. Dar orice clipă trebuie trăită astfel încât să nu te lipsească de accesul la clipele care vor urma. Orice faptă necugetată rămâne pe fața noastră ca un tatuaj. Atunci când tu, într-o anume clipă, voiești să-ți tatuezi un șerpișor pe obraz, gândește-te că s-ar putea să fie și o clipă în care tu vei vrea să ai obrazul curat, dar nu vei mai putea. De aceea, orice faptă pe care o faci, de dragul libertății, vezi dacă nu cumva ea îți închide ușile spre alte libertăți, spre alți oameni și spre altă viață, pe care s-ar putea ca mai târziu, când vei înțelege mai multe, să le dorești, dar nu vei mai fi liber să le ai. Viața nu este numai ceea ce vezi tu la o etapă dată, există o mulțime de vieți paralele, fără îndoială, mai interesante decât monotonia teraselor și a discotecilor, căci nu poate fi bucuria gloarei o bucurie evoluată, ea rămâne în zona grotescului și a penibilului, în care niciunui om nu-i șade bine să rămână. A trăi clipa înseamnă a o proiecta în viitor, înseamnă a-ți concentra tot ce ai mai bun în acea clipă. Și cu cât viitorul acesta este mai îndepărtat, cu atât clipa este mai bogată și mai intensă. Însă cei care se bucură desăvârșit de trăirea clipei sunt cei care au conștiința veșniciei, căci clipa lor nu amenință să se spargă, ca un balonaș de săpun, o dată cu venirea morții.

Încă niciodată societatea nu a fost mai uniformă și mai aplatizată decât azi. Și tocmai tinerii, care erau întotdeauna focar al noutății și al nonconformismului, au ajuns tagma cea mai conservatoare și plicticoasă. Din viața lor au dispărut imprevizibilul și aventura, au dispărut personalitatea și curajul. Toți poartă același fel de haine, ascultă același fel de muzică, poartă aceleași discuții și, ce e și mai dezgustător, au același vocabular, care se reduce pe zi ce trece. Tinerii au până și același mers și aceleași gesturi: țin într-un anume fel țigara și într-un anume fel sorb cafeaua, într-un anume fel își întorc capul când îi strigi, fie că ești în New York, în București sau la Moscova. Toată viața lor este o imitație a unor staruri, actori sau muzicanți de duzină. Toată energia lor se cheltuiește în repetiții penibile a unor gesturi și replici care le-au plăcut. Ei sunt umbre care cad de pe ecranele televizoarelor.

Astăzi e foarte original să fii om, nu păpușă gonflabilă, nu vibrator.

Acum e vremea Donjuanilor și a Ciociolinelor, însă a unor Donjuani și Ciocioline triste. Acum nu mai este mare lucru nici să seduci pe cineva. Asta însemna ceva în societatea medievală, când domnea inchiștiția romano-catolică și exista fantoma ideii de păcat. În Imperiul Bizantin, o desfrânată avea preț dacă avea în palmares măcar un călugăr, că marinari poate seduce orișicine, însă astăzi, pentru că nu există moralitate, nu mai există piedici, nu mai înseamnă mare lucru nici donjuanismul, nici ciociolinismul. Când soții își caută familii cu care fac schimb de parteneri, când o femeie e înapoiată dacă nu-și înșală soțul, cred că trebuie să îngropăm cu bine mitul lui Don Juan. Adio Donjuani și Ciocioline, voi pur și simplu nu mai aveți condiții să vă desfășurați în epoca noastră, sunteți un caz obișnuit, vă pierdeți în mulțime și nu mai treziți nici admirație, nici ciudă, nici invidie.

Și asta pentru că din societatea noastră dispar cu încetul contrastele. Noțiunile de rău și bine s-au amestecat indescifrabil. Jumătatea albă din semnul yin și yang al taoiștilor pare să se fi întunecat, doar bulinuța albă mai licărește slab pe cerul negru al păcatului.

Filmul

“Ultimele ispite ale lui Hristos”

(De la icoana bizantină la televizor)

Scriptura nu ne dă nici un detaliu asupra înfățișării lui Iisus Hristos. Aceasta a putut da naștere la păreri controversate în ceea ce privește chipul istoric al Mântuitorului. Adevărul despre înfățișarea Domnului a preocupat mințile creștinilor încă din vremurile imediat următoare ultimilor săi martori oculari.

Motivul pentru care chipul Mântuitorului nu s-a răspândit printre primii creștini ține chiar de esența creștinismului, de înalta filozofie concentrată anume în jurul lumii spirituale, duhovnicești și nu a celei materiale. De aceea și chipul material al lui Hristos, adică istoric, a fost foarte ușor înlocuit prin simboluri cum era de exemplu peștele (pe care creștinii îi purtau la gât, din piatră sau chihlimbar, la fel cum noi purtăm astăzi crucea), fără nici o pagubă pentru credința în El. Primii creștini, deoarece erau în așteptarea celei de a doua veniri a Mântuitorului (pe care o considerau imediată), se concentră mai mult asupra părții spirituale, ceea ce privea direct mântuirea lor, acordând o mai mică atenție amănuntelor exterioare, cum ar fi fost, de exemplu, înfățișarea fizică a Mântuitorului Hristos.

Sigur că lucrurile nu au stat așa și mai târziu. Pentru că nu toți ajungeau la înalta filozofie creștină, iar slava despre Înțeleptul

din Nazaret trecuse de hotarele poporului Său, adică se răspândise printre păgâni, au început să apară imagini ale Mântuitorului, după felul în care și-L închipuia fiecare popor. La romani, de exemplu, îl găsim pe Hristos reprezentat în chip de soldat cu o oaie în spate (Blândul Păstor, catacombele romane sec. II-III), iar la greci în chipul unui tânăr imperb, după modelul lui Hermes. Într-un cuvânt, cultul trupului cultivat de greci, antropocentrismul păgân se răsfrâng inevitabil și asupra reprezentărilor picturistice ale lui Hristos.

Împotriva acestui fapt se revoltă părinții Sinodului V-VI Ecumenic (692) la care se interzic categoric, prin canonul 100, toate imaginile "...care amăgesc vederea și care strică mintea și împing spre ațățările plăcerilor rușinoase". Din această cauză se stabilește ca mod de reprezentare a Mântuitorului, a Maicii Lui și a tuturor sfinților stilul bizantin, care se păstrează până astăzi în bisericile ortodoxe. Grav și esențializat, stilul bizantin își propune să surprindă starea trupului îndumnezeit, duhovnicesc, lipsit chiar și de cea mai mică aluzie la cele trupesti, trupul nou despre care vorbește apostolul Pavel. Acest canon a fost încălcat în Apus, unde se dezvoltă o pictură dulceăgă și chiar perversă, începând cu arta renașterii și până azi.

Care este, totuși, adevărul despre înfățișarea Domnului, căci, de vreme ce S-a întrupat și a trăit printre noi, evident că a avut și un chip istoric în care S-a ivit timpului?

Iată ce găsim în acest sens la filosoful creștin Origen în lucrarea sa "Contra lui Celsius", scrisă în 248, în care el aduce cuvintele lui Celsius: "Dacă Duhul lui Dumnezeu cu adevărat S-a sălășluit în El (Iisus), atunci El ar trebui să se deosebească de ceilalți prin irumusețea chipului, desăvârșirea trupului, la fel și prin arta vorbirii. Pentru că e cu neputință de crezut că cel în a cărui trup a fost ceva dumnezeiesc să nu se deosebească cu nimic de ceilalți. Și

totodată, oamenii povestesc cum că Iisus ar fi avut o statură mizerabilă și o față atât de urâtă, încât provoca greață”.¹

Părerea despre o înfățișare neatrăgătoare a Mântuitorului a existat printre teologii creștinismului timpuriu (Tertulian, Sfinții Clement și Chiril al Alexandriei. Sf. Irineu de Lyon s. a.), bazată pe înțelegerea literală a versetului din proorocul Isaia, ce se referă la întruparea lui Dumnezeu: *...nu avea nici chip, nici frumusețe, ca să ne uităm la El, și nici o înfățișare ca să ne fie drag. Disprețuit era și cel din urmă dintre oameni.* ^{Is. 53, 2-3} Totuși, tindem să ne alăturăm Părinților care găsesc în acest verset indicația directă anume asupra patimilor Mântuitorului. În acest fel, descrierea, evident respingătoare, nu afectează cu nimic concepția despre desăvârșirea fizică a Domnului Hristos.

De fapt, imperfecțiunea însăși este o urmare a căderii. Căci *a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său* ^{fac. 1, 27} și *a văzut Dumnezeu că este bine.* ^{fac. 1, 12-18-21-25} Deci, făcându-l pe Adam, Dumnezeu l-a făcut desăvârșit și doar păcatul a putut atrage după sine toate imperfecțiunile de mai târziu, chiar și cele fizice, ca stigmatul *ale morții de care a murit* ^{ac. 3, 3} prin călcarea poruncii. Însă “sfințenia trupului Dumnezeului și Domnului era infinit mai mare decât sfințenia în care a fost creat trupul făpturii - a lui Adam”.² Orice imperfecțiune fizică, în cazul dat, în descrierea Mântuitorului, ar intra în contradicție cu absența păcatului despre care spunem că-l caracterizează. Desăvârșirea fizică a lui Hristos este și cheazășia succesului înnoirii vechiului Adam de către Noul Adam - Domnul.

1. Iu. G. Bobrov, *Bazele iconografiei ruse vechi* (Osnovi iconografyi drevnerusskoi jivopisi), Axioma, Sankt-Petersburg, 1995, p 188;

2. Sf. Ignatii Briancianinov, *Izlojenie ucenia Pravoslavnoi Tercvi o Bojiei Materi, Stasisi, Sanct-Peterburg, 1997, p 10;*

Pomind de la același fapt, al Dumnezeirii lui Hristos, înregistrat de Origen, sfântul Ignatie Briancianinov scrie:³ "Trupul Dumnezeului-om avea o grație și frumusețe neobișnuită, după cum a cântat despre El proorocește protopărintele Lui, sfântul prooroc David: *Împodobit ești cu frumusețea mai mult decât fiii oamenilor.*" Ps. 44.² Însă frumusețea trupească a Dumnezeului-om nicidecum nu producea asupra părții feminine acele impresii pe care, de obicei, le produce asupra ei frumusețea bărbaților.⁴ Să fie respins și blestemat un astfel de gând mârșav și hulitor de Dumnezeu, care, de altfel, este acceptat și exprimat de eretici.⁵ Dimpotrivă, trupul lui Hristos vindeca toate patimile, și sufletești, și trupesti. Însușire de care era el pătruns, acea însușire o transmitea [și altora]. El (trupul) din belșug răspândea harul Dumnezeiesc tuturor celor ce priveau la el, tuturor ce se atingeau de el, și bărbaților, și femeilor. *Putere ieșea de la El, mărturisește Evanghelia, și-i vindeca pe toți.* Lc. 6, 19 *Și câți se atingeau de El se vindecau.* Mk. 6, 56 Acesta este acel trup Dumnezeiesc despre care Însuși Domnul a mărturisit: *Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică, și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi.* In. 6, 54-56 "

De aceeași părere este și Sf. Ioan Gură de Aur, zicând că "Iisus era preafrumos"; împreună și Sf. Grigore de Nissa, Fer. Augustin, Sf. Ambrozie al Mediolanului erau convinși că Dumnezeu-omul era *împodobit cu frumusețea mai mult decât fiii oamenilor; revărsatu-s-a har pe buzele Tale, pentru aceasta Te-a binecuvântat pe Tine Dumnezeu, în veac.* Ps. 44, 3

3. Idem, p 11.

4. Cazul Mariei Magdalena, care, atingându-se de picioarele Lui, a căpătat sfințenie și a divorțat cu păcatul;

5. Romanul inspirat din Evanghelie cunoscut sub numele: *Passion douloureuse de notre Seigneur Jesus-Christ*, par Ecaterine d'Emerich (nota Sfântului). În secolul nostru vezi de ex. *Evanghelia după Iisus* de Jose Saramago (Nobelul pentru 1997).

“Cu totul altfel rezolvă problema înfățișării lui Hristos regizorul Martin Scorsese în filmul *Ultimele ispite ale lui Hristos* (după cartea lui Nikos Kazantzakis).⁶ Pentru el, Iisus Hristos nu este un Ales, nu este Altfel, El nu numai că este la fel cu toți, ci chiar e mult mai obișnuit [banal] decât toți oamenii obișnuiți. Fața lui nu numai că nu este plină de Duh, ci este respingătoare fizic, în figura lui e multă platitudine, la fel ca și în viața Lui. Și revenirea lui la conștientizarea misiunii sale și a necesității jertfei, când el în discuția cu Iuda afirmă că principalul e să-ți eliberezi sufletul, deoarece altfel lanțul răului nu va fi rupt niciodată, că principalul nu e eliberarea de sub puterea romană, nu salvarea trupului, cum susține Iuda, ci salvarea sufletului; toate acestea nu-l conving pe privitor prin dezlegările metaforice ce se dau evenimentelor și mai cu seamă răstignirea, plină de amănunte pur fiziologice, și suferința lui Iisus pe cruce. El moare fizic pe cruce, și nu-ți vine a crede că duhul lui se va întoarce la Dumnezeu-Tatăl”.

Dar ceea ce rămâne din filmul lui Scorsese nu este nici măcar această filozofie joasă, ci ceva mult mai înfricoșător. Ideea că Hristos n-a fost Dumnezeu o găsim încă în Evanghelii, la iudeii ucigași de Dumnezeu, fapt pentru care L-au și răstignit: *Pe acesta l-am găsit răzvrătind neamul nostru și zicând că el este Hristos.* ^{Luca 23. 2} Că Hristos ar fi fost născut din desfrânare și că avea demon - și asta găsim în Evanghelii, susținute de aceiași iudei necredincioși (Marcu 3, 22; Ioan 8, 41). Scorsese însă merge mult mai departe, el ecranizează bârfele neroade create în jurul Mântuitorului și a Mariei Magdalena.

6. Amintim că Nikos Kazantzakis, considerat cel mai mare prozator grec al sec. XX, este atât deținătorul premiului Nobel, cât și “deținătorul” anatemei date de Biserica Ortodoxă Greacă.

7. Iacovlev E. G. *Chipul lui Hristos în ortodoxie în contextul culturii universale* (“Образ Христа в православии в контексте мировой религиозной культуры”), Naucino Bogoslovskie Trudi, Belgorod, 1999, p. 240.

De altfel, acest subiect nu l-a preocupat doar pe Scorsese. Scriitorul spaniol Jose Saramago publică un roman cu același subiect *Evanghelia după Iisus* (tradus imediat în rusește), pentru care obține și Nobelul pe anul literar 1997.

Subiectul l-am auzit discutat și de yoghinii din România, care cred că și-au importat argumentul de la colegii din occident. Prin analogii sincretiste, yoghinii, mai ales cei occidentalizați, caută să-și motiveze orgiile nu numai prin zeitățile lor, cum ar fi Krișna (care avea 16800 de ciobănițe-gopi), ci și prin atribuirea, în chip mincinos, a astfel de însușiri sfinților și chiar Mîntuitorului Hristos. (Știm deja speculațiile ce se fac pe seama asemănării cuvintelor Krișna și Christos). Acestora le place să aducă cazul Mariei Egipteanca și a Mariei Magdalena, cât și diverse pilde din Pateric în care se arată căderea unor călugări, iar după aceea pocăința și îndreptarea lor.

Yoghinii chiar au găsit și citatul evanghelic în care Hristos "laudă" desfrânarea: *Iertate sunt păcatele ei cele multe, căci mult a iubit.* Luca 7. 47 În concepția lor, "căci mult a iubit" s-ar referi la faptul că a iubit mulți bărbați. Pentru că am avut o discuție epuizantă cu unul din ei, care mai era și scriitor pe deasupra, dar nu s-a lăsat convins, îndrăznesc să precizez lucrurile. Dacă Hristos a lăudat-o pe Maria Magdalena pentru că "a iubit mulți bărbați", după cum zic yoghinii, de ce dar Magdalena, care l-a iubit sincer pe Iisus până la sfârșitul vieții, s-a lăsat de desfrânare, dacă pentru asta a fost lăudată de El? De unde știm că s-a lăsat de desfrânare? Plânsul ei o arată. Altfel, ce motiv avea să vină și să se umilească în fața tuturor o femeie care avea atâta "trecere"? Pentru că a propovăduit împreună cu apostolii până la sfârșitul vieții și pentru că a fost primul om căruia i s-a arătat Hristos după înviere (Ioan 20, 14-16). Dar să lăsăm.

Ceea ce supără la acest film nu este atât subiectul, căci e făcut de un necredincios, ci faptul că el a fost arătat într-o țară

preponderent ortodoxă. Nicăieri în lume nu se mai poate arăta astăzi un film antisemit, fără urmările de rigoare, cu atât mai mult în Israel. Niciodată televiziunea din Istanbul nu va arăta un film în care este batjocorit Mahomed. Iar în India nici măcar o vacă nu îndrăznește nimeni să o alunge de pe autostradă, pentru că este sfântă!

Același film a fost arătat și în Rusia în 1997. Iată ce scrie despre asta poate cel mai vestit apologet al Rusiei contemporane, diaconul Andrei Kuraev: "Evenimentul cel mai scandalos din viața religioasă a Rusiei pe anul 1997 s-a petrecut la 9 noiembrie. În această seară de duminică, NTV-ul⁸ a rulat filmul *Ultimile ispite ale lui Hristos*. Conflictul ce se cocea în ascuns în ultimii ani a răbufnit: uriașul imperiu informațional al Rusiei a declarat război pe față Bisericii Ortodoxe Ruse".⁹

"Biserica nu dăduse motiv pentru aceasta. Drept motiv a servit doar calendarul. 9 noiembrie - aniversarea "noptii de cristal". Este acea tristă noapte, când în Germania nazistă au început persecuțiile asupra evreilor. Se înțelege că regizorul principal al NTV-ului, Alexandr Faifman, și stăpânul NTV-ului, d-l Gusinski, care îmbină postul de director general al "Media-MOST" și de președinte al Congresului Evreiesc din Rusia, pe bună dreptate păstrează o amintire dureroasă despre această noapte. Însă de ce pentru crima neopăgânilor germani (iar nazismul, hrănit de ocultism, era dușman pe față nu numai al iudaismului, ci și al creștinismului) el a hotărât să se răzbune pe credincioșii ortodocși din Rusia? De ce această durere a lui s-a revărsat ca o jignire peste acel popor care a salvat comunitatea evreiască europeană de la anihilare?"

8. NTV (HTB rus.) Post de televiziune independent evreiesc, unul din cele mai populare în Rusia postsovietică.

9. Diacon Andrei Kuraev, "Kak delaiut antisemitom", Ed. Odighitria, Moscova 1999.

"N-au fost jigniri? A fost doar dreptul fiecărui om de a-și exprima liber opinia? Da, un astfel de drept există. Dar există și limitele lui firești. Mișcarea liberă a mâinii mele se termină acolo unde începe fața altui om. Durerea celui alt - iată granița peste care nu trebuie să treacă nici cele mai legitime sentimente ale mele. Nici bucuria mea, nici durerea mea personală nu trebuie să provoace durerea altor oameni (...)"

"Da, orice om are dreptul la o discuție cu creștinii, dreptul la critică și la contradicție. Dar nu are dreptul să scuie și să hulească. Este blasfemitor să întipărești în memoria oamenilor scene de pat cu participarea Mariei Magdalena și... Iar explicațiile: "Vedeți, este intenționat, sunt halucinații pe care diavolul le naște în conștiința Răstignitului" deloc nu ușurează arsura. După învățătura creștină, gândurile rele și mincinoase în genere nu pot să apară în conștiința Dumnezeului-om, Hristos. Nu poate în interiorul Fiului lui Dumnezeu să răsunе glasul împăratului întunericului".

"Dar nu numai din punctul de vedere al credinciosului e blasfemitor acest film. O lectură intenționat blasfemitoare a Evangheliei este promovată de o masivă mișcare anticulturală. Setea de a batjocori, de a spurca tot ce este înalt, este caracteristică pentru boierii contemporani. Pușkin devine interesant nu prin poezia sa, ci prin "lista sa de Don Juan"; de Ceaicovski își amintesc mai mult în legătură cu problemele minorităților sexuale..."¹⁰

Lupta Bisericii împotriva unor astfel de subproducții nu este lupta unor fanatici împotriva progresului cultural, ci un îndemn de a ne îndrepta spre adevărata cultură. Un îndemn de a descoperi și de a face cunoscute anume acele adâncimi

10. Diacon Andrei Kuraev, *ibidem*.

ale spiritului uman pe care nu le au dobitoacele, adică conștientizarea veșniciei sufletului nostru omenesc, conștientizarea înaltei filozofii la care suntem chemați.

Aici nu avem de a face doar cu o simplă violare a intimității religioase a creștinilor, ci asistăm la o deformare a realității și înstrăinare patologică de echilibrul minim intelectual, necesar fiecărui om. Filmul *Ultimile ispite ale lui Hristos* a fost respins nu numai de credincioși, ci chiar și de oamenii străini de religie, anume pentru că acest film e plin de un naturalism nelalocul lui, și nu de realism, în cel mai larg înțeles al cuvântului.

În teologia ortodoxă există un concept precum "realismul mistic religios" (Pavel Florenski, Leonid Uspenski ș. a.), esența căruia se conține în aceea că iconografia, creând "chipul de neînchipuit" (sau "asemănarea de neasemănat"), reflectă suprema, dumnezeiasca realitate. Și de aceea simbolul religios e mult mai realist decât iluzoria imitație a vieții din pictura realistă. Simbolul nu se opune realismului, mai mult decât atât, simbolul nu se opune realismului, ci imaginației abstracte care refuză orice relație cu realitatea, în afară de cea cu sine însăși.¹¹

De aceea reprezentarea canonică a lui Hristos în iconografia ortodoxă este și cea mai apropiată de realitatea istorică și mistică a Lui, și numai imaturitatea spirituală a unora a dus la decăderea icoanei până la varianta ei renascentistă, romano-catolică. În acest sens e foarte ușor să urmărim starea spirituală a unui popor și epoci în funcție de modul de a gândi icoana - chipul văzut al celor nevăzute.

Cu filmul *Ultimele ispite ale lui Hristos* omenirea atinge apogeul regresului moral și spiritual. Ceea ce Dumnezeu a

11. Citat de Iacovlev E. G. ibidem, p. 240.

făcut la început "după chipul și asemănarea Sa" nu mai există. Acum omul îl "face" pe Dumnezeu după chipul și asemănarea sa stricăcioasă (Romani 1, 23).

Iar dacă prin cea de "a șaptea artă" - filmul -, pictura s-a întrecut pe sine și, pe bună dreptate, putem numi filmul o pictură vie, mai mult decât încercarea anticilor de a opri timpul în loc, acel neputincios suspin al lui Gheote: "O, mai oprește-ți pasul, secundă care treci", atunci filmul *Ultimile ispite ale lui Hristos* e urmarea inevitabilă a nerespectării unui atât de neînsemnat, părea, canon iconografic de la 692.¹² Neascultarea romano-catolicilor și practica unei picturi religioase catalizate de sentimentele firii căzute au evoluat o dată cu prelungirea picturii în arta cinematografică, și nu vom greși când spunem, în formele grave pe care le desprindem din acest film.

12. Împotriva acestui fapt se revoltă părinții celui de al Cinci-Șaselea Sinod Ecumenic (692), la care se interzic categoric prin canonul 100 toate imaginile indecente. "Poruncim, așadar, ca de acum înainte, în nici un chip să nu se mai zugrăvească, fie pe table (tablouri), fie altcumva înfățișate, chipuri care amăgesc vederea și care strică mintea și împing spre ațășările plăcerilor rușinoase. Dacă cineva s-ar apuca să facă acest lucru, să fie anatema".

De ce suferim din dragoste?*

Întrebare: *Dragostea e un sentiment pe care îl trăiește orice tânăr. Dar, de multe ori, acest sentiment provoacă suferințe. Cum să ne protejăm de rănille săgeților lui Cupidon?*

Răspuns: Dragostea nu numai că este un sentiment pe care-l trăiește orice om, ci am putea spune că ea este însăși viața și scopul vieții. Depinde în ce fel înțelegem noi dragostea. Pentru că există mai multe definiții ale acestui sentiment. Fiecare popor, cultură au definit-o din punctul lor de vedere.

În înțelesul obișnuit, deja consacrat, dragostea este relația dintre bărbat și femeie, care, de cele mai multe ori, se limitează la una trupească. Aici am putea opune o atitudine pe care o numim moralistă, adică dragostea la nivel de suflet, spirituală – platonică – și dragostea afrodisiacă, adică trupească. Orientalii au o carte despre dragoste, care se numește *Kama-sutra*. Cartea cuprinde și descrie poziții ale corpului prin care se poate obține maximum de plăcere trupească. Acestei cărți noi, creștinii, îi opunem altă carte a dragostei – Evanghelia. Dumnezeu Însuși este dragoste, spune apostolul și evanghelistul Ioan. Dumnezeu este iubire.^{1 Ioan.4:8}

* Interviu cu monahul Savatie realizat de Alina Grigoraș în cadrul emisiunii *Miracol și credință* la radio Antena «C», martie 2000.

De ce dar apare această suferință dincolo de plăcerea, bucuria întâlnirii dintre bărbat și femeie, care, prin unirea lor, *se fac un trup*, ^{Matei 19, 5} după cuvântul lui Dumnezeu? Însuși Dumnezeu a sădit în trupurile noastre această pornire a unora către alții – bărbatul către femeie și femeia către bărbat. Care este o tendință și o atracție firească, cu toate că, de multe ori, această lege a firii este încălcată prin homosexualitate la bărbați sau lesbianism la femei. Adresându-se romanilor, apostolul Pavel le spune că *au schimbat pe Dumnezeu Cel nestricăcios și s-au închinat făpturii stricăcioase* ^{Romani 1, 23}. Ce înseamnă asta? Avem această situație atunci când omul, uitându-l pe Dumnezeu, își face din persoana iubită un idol – un înlocuitor al lui Dumnezeu. Atunci când toate aspirațiile, toate ideile sale despre bine și frumos el le investește în această persoană iubită și mai târziu nici nu le poate vedea altfel decât prin această persoană. Lucrurile sunt bune și frumoase atâta vreme cât relația lor este reciprocă. Dar, în momentul despărțirii, omul suportă un mare șoc. Viața lui se golește de ceea ce a avut el mai important. Pentru că aici are loc un transfer de personalitate. El se deplasează și devine tu, tu devine eu. De altfel, cum spune și apostolul Pavel: *căci, odată căsătoriți, trupurile voastre nu vă mai aparțin, ci trupul bărbatului este al femeii și trupul femeii este al bărbatului* ^{1 Corinteni 7, 4}. Pentru a evita această suferință firească și după cum vedem, ușor de explicat, atitudinea noastră trebuie să fie foarte corectă, înlăturând excesele. Deoarece orice exces presupune necunoscutul. Orice exces este un risc...

1. Deoarece este un interviu, citatele se dau din memorie, deci nu sunt întotdeauna exacte ca formă, dar își păstrează sensul. Trimiterile le-am adăugat în varianta scrisă, nu am transformat însă varianta vorbită, pentru a nu da senzația de fals. Mărturisesc că nu sunt un bun cunoscător al Scripturii.

Întrebare: *Cum poți să eviți excesul atunci când ești îndrăgostit? Aceasta ar presupune un control asupra sentimentelor, or, când se îndrăgostește, omul adesea pierde acest control.*

Răspuns: Noi spunem că inima este oarbă, dragostea este oarbă. Însăși apariția acestui sentiment este excesul despre care vorbesc. Acest sentiment, pe care ne-am obișnuit să-l numim așa, nu este, de cele mai multe ori, însăși dragostea. Atunci când Eminescu spune că este *un instinct atât de van, ce le vine și la păsări de vreo două ori pe an*, el nu greșește deloc, chiar dacă el însuși era pradă acestui sentiment.

Întrebare: *A spus-o într-un acces de luciditate?*

Răspuns: A spus-o mai degrabă într-un acces de misoginism. Se vede că suferea mult de pe urma relației sale cu Veronica Micle, care la rândul ei era căsătorită, și nu-l avea numai pe Eminescu drept amant. De multe ori întâlnim la romantici aceste excese de misoginism, care nu sunt deloc luciditate și care nu sunt deloc înțelepciune. De ce? Spre deosebire de această atitudine a romanticilor, pe care o găsim și la Schopenhauer, la Nietzsche, la mulți alți filozofi – de diminuare a rolului și a însemnătății femeii (ei înșiși fiind, în același timp, niște desfrânați), în ortodoxie nu există această atitudine față de femeie, chiar dacă există călugărie. Misoginismul, disprețul față de femei, este un păcat care strigă la cer. Atunci când diminuăm sau înjosim făptura lui Dumnezeu, zidirea mâinilor Lui, pe motiv că este femeie, noi ne ridicăm împotriva Făcătorului. Însuși și prin aceasta arătăm că Dumnezeu a comis o eroare și a creat o făptură imperfectă. Femeia nu este mai puțin perfectă decât bărbatul. Noi învățăm doar atât – că femeia are o voință mai slabă decât bărbatul. În Noul Testament, Mântuitorul Hristos o recuperează pe Eva cea căzută, prin care a pătruns păcatul

în lume, și o ridică la demnitatea care o poate întrece pe cea a bărbatului. Uitați-vă cine este primul om care-L întâmpină pe Hristos după înviere – este chiar Maria Magdalena, desfrânată despre care aflăm din Evanghelie. Ea este primul om care vede cea mai mare minune din istoria Universului – minunea învierii lui Hristos, prin care tot neamul omenesc a înviat și a fost restabilit. Spre deosebire de acest fel de a vedea și a înțelege femeia, există asceza, monahismul oriental – cel budist sau krișnait, care cultivă iarăși o atitudine disprețuitoare față de femeie și față de actul trupesc. Repetăm că în ortodoxie, chiar dacă se presupune asceza și se recomandă, deoarece însuși apostolul Pavel, atunci când dă sfaturi celor căsătoriți, spune: *fraților, iată vremea s-a scurtat, cei căsătoriți să fie ca și cei necăsătoriți* ^{1 Corinteni 7, 29}, aceasta nu se face din dezgustul față de femeie. În canoanele apostolice și la Vasile cel Mare se prevede caterisirea preoților care se îngreșează de femeile lor pe motiv de falsă evlavie, *căci Dumnezeu a făcut femeie și bărbat* ^{Mattei 19, 4}. Uitați-vă! E o atitudine corectă și umană, dacă vreți, spre deosebire de alte moduri de asceză care au fost și la grecii antici – și Aristotel a fost un timp ascet... Deci iată un mod de a evita suferința – prin asceză. Dar el nu este întotdeauna pe măsura și în puterea tuturor. Însuși Hristos, când a fost întrebat, a spus – cel care poate înțelege să înțeleagă.

Întrebare: *Dacă una din metodele de a evita suferința îndrăgoste este monahismul – dar nu oricine ar fi în stare să aleagă această cale – logic ar fi să presupunem că altă variantă este căsătoria? Este oare căsătoria, cea bazată pe principii creștine, o garanție a faptului că vom fi protejați de suferințe?*

Răspuns: Despre aceasta, iarăși apostolul Pavel spune foarte bine... Vedeți, la întrebările cele mai subtile și curioase Biblia are întotdeauna răspuns. Și un răspuns cel puțin

interesant. Apostolul Pavel spune așa: *Eu voiesc ca toți oamenii să fie ca mine* ^{1 Corinteni 7, 7} – adică feciorelnici, necăsătoriți. *Dar celor care nu pot – să se căsătorească* ^{1 Cor. 7, 9}. *Însă acestora zic că vor avea suferință în trupurile lor* ^{1 Cor. 7, 28}. La ce se referă ap. Pavel? Tot el în altă parte explică: *căci cel căsătorit caută să facă voia femeii, iar cel necăsătorit face voia lui Dumnezeu* ^{1 Cor. 7, 33}. Tot așa se spune și despre femei, adică vor face voia bărbatului. Așadar, cum poate să aibă suferință în trup, după ce se află într-o relație binecuvântată de Dumnezeu, prin taina cununiei de către Biserică, deci este în afara desfrânării, în afara păcatului despre care Biserica învață că el singur este cauza suferințelor noastre? De unde dar această suferință în trupurile celor căsătoriți? Răspunsul e simplu. Atunci când lumea se căsătorește, nu știe ce jug își ia. De aceea, când alegem căsătoria, noi, de fapt, ne luăm o povară mult mai grea decât călugăria, dacă ar fi să ținem cont de poruncile evanghelice și dacă ar fi să nu ne abatem de la scopul nostru – singurul scop al creștinului și al oricărui om – cel al mântuirii și al întâlnirii cu Dumnezeu. Când Apostolul spune: *Cei căsătoriti să fie ca și cei necăsătoriți* ^{1 Cor. 7, 29}, la asta se referă. În primul rând, anul bisericesc are foarte multe zile oprite [relațiilor intime] – posturi, sărbători. Ar fi mai mult de 200 de zile pe an. În afară de aceasta, se interzic relațiile în perioada alăptării, începând de la momentul zămisirii. Din clipa în care femeia a aflat că este însărcinată, relațiile sunt oprite. Până după încheierea perioadei de alăptare. Foarte mulți dintre oamenii sau tinerii care, deși umblă la biserică, se vor ortodocși, totuși, nu îndeplinesc această restricție, deloc neînsemnată, a Bisericii. În afară de aceasta, este evident că orice metodă de contracepție este exclusă și condamnată – avem exemplul lui Onan, cel care, luându-o de nevastă pe văduva fratelui său, și-a aruncat sămânța pe pământ, pentru

a evita zămisirea și a fost omorât de Dumnezeu. Acest păcat este aspru condamnat. Nu mai vorbim de alt păcat care este avortul, sau spirala, care este și ea un avort... mai timpuriu, așa o prezintă și medicii, fiindcă spirala distruge ovulul deja fecundat, atunci când zămisirea a avut loc și se elimină practic un embrion, pur și simplu mai mic decât cel de 2 sau 3 luni, eliminat prin operație chirurgicală. Trebuie să ne înspăimânte această situație, când femeia se face stăpână a corpului său, în sens rău. În situația când Dumnezeu ne spune că tu însuși nu poți face un fir de păr alb sau negru, să ne dăm seama cât de mare este păcatul când noi singuri ne distrugem trupurile noastre și ale altora, nu dăm șansa la viață pruncilor care ar fi putut să se nască, căci pentru aceasta a lăsat Dumnezeu relația binecuvântată între femeie și bărbat. Și atunci când spunem că vrem să ne căsătorim pentru a prelungi spița neamului omenesc și anume de asta nu ne călugărim, atunci să urmărim acestui gând și nicidecum altfel. Julius Evola, un eseist italian, observă un lucru în cartea sa *Metafizica sexului*: toți spun că zămisirea este pentru a prelungi neamul omenesc, dar cât de mare este spaima tinerei fete sau femei de a rămâne gravidă". Deci, altul este scopul – satisfacerea poftei trupești celei mai joase. Și anume astfel ajungem să înjosim femeia - când ea devine un instrument al satisfacerii acestei pofti. Aici suntem puși în fața celui mai aprig misoginism, nu în cazul ascezei și al călugăriei. Să luăm relația trupească dintre un bărbat și o femeie, dintre doi tineri. Adeseori, toată dragostea lor se risipește degrabă. Și unul și altul se îndreaptă către alt partener și așa la nesfârșit. Ce a iubit el sau ea la omul respectiv? Atunci când urmează plânsete, disperare, sinucideri, suferințe, despre care vorbim, despre care se cântă în cântecele pentru tineri, se scriu poezii, se fac picturi, piese de teatru, unde dispare acea dragoste? Acest fapt este ridicat la nivel de mare dramă a umanității.

Să vedem ce se află în spatele acestei drame? Cu adevărat iubirea unei persoane față de alta? Sau aspirațiile și tendința către satisfacerea necesităților trupesti? Vedem că nici căsătoria nu numai că nu ne scutește de suferința pe care o avem în afara ei, ci uneori o poate agrava. Totuși, această suferință doar în căsătorie poate fi evitată, în afara ei nicicum. Nu trebuie să uităm că scopul, frumusețea și rostul ei constă în a da naștere unor noi făpturi, oameni pe care atât tatăl, cât și mama trebuie să-i educe, să-i crească. Și atunci, iubirea este factorul principal, piatra de temelie pe care se zidește familia. Evident, atunci această suferință este omisă. Timpul pe care cei căsătoriți și-l acordă unii altora are și el o însemnătate foarte mare. Tot apostolul Pavel spune: cei căsătoriți să nu se despartă pentru mult timp unii de alții, pentru a nu da prilej de suferință, prilej de desfrânare.

Întrebare: *Părinte, este interesant ceea ce spuneți, dar cred că mulți dintre tinerii de azi înclină spre alte concepții despre viața în familie. Cel puțin există o concepție mai mult sau mai puțin generală, potrivit căreia sexul ocupă un loc important în familia modernă. Chiar conform opiniei specialiștilor, multe familii se destramă din cauza incompatibilității sexuale.*

Răspuns: Tocmai ceea ce am spus până acum. Asceza ortodoxă vine să evite chiar acest lucru. Da, până la un punct distracțiile și vorbele de alint ne pot oarecum sustrage tumultului și greutăților acestei vieți. Emil Cioran spunea că orgasmul este suprema stare și singura care îl poate smulge gândului morții, spaimei și haosului morții. Tantrism prostesc.

Dar haideți să ne uităm treaz la lucruri. Da, este bine până la un punct, dar nu întotdeauna suntem tineri, nu întotdeauna suntem sănătoși. De ce să nu presupunem întâmplarea tristă. În care nevasta sau soțul nimerește într-un accident și jumătate de an trebuie să stea la pat. Ce să mai zic că mulți bărbați își înșală soțiile pe timpul sarcinii.

Anume în această situație, dacă soții trăiesc într-un regim tumultuos al relațiilor trupești, vor apărea certurile. De ce să uităm că există boli atât femeiești, cât și bărbătești, care pot interveni pe neașteptate – fie impotența la bărbați sau cancer sau oricare altă boală la femei. De ce acești oameni ar trebui să se despartă? De ce trebuie să aducă atunci în viața lor pe altcineva mai tânăr, mai sănătos, de ce trebuie să sufere copiii de pe urma acestei triste întâmplări, de care nimeni nu este protejat? Iată de ce avem nevoie să îndreptăm sentimentele și relațiile noastre în sfera care este eternă, veșnică, unde iubirea este nestrămtorată de factorii exteriori, unde nimic nu o poate strămtora și schimba – nici bătrânețea, nici boala, nici despărțirea. Despre aceasta ne învață Hristos în Biserica Ortodoxă.

Întrebare: *Cum e posibilă o asemenea performanță în familia modernă? Cum să stimulăm nu dragostea firească, ci pe cea duhovnicească în relațiile dintre soț și soție?*

Răspuns: Noi, oamenii, suntem foarte mici la suflet. Dar Cel ce ne-a creat, știind de micimea noastră și știind că nimic nu facem gratuit și fără recompensă, recomandându-ne să nu ne pierdem viața în plăceri trupești, ne oferă în schimb alte plăceri – mai mari și mai superioare – cele duhovnicești. Atunci când renunțăm la plăcerile și îmbrățișările trupești, noi nu facem un sacrificiu. Noi, de fapt, obținem în schimb o plăcere și mai mare – pe care o primim în scurtă vreme după îndreptarea noastră. Desigur, nu atât de scurtă ca în yoga sau alte curente disciplinare (zâmbește).

Întâlnirea cu Dumnezeu poate fi bruscă și spontană. Despre aceasta avem pilde și în Pateric. Un frate căzuse și vine la părinte, la stareț, și-i spune: avva am căzut, dă-mi trei ani ca să mă pocăiesc. El zice: e mult, fiule. "Atunci cât – unul?" "E mult, fiule". "Patruzeci de zile?" "E mult, fiule. Dacă te pocăiești cu adevărat, Dumnezeu în trei zile poate

ierta păcatul tău”.² Deci, să nu-L uităm pe acest Dumnezeu al nostru care știe să ierte neputințele noastre într-un timp atât de scurt, să ne scutească de urmările faptelor noastre urâte. Căci El a zis: Cel care-și va lua crucea și-mi va urma Mie va căpăta răsplata nu numai în viața de dincolo, ci o va simți și aici, pe pământ. Aici, pe pământ, răsplata constă anume în echilibrul sufletesc, liniștea, pacea și iubirea, pe care doar Dumnezeu, Cel care este iubirea însăși, le poate da, nu numai nouă, ci și apropiaților, semenilor noștri, pe care-i iubim. Căci spune apostolul – multe poate rugăciunea dreptului înaintea Domnului. Deci, îndreptându-ne noi înșine viața, vom avea trecere și îndrăzneală la Dumnezeu să cerem pace, dragoste și iubire, nu doar pentru cei pe care-i iubim, ci chiar și pentru dușmanii noștri, după cum avem poruncă. Și astfel să contribuim la restabilirea armoniei și a dragostei pe care a avut-o și a pierdut-o Adam.

2. Acest răspuns se întâlnește în Pateric, într-o formă aproape identică, la Avva Pimen, cap. 12 și la Avva Sisoe, cap. 20.

Omul – chip al lui Dumnezeu și chip al animalului*

1. Ce îl deosebește pe om de animale?

Există o mulțime de încercări de a-l defini pe om. Pentru Aristotel, omul era un *animal social*. Pentru Bergson și Blaga, un *animal care fabrică unelte*. Pentru Feuerbach, *omul este ceea ce mănâncă*. În sfârșit, pentru Darwin și adepții lui, omul nu este decât o prelungire a maimuței, iar Thomas Hobbes face o afirmație care pare să curme orice aspirație la noblețe a omului. Pentru el, *omul este lup omului*.

Unii, precum Nietzsche, pun la baza ființei umane voința de putere, iar Freud vede în om un ghem de instincte peste care domnește sexualitatea, care determină orice activitate a omului (libido). Omul mai este văzut de unii și drept un animal care iubește frumosul. Desigur, această afirmație, precum și cea a lui Descartes¹, care pune în față raționalitatea și

* De la bun început îmi cer iertare de la cititor pentru că îi propun spre lectură o ciornă. Textul de față conține unele idei și imagini deja folosite în această carte. Am îndrăznit totuși să-l includ aici, pentru că este o lucrare de sinteză, care lămurește mai exact ceea ce în alte articole se expune într-o manieră mai impresionistă. Nu este altceva decât un conspect, mai puțin original, despre om.

1. Este vorba, desigur, de celebra maximă a lui Descartes "omul este o trestie cugetătoare". Pentru D., omul, chiar dacă este o trestie,

conștiința morții, par să nu excludă din alcătuirea ființei umane și un oarecare fior metafizic.

În ce ne privește, credem că toate aceste afirmații se potrivesc omului. Însă nici una din ele nu poate fi luată drept adevăr cuprinzător. Da, omul este un animal - dar un **animal îndumnezeit**! Astfel rezumă teologul grec contemporan Panayotis Nellas² concepția generală a Sfinților Părinți despre om. Și aceasta este singura însușire dintre toate câte i se pot atribui omului, capabilă să-l smulgă din lumea animală și să-l înalțe deasupra ei. De aceea vom încerca să o desfășurăm.

Se pare că a vedea în om doar un animal cu conștiința morții, nu înseamnă a-l deosebi de ființele iraționale. Chiar dacă l-am numi animal care se roagă, totuși nu am rezolva mare lucru în acest sens. Pentru a fi om este nevoie de mai mult.

Experiența științei moderne dovedește că animalele pot fi mai mult decât s-a crezut multă vreme despre ele. Fără să acceptăm unele exagerări care se fac în acest sens, potrivit cărora animalele pot deveni superioare omului, ținem totuși să amintim un pasaj interesant al Psalmistului. În psalmul 103 "puii leilor mugesc ca să apuce și să ceară de la Dumnezeu hrana lor" (22). Iată un amănunt de scandal atât pentru materialisti, cât și pentru misticii minori care, atribuind omului trăirea metafizică, gândeau că l-au separat pentru totdeauna de lumea animală. Animalele se roagă, trăiesc o relație tainică cu Dumnezeu, iar Dumnezeu le poartă de grijă, deoarece ele sunt destinate omului - făptura iubită a lui Dumnezeu, rodul iubirii Creatorului. De aceea Noe

adică o ființă mai firavă decât multe altele, care poate fi strivită cu ușurință de o stihie, el totuși se ridică deasupra tuturor acestor stihii, căci, spre deosebire de ele, este singurul care are conștiința morții sale, pe când acelea nu au conștiința că l-ar ucide.

2. Panayotis Nellas, *Omul - animal îndumnezeit, Perspective pentru o antropologie ortodoxă*, Editura Deisis, Sibiu 1999.

primește poruncă să ia cu sine în corabie nu doar din “animalele curate”, ci chiar și din cele “necurate”, câte o pereche, “ca să le păstreze soiul pentru tot pământul” (Fc. 7, 2), iar proorocul David spune: “oameni și dobitoace vei izbăvi Doamne” (Ps. 35. 6).

Animalele se supun poruncilor Dumnezeiești, încât Dumnezeu își face cunoscută voia Sa oamenilor prin intermediul animalelor. Atunci când Valaam, vrăjitorul, împotriva voii lui Dumnezeu, s-a pornit pe asina sa ca să-i binecuvânteze pe moabiți, “Îngerul Domnului s-a sculat, ca să-l mustre pe cale”. Moise ne spune că asina a văzut Îngerul Domnului, pe care Valaam nu-l vedea, (și de aceea o bătea, căci asina în tot felul se împotriva să mai meargă). Și iată că “Domnul a deschis gura asinei și aceasta a zis către Valaam: “ce ți-am făcut eu, de mă bați acum pentru a treia oară?”. În cele din urmă, Îngerul se arată și lui Valaam. Acesta cade cu fața la pământ, iar cuvintele pe care le aude din gura îngerului sunt acestea: “De ce ai bătut asina ta de trei ori? Eu am ieșit să te împiedic, deoarece calea ta nu este dreaptă înaintea mea; și asina, văzându-mă pe mine, s-a întors de la mine de trei ori pînă acum; dacă ea nu s-ar fi întors de la mine, eu te-aș fi ucis pe tine, iar pe ea aș fi lăsat-o vie” (Num. 22, 21-33).³

Iată că Dumnezeu preferă să se arate mai degrabă și să cruțe un dobitoc decât un om care îi este dușman, în cazul dat vrăjitorul Valaam. Cu toate că nu putem spune despre

3. Avem și alte cazuri în Sfânta Scriptură, când Dumnezeu își face cunoscută voia prin animale, de exemplu vitele de care a fost legat chivotul furat, ca să se vadă dacă Dumnezeu binevoiește să se întoarcă în mijlocul israeliților (I Regi. 6, 7-14). Interesant de observat că vacile înjugate la car erau la prima fătare și că viteii lor erau închiși acasă, în direcție opusă. În felul acesta se arată că dobitoacele depășesc legile firii, pentru a îndeplini porunca lui Dumnezeu, ca și în cazul cu asina lui Valaam.

Valaam că nu avea cunoștința de Dumnezeu și nici măcar că nu se ruga Lui (căci ni se relatează mai sus că se ruga), totuși vedem că, prin atitudinea sa, om fiind, se coboară mai jos decât dobitoacele.

Așadar, ce este aceea ce îl ridică pe om deasupra animalelor?

2. Omul e o ființă teologică

Dacă am văzut că și animalele se roagă (și se știe că au și conștiința morții), despre om trebuie să spunem că el nu numai că se roagă, ci are posibilitatea să devină ca și Dumnezeu, și nu numai că are conștiința morții, dar are puterea, dată de Hristos, să devină nemuritor! Așadar, ceea ce îl deosebește pe om de dobitoc este calitatea de a-și însuși o învățătură **concretă și corectă** despre Dumnezeu, pe care să o transmită și altora. Omul are sădită în ființa sa nevoia de a răspândi știința despre Dumnezeu, exprimată în psalmul 50: "învăța-voi pe cei fărădelege căile tale și cei necredincioși la Tine se vor întoarce". Îndeplinind această condiție, omul începe să nu mai fie dobitoc, pentru a deveni ceva mai mult.

În persoana lui Valaam, pe care Dumnezeu îl tratează ca pe o ființă inferioară asinei, credem că se are în vedere **omul eretic**, dușman al lui Dumnezeu. Acesta, deși se roagă, se roagă greșit. Și din această cauză el nu este o **ființă teologică**⁴, degradând (vom vedea mai târziu de ce) mai jos decât asina sa. "Teolog este cel care se roagă corect", spunea Evagrie Ponticul. Iată deci prima însușire pe care o are omul, dar nu o au animalele, aceea de a avea o învățătură (concretă

4. "Fiind plăsmuit după chipul lui Dumnezeu, omul este alcătuit teologic. Și pentru ca să fie adevărat, el trebuie să existe și să trăiască în fiecare clipă teocentric". P. Nellas, *op. cit.*, p. 84.

și corectă) despre rugăciune și despre Dumnezeu. Această învățătură nu poate să existe în afara Bisericii, în care Dumnezeu "Și-a dat întâlnire cu oamenii" și care, după chipul unicității lui Dumnezeu, este una și indivizibilă. Această Biserică este Biserica de Răsărit.

De unde are omul această învățătură pe care nu o au dobitoacele? Căci anume în aceasta credem că se manifestă în primul rând raționalitatea omului, în comparație cu animalele, "întrucât frumusețea firii [umane] o formează tocmai puterea de cugetare".⁵ Și aici ajungem la punctul de plecare al oricărei discuții teologice despre om.

Omul este chip [icoană] al lui Dumnezeu. De aceea, el nu numai că are tendința de a-L cunoaște și de a-L propovădui [și lauda] pe Dumnezeu, ci are sădite în ființa sa însușirile lui Dumnezeu, ca într-o oglindă.⁶ Vorbind despre măsura în care aceste însușiri ale lui Dumnezeu au fost investite în om, Sf. Grigorie de Nyssa e de părere că singura diferență dintre Dumnezeu și om este aceea că Primul este necreat, pe când al doilea este creat de Primul.⁷

5. Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre făcerea [alcătuirea] omului, Scrieri, Partea a doua*, trad. de Pr. prof. dr. Teodor Bodogae, Ed. *Inst. Bibl. și de Misiune al BOR*, 1998, colecția PSB, p. 38.

6. Pentru Sf. Grigorie "podoaba pe care o poartă sufletul omenesc constă tocmai în asemănarea cu frumusețea modelului său și după cum și oglinda își câștigă strălucirea prin felul cum redă chipul celui ce apare în ea, credem că tot aceeași relație este și între cuget și firea care se lasă condusă și îndrumată, fiind în stare astfel să câștige și pentru sine din frumusețea și desăvârșirea Acelui model prin faptul că ea devine în același timp un fel de oglindă din oglindă sau *chip al chipului* (asupra acestei sintagme vom mai reveni). Ibidem, p. 37

7. "Dacă chipul ar purta în toate ocaziile pecetea frumuseții pe care o are Modelul nostru, atunci cu greu s-ar isca între ei vreo neînțelegere, ci între ei s-ar dovedi cea mai deplină unire și identitate. Căci ce deosebire poate fi între Dumnezeire și ceea ce e întru toate asemenea ei? Doar una singură, Dumnezeirea e necreată, pe când cel asemenea ei a fost adus la viață prin creație". Ibidem, p. 49.

"Dumnezeu, spune Sfântul, nu-și arată bunătatea doar pe jumătate, dăruind omului doar o parte din bunătățile Sale și păstrând pentru Sine în chip invidios cealaltă parte, ci își arată suprema bunătate tocmai prin aceea că l-a adus pe om din neființă la viață și l-a copleșit cu tot felul de daruri".⁸ Omul este rodul iubirii lui Dumnezeu, de aceea îl și răsfăță cu daruri atât de mari. Darul suprem pe care îl primește omul este nemurirea și voia liberă, avînd "o superioritate vădită prin libertatea sa neîngrădită".⁹ Desăvârșita libertate pe care o primește omul este și poarta [condiția] pentru orice virtute. Căci "virtutea constă în a fi fără stăpîn și a face ceea ce-ți place, tot ce faci din constrângere sau din silă nu poate fi virtute".¹⁰ Potrivit acestei concepții, animalele, deoarece se supun legilor naturii, pe care nu le pot depăși, nu pot avea virtuți.

Fiind chip al Împăratului ce stăpânește peste toate, omul poartă și un "veșmânt" corespunzător. Astfel, "în locul mantiei de purpură, s-a îmbrăcat în haina virtuții, care-i totuși cea mai împărătească dintre îmbrăcămînți, iar în loc de sceptru se sprijinește pe fericirea nemuririi, pe când, în loc de diademă împărătească, e împodobit cu coroana dreptății, așa încât prin toate acestea omul se distinge printr-o vrednicie de adevărat împărat ca unul care se aseamănă aiudoma frumuseții Modelului său".¹¹

Potrivit relatării biblice, doar omul, dintre toate făpturile, este rezultatul unui sfat Dumnezeiesc, celelalte au fost făcute

8. Ibidem, p. 49.

9. Ibidem, p. 22.

10. Ibidem, p. 49. Idee prezentă și la Platon, în *Republica I*, 27.

11. Sf. Grigore de Nyssa, Ibidem, p. 23.

12. Sf. Grigorie îl compară pe Dumnezeu cu un artist care își schițează viitoarea lucrare: "Atunci când a fost vorba de crearea omului, a avut loc o sfătuire și, după cum deducem din cuvântul Scripturii, a avut

fără un "plan" prealabil.¹² Dumnezeu Sfânta Treime a zis: "Să facem om după chipul și după asemănarea **Noastră...** ca să stăpânească toate vietățile ce se târăsc pe pământ și tot pământul" (Fc. 1, 26). Rezultatul acestui sfat Dumnezeiesc a fost Însuși Hristos, adică Noul Adam, care este Arhetipul și scopul lui Adam cel vechi, "căci nu Adam cel vechi a fost model pentru Adam Cel nou, ci cel vechi a fost luat după modelul Celui nou... Pentru noi, care îl cunoaștem mai demult ca strămoș, Adam cel Nou S-a făcut începutura firii omenești, dar pentru Cel care are în fața ochilor toate făpturile chiar înainte de a-și lua ele începutul vieții – Adam cel vechi nu e decât o imitare a lui Adam cel nou, zidit după chipul și asemănarea Acestuia... Ca să spunem totul într-un cuvânt, Mântuitorul a fost Cel Dintâi dintre toți și Singurul care ne-a arătat în ființa Sa un chip de om adevărat și fără scăderi, atât în ce privește purtările în viață, cât și în oricare alte privințe".¹³ Panayotis Nellas, rezumând învățătura patristică, limpezește acest paradox aparent. "Nu are importanță faptul că Hristos nu a existat istoric pe vremea creației lui Adam. Faptul că Hristos este în realitatea supratemporală a lui Dumnezeu "mai-întâi-născut decât toată zidirea" (Col. 1, 15-17) constituie o învățătură biblică fundamentală. Dacă omul, pentru care a fost făcută întreaga creație materială, a răsărit pe pământ ultimul după toate creaturile, atunci este, negreșit, logic ca Hristos, Care reprezintă scopul întregii creații materiale și spirituale, să fie posterior lui Adam, de vreme ce toate lucrurile sunt conduse de la cele nedesăvârșite spre

loc ceea ce face un artist care-și face o schiță de plan pentru ceea ce avea să realizeze, modul în care urma să acționeze și în ce măsură elaboratul nou avea să se asemene cu originalul, adică scopul propriu-zis al noii creații". Ibidem, pp. 21-22.

13. Sf. Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos* 6, PG 150, 680A.

desăvârșire.¹⁴ Ca realizare supremă a omului, este firesc ca Hristos să reprezinte scopul mersului ascendent al umanității, început, dar și capăt, al istoriei”.¹⁵

Omul trebuie să tindă neîncetat spre acest Arhetip al său. Nu este vorba doar de Cuvântul pur și simplu, ci anume de Cuvântul întrupat. Căci, fiind o natură divino-umană, omul trebuie să se desăvârșească atât spiritual, cât și trupește. Făurindu-l pe om, Dumnezeu “a sădit în firea sa un amestec de dumnezeiesc și de omenesc pentru ca să poată gusta din fericirea amândorura, atât bucuria de a sta în legătură cu Dumnezeu, cât și prin plăcerile pământești, prin simțământul care-l are, că nu-i străin nici de bucurii”.¹⁶ De aceea până și “sufletul ardevărat și desăvârșit [prin firea lui, precizarea Sf.] este ceva unic, capabil să cugete și nematerialnic, dar legat prin simțuri de lumea materială”.¹⁷ Această armonie desăvârșită dintre suflet și trup, în care nici sufletul nu-i este superior trupului (ca în religiile orientale), nici trupul sufletului (ca la atești sau hedoniști), ci amândouă alcătuind ființa umană, este o armonie în care urma să se sălășluiască Hristos Dumnezeu. Căci dacă trupul ne-a fost dat pentru a-L încăpea pe Dumnezeu, la vremea venirii lui Hristos în istorie, tot pentru El ne-a fost dată și rațiunea: “fiindcă pentru omul cel nou a

14. Ibidem, 6, col. 681A (nota lui Nellas). Aceeași idee o găsim și la Sf. Grigorie de Nyssa: “Încă nu-și făcuse apariția printre viețuitoarele lumii acea falnică și prețioasă ființă care e omul. Căci nu era firesc să apară stăpânul înainte de supuși, ci întâi trebuia pregătită împărăția și abia după aceea urma să aibă loc primirea suveranului”, ibid., p. 20. De altfel, Sfântul episcop compară aducerea omului pe lume de către Dumnezeu cu o invitație într-o casă pregătită din timp și amenajată cu toate cele necesare, ca pentru un oaspete de mare preț. Astfel sugerează Sfântul cinstea pe care i-a purtat-o Dumnezeu omului creându-l.

15. P. Nellas, op. cit. p. 77.

16. Sf. Gr. de Nyssa, op. cit., p. 21.

17. Ibid., p. 45.

fost alcătuită dintru început natura omului; mintea și dorința au fost făcute pentru Acela: minte am primit ca să-L cunoaștem pe Hristos, dorință ca să alergăm spre El, memorie avem ca să-L purtăm în ea pe El, fiindcă El a fost Arhetipul pentru cele zidite (de El)".¹⁸

Condiția care ne apropie de Dumnezeu, făcându-ne asemănare desăvârșită a Lui, este nepătimirea, pe care nu o pot avea animalele. "Curăția, nepătimirea, fericirea, înstrăinarea de orice rău și multe altele de acest fel sunt cele prin care se exprimă asemănarea omului cu Dumnezeu".¹⁹ Pentru ca nepătimirea noastră să fie realizabilă, Dumnezeu ne dăruiește până și o naștere nepătimașă, nouă celor născuți din bărbat și femeie. Această naștere este Sfântul Botez. Căci "pentru ca să devină cu adevărat om, Domnul a dat un alt început naturii umane, începutul unei a doua făceri, adică nașterea spirituală prin Botez, care nu e numai o eliberare de consecințele păcatului strămoșesc, ci și o realizare pentru fiecare credincios a operei pe care nu a realizat-o Adam".²⁰ Sfântul Maxim Mărturisitorul e de părere că însuși Adam a fost creat de Dumnezeu după chipul Său, cu scopul de a se naște mai târziu cu voia lui din Dumnezeu prin Duhul Sfânt. Dumnezeu voiește ca omul să conlucreze liber, cu puterea pe care o are în sine la nașterea sa.²¹

Nepătimirea se realizează prin petrecerea neîncetată în Dumnezeu, îndeplinind poruncile Lui. Orice abatere a minții de la Dumnezeu sfârșește prin a aluneca spre rău. Ființa umană, fiind organizată teocentric, tinde în mod natural spre Dumnezeu. Atunci când această tendință este întreruptă

18. 17. Sf. Grigorie de Nyssa, cit., de P. Nellas, ibidem, p. 77.

19. Sf. Grigorie de Nyssa, op. cit., p. 23.

20. P. Nellas, op. cit., 114.

21. Sf. Maxim Mărturisitorul cit. de Nellas, op. cit., p. 114.

de factori paraziți, omul se dezbină în ființa sa și apare boala. Unul din Părinții Pustiei spunea în sfaturile sale către monahi: "Cugetă cele bune, ca să nu cugeți cele rele, deoarece nu stă în firea minții omenești ca să stea nemișcată".²² Adam nu a îndeplinit această poruncă și și-a despărțit mintea de Dumnezeu, cugetând cele străine. Astfel el L-a negat pe Dumnezeu, sursa existenței sale. Drept urmare, Adam s-a dat pe sine morții, sinucigându-se în sensul cel mai adevărat al cuvântului. Deoarece, atunci "când Îl neagă pe Dumnezeu, omul se neagă pe sine însuși și se autodistruge. Când viețuiește teocentric, el se pune în valoare la infinit pe sine însuși, se dezvoltă și întregeste în veșnicie".²³

Însă pe lângă mișcarea înspre Dumnezeu, pe care omul o are în sine în chip firesc, omul mai are și o altă mișcare, nefirească, spre cele animalice. Această dublă orientare a omului este o consecință a păcatului, pe care o vom discuta în continuare.

3. Omul – chip al lui Dumnezeu și chip al animalului

Omul se naște, crește, are nevoie de hrană, îmbătrânește și moare ca și animalele.²⁴ Cum dar îl vom numi chip al lui Dumnezeu, din moment ce nici una din acestea nu îi sunt proprii lui Dumnezeu? Acestea ni se par nouă, deoarece

22. Cel mai probabil că aceste cuvinte aparțin Sf. Efreem Sirul. Citatul este fidel.

23. P. Nellas, *op. cit.*, p. 84.

24. "Cele pe care le-a luat omul de la pielea animalului irațional sunt: împreunarea sexuală, concepția, nașterea, întinăciunea, alăptarea la sân, hrana, scurgerea sămânței, creșterea de la mic la desăvârșit, floarea vârstei, bătrânețea, boala, moartea". (Sf. Grigorie al Nyssei în *Despre suflet și înviere*, cit. de P. Nellas, *op. cit.*, p. 88).

judecăm după cele ce se văd, iar omul, prin ceea ce se vede, este în cea mai mare parte chip al animalului, iar chip al lui Dumnezeu este mai mult prin ceea ce nu se vede. Adam nu a cunoscut nici una din acestea, el nici nu s-a născut ca noi, nici nu a supt sân, nici nu a cunoscut creșterea de la mic la mare, ci a avut de la început "vârsta bărbatului desăvârșit" (Efes. 4, 13), vârsta lui Hristos. Același lucru se poate spune și despre Eva, care împreună cu Adam alcătuiește omul, căci "a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie" (Fc. 1, 27).

Unii Părinți Bisericești sunt de părere că separarea în bărbat și femeie este posterioară creației.²⁵ Scriptura spune că "Dumnezeu a făcut pe om. După chipul lui Dumnezeu l-a făcut pe el" (Fc. 1, 27). Crearea celui ce a fost făcut "după chip" și-a atins din acel moment desăvârșirea. Dar Scriptura se întoarce din nou și ține să precizeze: "Bărbat și femeie i-a făcut pe ei". Cred că toți sunt de acord că acest lucru nu s-a spus în legătură cu Dumnezeu ca model original (cu toate că) - după cum zice Apostolul - "în Hristos Iisus nu mai este nici parte bărbătească, nici parte femeiască" (Gal. 3, 28). Și cu toate acestea, Scriptura ne istorisește că în aceste două direcții s-a împărțit omenirea".²⁶ Prin specificarea bărbat și femeie, Sf. Grigorie de Nyssa crede că s-a introdus în ființa noastră ceva "cu totul străin de Dumnezeu",²⁷ "împărțire care n-are a face cu modelul dumnezeiesc, ci [...] ne încadrează în ceata vietăților necugetătoare".²⁸

Ideea că bărbatul și femeia nu au fost separați dintru început a dat în diferite culturi naștere unor interpretări, de

25. "Împărțirea omenirii în bărbat și femeie a avut loc, cred eu, mai târziu, după ce s-a încheiat alcătuirea creației". (Sf. Grigorie de Nyssa, op. cit., p. 51).

26. Sf. Grigorie de Nyssa, op. cit., p. 48.

27. Ibidem, p. 48.

28. Ibidem, p. 50.

stare pe care au avut-o înainte de căderea în păcat”.³⁰ Căci “dacă viața celor restabiliți se aseamănă cu cea a îngerilor, atunci e limpede că viața de dinainte de păcat era un fel de viață îngerească”.³¹ Deși anterioară căderii, separarea în bărbat și femeie este o urmare a căderii. Acest paradox se explică prin atotștiința și înainte-vederea lui Dumnezeu. “Întrucât [Dumnezeu] prin puterea Lui a văzut mai dinainte depărtarea noastră liberă de pe calea cea dreaptă și căderea care a urmat, departe de viața îngerilor, pentru ca să nu nimicească sufletele omenesci care uitaseră cu totul chipul în care se desăvârșesc îngerii, Dumnezeu a rânduit pentru firea noastră ceva mai potrivit stării de după alunecarea noastră în păcat: în loc să rămânem la vrednicia îngerească, El ne-a îngăduit să transmitem viața de la unii la alții întocmai ca dobitoacele și ca vietățile necugetătoare”.³² Sfântul Ioan Gură de Aur, care a scris atâtea cuvinte înălțătoare despre căsătorie, fiind cred că cel mai mare dascăl al vieții de familie, nu ezită să vadă în căsătorie decât o urmare a morții: “După ce nu a ascultat de Dumnezeu și s-a făcut pământ și țărână, scrie Sfântul, omul a pierdut împreună cu acea petrecere fericită și frumusețea fecioriei. După ce, ajungând robiți, au dezbrăcat această haină împărătească și au părăsit lumea cerească, au primit stricăciunea morții și blestemul și durerea și viața chinuită, atunci, o dată cu acestea, a fost introdusă și căsătoria... Vezi de unde și-a luat obârșia căsătoria, de unde

30. Sf. Grigorie de Nyssa, op. cit., p. 52.

31. Ibidem, p. 52. Cât despre porunca “creșteți și vă înmulțiți”, Sf. Maxim Mărturisitorul crede că este vorba de o înmulțire spirituală a neamului omenesc (cit. de P. Nellas, op. cit., p. 109). În ce mă privește, cred că Dumnezeu, Care știe toate, s-a referit anume la înmulțirea pe care o cunoaștem astăzi, nu la o înmulțire care să se petreacă în rai. La fel și femeia i-a fost dată ca ajutor lui Adam nu pentru rai, ci pentru vremea robirii sale viitoare. Dacă Apostolii și sfinții călugări s-au putut

s-a arătat a fi necesară?... Fiindcă unde este moarte, acolo e și căsătoria, iar acolo unde nu este aceea, nu urmează nici aceasta...”³³ Dumnezeu, Care are nemăsurată iubire de oameni, transformă răul în binecuvântare, prefăcând ceea ce a fost un rezultat al păcatului în ceva folositor. Omul nu va pieri, ci va căpăta șansa reabilitării. El poate acum să perpetueze viața. Numai că prin modul de înmulțire, în chipul dobitoacelor, în om au pătruns toate pornirile și patimile caracteristice firii dobitoacelor.³⁴ De aici încolo omul, cel după chipul lui Dumnezeu, devine și chip al dobitocului³⁵ și *“în cele pe care – ca dobitoacele necuvântătoare, - știu din fire, într-acestea își găsesc pieirea”* (Ap. Iuda 1, 10). Viața omului de după cădere e o continuă zbatere între animalitate și Dumnezeire.

Dumnezeu nu cunoaște patima³⁶. “Drept este Domnul Dumnezeul nostru și nu este nedreptate întru Dânsul”, zice Psalmistul (Ps. 91, 15). De aceea orice patimă nu este altceva decât manifestarea în om a chipului dobitocului, care “la om

lipsi de ajutorul femeii, nefiind în rai, cu atât mai mult Adam, care era în rai și încă nu cunoscuse răul, deci era în nemijlocită legătură cu Dumnezeu, nu avea nevoie de ajutorul femeii. Cred că și ajutorul femeii și porunca înmulțirii au fost date în rai, dar pentru viața de după cădere.

32. Ibidem, p. 53. Textul continuă cu aceste cuvinte: “Cred că de aici vine faptul că, deplângând starea jalnică a firii omenesti, psalmistul geme oftând: *omul în cinste fiind n-a priceput*, gândindu-se, desigur, la vrednicia pe care a avut-o aproape deopotrivă cu a îngerilor. “De aceea, adaugă el, *alăturatu-s-a dobitoacelor celor fără de minte și s-a asemănat lor*”.

33. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, omilia XVIII.

34. “Toate pornirile acestea și altele asemenea lor și-au făcut intrare în om prin modul de înmulțire a sa, în chipul dobitoacelor”. (Sf. Grigorie de Nyssa, Ibidem, p. 54.).

35. Această idee este pe larg dezvoltată de Sf. Grigorie de Nyssa în tratatul mai sus citat.

36. “Plăcerea nu poate caracteriza firea atât de înaltă a lui Dumnezeu” Sf. Grigorie de Nyssa, op. cit., p. 54.

crește cu atât mai mult cu cât conlucrează în ea și mintea omului”.³⁷ Dacă vom analiza imnografia și rugăciunile ortodoxe, vom vedea că ele sunt pătrunse de sentimentul că cel ce se roagă este mai “rău decât dobitocul”³⁸: “căci vierme sunt și nu om”, se smerește Împăratul David (Ps. 21, 6) Îndobitocirea este urmarea practicării continue a păcatului, care se realizează prin folosirea irațională a pomirilor și instinctelor date omului doar pentru supraviețuire în noile condiții de existență. Eseistul italian, Julius Evola, în cartea sa “Metafizica sexului”³⁹, urmând un scop contrar celui pe care îl urmărim noi, face totuși o afirmație care susține ceea ce vom spune. El observă că dintre toate viețuitoarele doar omul își folosește instinctele sexuale și în afara scopului procreației. neavând perioade anumite pentru aceasta, ca dobitoacele. Același lucru se poate spune și despre celelalte patimi, cum ar fi mâncatul sau somnul. Să ne aducem aminte doar de chefurile romanilor, care își gâdilau gâtteleul cu o pană, provocându-și voma, pentru a face loc iarăși mâncării. “În urma înclinărilor și preocupărilor animalice, adeseori se îndobitoceste până și gândirea, așa încât tot ce-i bun în noi cade sub ascultarea răutății. Îndată ce omul își lasă spre degradare puterea cugetului, silindu-și mintea ca patimile să prindă în ea rădăcini, el devine robul patimilor”⁴⁰ și din clipa

37. Ibidem, p. 54.

38. De exemplu, această rugăciune către Îngerul Păzitor: “O, rea voire a mea, pe care nici dobitoacele cele necuvântătoare nu o au! Dar cum vei putea să cauți spre mine sau să te apropii de mine, cel necurat ca un câine? Sau cu ce ochi, Îngerule al lui Hristos, vei căuta spre mine, cel ce m-am încurcat așa de rău în lucrurile cele întinate?”

39. Cartea lui Evola a apărut în limba română la Editura Humanitas prin anii 1993-1994.

40. Idee întâlnită la Platon, *Republica*, *Opere vol. V, Ed. Științifică și enciclopedică, București 1986, Partea I, 2, pp. 82-83* (caută în text pentru nota 40 și 41).

aceea are loc în om o răsturnare și o înlocuire a pecetii lui Dumnezeu cu un chip al dobitocului, încât întreaga fire a noastră pornește pe calea aceasta ca și cum mintea noastră n-ar mai cultiva decât principii pătimase, ajutându-le să sporească tot mai mult”.⁴¹

În acest fel, pe măsură ce omul care practică virtutea dezvoltă în sine chipul lui Dumnezeu, iar pe cel al dobitocului îl distruge, într-o măsură și mai mare am putea spune, omul care practică păcatul dezvoltă în sine chipul dobitocului, iar pe cel al lui Dumnezeu îl pierde. Aceasta și pentru că nimeni nu poate “întrece” și depăși pe Dumnezeu, imitându-l virtuțile, în schimb omul poate, după cum am văzut, să întrecă dobitocul în patimă. În una din cuvântările sale, Sfântul Ioan Gură de Aur face o inventariere interesantă a trăsăturilor animale lucrătoare în om, mai exact, Sfântul corespunde fiecărei patimi un animal: “Spune-mi dar după care fapte să te cunosc că ești creștin, când totul te arată necreștin? Dar pentru ce spun: creștin? Nu pot ști bine nici dacă ești om. Când te văd că arunci cu picioarele ca un măgar, că sari ca un taur, că nechezi după femei ca un armăsar, că ești lacom la mâncare ca un urs, că-ți îngrași trupul ca un catâr, că ești ranchiunos ca o cămilă, că răpești ca un lup, că te mânii ca un șarpe, că rănești ca o scorpie, că ești șiret ca o vulpe, că ții în tine veninul răutății ca o aspidă și viperă, că lupți împotriva fraților tăi ca demonul cel rău, cum voi putea să te număr cu oamenii când nu văd în tine caracteristicile firii omenești? [...] Cum să te numesc? Fiară? Dar fiarele au numai unul din cusururile amintite! Tu însă ai adunat în tine toate cusururile și mergi chiar mai departe decât fiarele sălbatice. Să te numesc drac? Dar dracul nu slujește tiraniei stomacului, nici nu îndrăgește banii.

41. Sf. Grigorie de Nyssa, op. cit., p. 54.

Spune-mi, te rog, pot să te mai numesc om când ai mai multe cusururi decât fiarele și dracii? ⁴²

Iată, în câteva cuvinte, rațiunea după care cel ce se desparte de Dumnezeu devine mai rău decât dobitocele și chiar decât dracii. De fapt, acesta este mesajul evanghelic, care intervine obsedant mai ales în epistolele pauline: "Au nu știți că celui ce vă dați spre ascultare robi sunteți robi aceluia căruia vă supuneți; fie ai păcatului spre moarte, fie ai ascultării spre dreptate" (Rom. 6, 16). "Căci și noi eram altă dată fără de minte [fără rațiune, ca și dobitoacele], neascultători, amăgiți, slujind poftelor și multor feluri de desfătări, petrecând viața în răutate și pizmuire, urâți fiind și urându-ne unul pe altul; iar când bunătatea și iubirea de oameni a Mântuitorului nostru Dumnezeu s-au arătat, El ne-a mântuit nu din faptele cele întru dreptate săvârșite de noi, ci după a lui îndurare, prin baia nașterii celei de a doua și prin înnoirea Duhului Sfânt" (Tit 3, 3-4).

Patima robește, ascunzând, ca o mască⁴³, chipul lui Dumnezeu care este în noi. Omul stăpânit de patimi nu poate să cunoască pe Dumnezeu. Pentru Platon, patima este o piedică în calea filozofiei: "Căci să știi, declară Socrate în Republica, că pe cât mai palide devin pentru mine plăcerile legate de trup, pe atât sporesc dorințele și plăcerile iscate de convorbiri".⁴⁴ Dezvoltând aceeași idee, Platon relatează în continuare o întâmplare cu Sofocle: "Odată, povestește același personaj, am fost de față când cineva l-a întrebat pe poetul Sofocle: "Cum stai, Sofocle, cu plăcerile iubirii? Mai poți oare

42. Sf. Ioan Gură de Aur, *Scrisori Partea a treia, Omilii la Matei*, trad. de Pr. D. Fecioru, Ed. *Inst. Biblic și de Misiune al BOR*, București 1994, *Omilia IV, VIII*, pp. 58-59.

43. Comparație a Sf. Grigorie de Nyssa, op. cit., p. 55.

44. Platon, op. cit., Partea I, 2, p. 82.

să te bucuri de o femeie?” Poetul răspunse: “Nu vorbi cu păcat, omule! Cu adâncă mulțumire am scăpat de iubire, de parcă aș fi fugit de un stăpân smintit și sălbatic”.⁴⁵

Patimile sunt adesea înfățișate de Sfinții Părinți ca niște fiare care ne sfâșie. “Închipuie-ți, spune Sf. Ioan Gură de Aur, că și mânia este tot o fiară. Arată și tu față de tine tot atâta zel cât îl arată alții pentru împlânzirea leilor; împlânzește și tu, domesticește și tu mânia din sufletul tău. Și mânia are dinți și unghii groaznice; dacă nu-ți domesticești mânia, mânia omoară totul. Nu pot sfâșia leul și vipera atât de cumplit măruntaiele ca mânia, sfâșiindu-le neconținut cu unghiile ei de fier. Nu vatămă numai trupul, ci strică și sănătatea sufletului, mâncându-l, rupându-i, rozându-i toată puterea, făcându-l cu totul nefolositor”.⁴⁶ Atât “mânia [cât și celelalte patimi, afirmă Sf. Grigorie al Nyssei] nu pot forma un punct de asemănare între Dumnezeu și om”.⁴⁷ Deoarece Dumnezeu, fiind bunătatea și nepizmuirea desăvârșită, nu se mânie.⁴⁸ Nici măcar izgonirea din rai nu a fost o pedeapsă din partea lui Dumnezeu, deoarece Dumnezeu nici nu lovește, nici nu cere satisfacții, ci pedeapsa e o mișcare care vine în mod natural din partea naturii ce a fost tiranizată și defectată de acțiunea greșită a lui Adam, deoarece căderea omului a provocat dereglarea întregului cosmos.

45. Ibidem p. 83.

46. Sf. Ioan Gură de Aur, op. cit., p. 60

47. Sf. Grigorie de Nyssa, op. cit., p. 54.

48. Numeroasele locuri din Scriptură în care se vorbește despre mânia lui Dumnezeu sînt metafore, pentru imaturitatea oamenilor, cum sînt și expresiile “de-a dreapta lui Dumnezeu” sau “pleacă urechea Ta, Doamne”, “deșteaptă-Te, pentru ce dormi” ș. a. În Vechiul Testament se vorbește mai mult de mânia lui Dumnezeu, pentru a-i păzi de pieirea desăvârșită pe evreii împietriți și incapabili să răspundă iubirii lui Dumnezeu.

Pînă aici am văzut că, după ce l-a creat pe om, iar acesta l-a stat împotriva, căzând în moarte, Dumnezeu nu doar că nu-l pedepsește, ci toate câte au rezultat în urma păcatului le întoarce în favoarea omului. Însăși moartea, pe care o va cunoaște omul de acum înainte, nu este îndreptată împotriva omului, ci împotriva "stricăciunii care-l învăluie".⁴⁹ După Sf. Grigorie Teologul, Dumnezeu a îngăduit moartea "ca răul să nu devină nemuritor".⁵⁰ Prin moartea biologică, Dumnezeu practic îl sustrage pe om din fața "răzbunării" iraționale a naturii, oferindu-i șansa să renască într-o altă dimensiune. De aceea nimic din cele cu câte l-a înzestrat Dumnezeu pe om în "noua sa pribegie" nu poate fi considerat rău, chiar și aceleași patimi. Pe de o parte, instinctele sunt o poartă care poate duce spre iraționalitate, iar pe de altă parte, acestea constituie "un leac și o binecuvântare, o posibilitate nouă pe care o dă Dumnezeu omului ca să poată supraviețui în moarte, din moment ce a pierdut viața și, mai ales, ca să supraviețuiască corect, să ajungă în punctul de a regăsi mai deplină viața și forma mai frumoasă a naturii lui Hristos".⁵¹

Oricât s-ar întări patimile împotriva omului, ele nu pot să șteargă cu desăvârșire strălucirea chipului lui Dumnezeu din noi. Rațiunea cu care este înzestrat are putere să conducă cu ele. Iar atunci când "puterea minții ajunge să stăpânească aceste porniri, oamenii pot face tot atâtea virtuți. Mânia poate deveni bărbăție, sfiala poate duce la siguranța întemeiată, din frică se poate ajunge la ascultare, din ură la antipatie față de rău, din patima amorului la dorul puternic după frumosul cel real⁵² și aceasta pentru că o fire demnă se ridică deasupra

49. P. Nellas, op. cit., p. 101.

50. Sf. Grigorie Teologul, *Cuvântarea a 45 la Sfintele Paști*.

51. P. Nellas, op. cit., p. 101

52. Sf. Ioan Gură de Aur, rezumând concepția generală a Părinților, e de părere că pofta este nu numai rea, ci și folositoare, deoarece prin ea

patimilor și se ferește să ajungă în robia răului (o astfel de mândrie e lăudată de marele apostol Pavel atunci când ne cere să căutăm cele de sus)⁵³.

Omul este singura ființă liberă, iar ceea ce îl smulge pe om din circuitul biologic închis este practicarea virtuților, care sunt o însușire proprie doar naturii divino-umane.⁵⁴ Dacă animalele se supun și sunt conduse de legițile naturii, fără să le poată depăși, omul are putere să supună el aceste legiți în favoarea sa. În aceasta constă și dovada supremei libertăți a omului, care-l ridică peste legile iraționale și intransigente ale Universului în care trăim. Aceasta ne mai arată că omul este și stăpân al acestui Univers și că pe lângă biologic mai are ceva care desemnează natura sa atemporală și aspațială. Omul este de nepătruns, progresele sale în toate domeniile sunt imprevizibile și inepuizabile – aceasta ne vorbește de originea sa divină, că omul este chip al infinității lui Dumnezeu.

Fiind o ființă divino-umană, omul tinde în chip natural spre Dumnezeu. Atunci când această mișcare este întreruptă sau înăbușită, omul este bântuit de o mare neliniște și tristețe, pe care Blaga o numea "tristețe metafizică". "Neliniștit este sufletul meu, Doamne, pînă când nu se va odihni întru Tine", oftează Fericitul Augustin chiar la începutul "Confesiunilor" sale. "Căci sufletul omului, scrie Sfântul Tihon din Zadonsk, fiind duh creat de Dumnezeu, în nimic altceva nu-și află plăcerea, liniștea, pacea, mângâierea și bucuria, decât numai în Dumnezeu, de la Care, după chipul și asemănarea Aceluia, a primit ființă; atunci când se desparte de El, e nevoit să-și

se perpetuează specia omenească. Ea duce la taina cununiei, care este binecuvântată de Dumnezeu, pentru cei care nu pot îmbrățișa viața feciorenică.

53. Sf. Grigorie de Nyssa, op. cit., p. 55.

54. Sf. Maxim Mărturisitorul, cit. de P. Nellas, op. cit., p. 95.

caute plăcerea în făpturi și cu patimi felurite, ca și cu niște roșcove, se hrănește..."⁵⁵

Voind să scape de această tristețe, grecii au inventat banchetele și sălile de teatru, discuțiile filozofice, pentru cei mai spiritualizați, dar și jocurile și orgiile pentru cei cu totul trupești. Aceasta era o consecință logică a religiei antice grecești. Grecul era tiranizat de ideea destinului implacabil și de spiritul răzbunător al zeilor. Zeii Greciei antice nu doar că nu îi ajutau pe oameni, ci orice încercare a vreunui zeu minor de a conlucra cu muritorii era aspru pedepsită de zeii mai mari. Atunci când Prometeu îndrăznește să ducă focul oamenilor, Zeus îl leagă de o stâncă, unde vulturii aveau să-i ciupească ficatul zeului umanist, ficat care peste noapte creștea la loc pentru a putea fi ciupit la nesfârșit. Iar după toate aceste farse a cetățenilor cerului îndreptate împotriva oamenilor în timpul vieții lor pământești, dincolo îi aștepta în mod inevitabil focul Hadesului.⁵⁶ Iată de ce grecii aveau

55. Pentru a arăta starea degradării omului fără Dumnezeu, Sfântul Tihon recurge la pilda fiului rătăcitor din parabola evanghelică, care, după ce și-a irosit averea părintească, a ajuns să fie slugă în țară străină și să poftască roșcovele pe care le mâncau porcii stăpânului său, pe care îi păștea, dar nu le primea nici măcar pe acestea (Lc. 15, 11-32).

56. Vezi această idee la Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Vol. I, Ed. Științifică, București, 1991, p. 258 și mai departe. Despre teama de iad a grecilor, ne vorbește și Platon: "Iată încă ceva pe care, spunându-l, n-aș putea să conving pe mulți. Trebuie să știi, Socrate, că, atunci când omul crede că este aproape de moarte, este cuprins de frică și grijă pentru lucruri de care înainte nici nu se sinchisea. Iar poveștile ce se spun despre cele ce s-ar întâmpla în lumea lui Hades, cum că cel ce a făptuit nedreptăți aici trebuie să dea acolo socoteală - povești de care răsesse multă vreme - încep atunci să-i răscolească sufletul, din teamă ca nu cumva ele să se adeverească... Iar cel care își descoperă multele sale nedreptăți din viață, întocmai pruncilor, se trezește adesea din somn și, înspăimântat, trăiește în deznădejde". (Platon, *Republica*, ed. cit. Partea I,2,d, p. 85.)

o motivație logică a hedonismului lor, reieșind din doctrina lor religioasă. Drept urmare ei au ajuns să îndumnezeiască corpul omenesc, plăzmuind un "dumnezeu" de tipul celui freudian și nietzschean, în care biologicul, instinctualul, încearcă din răputeri să îmbrace haina strălucirii care nu i se potrivește. O astfel de îndumnezeire a omului, fără Dumnezeu și împotriva lui Dumnezeu, este împlinirea dorinței diavolului, pe care acesta i-a șoptit-o Evei în rai. Să nu uităm însă că grecii au făcut aceasta dintr-o mare tristețe, tiranizați de monstruoșitatea fatalității morții și a nedreptății. Această atitudine, tipică nu numai pentru grecii antici, ci pentru toți oamenii fără Dumnezeu, a atins proporții monstruoase în lumea contemporană. Ea însă este nemotivată pentru o lume în care se pare că nu mai este om care să nu fi auzit niciodată de Hristos. "Cu noi este Dumnezeu", așa se tâlcuiește Emanuel, numele Dumnezeului Care a primit să fie om, pentru a-l face pe om dumnezeu după har. Cu noi este Dumnezeu, Biruitorul Morții sau și mai exact, în noi este Dumnezeu!

Da, omul contemporan este un om al neliniștilor. Epoca în care trăim este așa. Omul a ajuns, în clipele sale de singurătate apăsătoare, să nu-și mai înțeleagă cauzele propriei neliniști. Însă ceea ce ne neliniștește pe fiecare dintre noi nu este altceva decât glasul absenței lui Dumnezeu. Dumnezeu efectiv strigă din inima fiecăruia, iar durerea și neliniștea omului care înăbușă acest glas se poate asemăna doar cu durerea și neliniștea fetei adolescente care avortează, iar noaptea se visează alăptând un copil. Noi trebuie să-L "zămislim" pe Dumnezeu în inimile noastre, de la Duhul Sfânt, și să-L "naștem" lumii, neîncetat, în toată viața noastră.

Iată "aerul înălțimilor" după care râvnea Nietzsche, iată supraomul! Iată și "omul - măsură a tuturor lucrurilor"! Iată suma eforturilor de a-l preamări pe om: OMUL – CHIP AL LUI DUMNEZEU!

Cu un sărut mai aproape de moarte

Când eram mic, nu suportam ticăitul ceasurilor. Și asta nu pentru că sufeream cu nervii sau de insomnie, ci pentru că ceasul îmi amintea de existența timpului. Fiecare tic-tac se asocia pentru mine cu o bătaie în porțile morții. Când mă culcam în pat și în întuneric se mai vedea numai conturul albicios al ferestrei, ticăitul ceasului se asemana cu zgomotul roților unui tren care mă duce spre moarte. Era atât de scurt un ticăit, dar era destul ca să mă cufunde într-o tristețe doborâtoare, într-o tristețe din care nu credeam că voi ieși vreodată. Era îngrozitor să știu că eu nu voi putea întoarce înapoi timpul vieții mele nici măcar cu un singur ticăit. Mă sfâșiam să simt cum dispare în neființă pentru totdeauna și irecuperabil sunetul acela monoton și trist.

Acest sentiment îl retrăiam mai cu seamă seară, la culcare. Dar adevărata tristețe și singurătate mă copleșea în casele străine, chiar și la bunica, unde mă adormea un ceas mare sovietic. Atunci mă gândeam ce deprimant ar fi să aud astfel de ceasuri toată ziua, dar totodată îmi dădeam seama că ele ticăie chiar și atunci când eu nu le aud. Orice n-aș fi făcut și oriunde nu m-aș fi dus, timpul trecea.

Singurul rost pe care îl mai vedeam era să urmăresc cât mai atent trecerea timpului, să o înregistrez, să o explic. A

fost cea mai dureroasă ocupație din viața mea, dar n-a fost fără rost.

Am început să văd trecerea timpului în orice: în frunze care cad sau doar se mișcă, în orice schimbare, în orice cuvânt sau gest care erau înghițite imediat de trecut ca de un stol de piranii. Eu însumi rămâneam nemișcat și neputincios în fața trecutului care mă înghițea încetul cu încetul.

Trecerea timpului se poate măsura cu orice. O măsuram cu hainele din care creșteam, cu oamenii care mureau sau se căsătoreau. Nimic nu oprește trecerea timpului. Și cei îndrăgostiți pot spune: iată, suntem cu o atingere mai aproape de moarte, suntem cu o îmbrățișare, cu un sărut mai aproape de moarte.

Suntem întotdeauna mai aproape. De multe ori mă surprind asupra aceluiasi gând în timpul Liturghiei, când preoții și diaconii își dau sărutul iertării și al dragostei înainte de a se împărtăși cu Trupul și Sângele lui Hristos. Atunci ei se cuprind și, sărutându-se pe umăr, zic: "Hristos în mijlocul nostru", iar celălalt răspunde: "Este și va fi".

Ce minunat! atunci sunt cu adevărat cu un sărut mai aproape de moarte, dar și mai aproape de Viață. Pentru un singur lucru mă rog atunci, ca sărutul acesta să mă apropie anume de Viață și nu de moarte.

SUMAR:

De ce se sting luminile în discotecă?

(Lupta cu rușinea) / 7

Prima dragoste / 17

Între Freud și Hristos

(De câte feluri este abstenența?) / 23

Ce mi-a plăcut să înțeleg

din "Pacientul englez" / 41

De ce ne place atât de mult

"Saint Valentines"? / 57

Donjuani și Ciocioline / 93

Filmul "Ultimele ispite ale lui Hristos"

(De la icoana bizantină la televizor) / 103

De ce suferim din dragoste? / 113

Omul – chip al lui Dumnezeu

și chip al animalului / 123

Cu un sărut mai aproape de moarte / 147

Orice creștin, dar mai ales călugăr, este pus de multe ori în situația banală de a răspunde la întrebările, voite a fi "spirituale", despre sexualitate. De regulă, credincioșii evită să răspundă, se rușinează, pentru că, trebuie să o recunoaștem, nu întotdeauna au un răspuns convingător la înțepăturile iscusite ale interlocutorilor.

Orice s-ar spune, nici un argument nu este atât de puternic, încât să convingă pofa din noi. Nici înțeleptul Solomon, nici proorocul David, nici marele Apostol Pavel, nici Sfinții Ioan Gură de Aur sau Efrem Sirul, nimeni nu poate convinge trupul să nu-și urmeze legile sale biologice firești. Numai întâlnirea reală cu Hristos dă viață oceanului de cuvinte despre paguba patimei trupesti și frumusețea castității.

Totuși, există un nivel al discursului creștin accesibil chiar și celor care încă nu L-au întâlnit pe Hristos.

"Între Freud și Hristos" este o carte ce se adresează în primul rând acestora, adică cititorului căruia îi repugnă predica tradițională și știe dinainte că nimeni nu-l poate convinge să creadă ceea ce nu vrea. Pentru că această carte nu este o încercare de a convinge, ci numai de a îndemna la dialog, mai exact la vorbirea singuratecă pe care trebuie să o aibă fiecare cu adâncimile propriei sale ființe.

Ierodiacon SAVATIE BAȘTOVOI

De același autor

ORTODOXIA PENTRU POSTMODERNIȘTI
în mănăstiri și răspunsuri - Ed. Mănăstirea, 2001